תוספות יום טוב על מסכת טהרות

תוספות יום טוב

geulaquiz.com

הקדמה

א **שלשה עשר דבר מנוין הן אחת לאחת בפי׳ הר״ב במשנה דלקמן**. ומנינא למעוטי ראשי אגפים וראש הזנב. והיינו לר״מ. דאילו לרבי יוסי הא איתנהו ט״ו. ולרבי יהודה ליתנהו אלא י״ב:

צריכה מחשבה. פי׳ הר״ב שיחשב עליה לאכילת אדם שכל האוכלים כו׳ והיינו לטמא טומאת אוכלים אבל לטמא בבית הבליעה א״צ מחשבה. שלא מצינו שום טומאה חמורה שתהא צריכה הכשר. ולפיכך דין הוא שלא תהא צריכה מחשבה. אבל טומאה קלה והיא טומאת אוכלים ומשקין אע״פ שזו אינה צריכה הכשר הרי כל אוכלין צריכין הכשר וצריכין מחשבה. הלכך אף זו לטמא טומאה קלה אע״פ שא״צ הכשר. צריכה מחשבה. גמרא פ״ו דנדה דף נ״א * [ופי׳ מחשבה עיין מ״ש ספכ״ה דכלים ד״ה ומחשבה]:

הכשר. היינו דבר המכשירו לטומאה. כגון שרץ ומים. כדפי׳ הר״ב:

ומטמאה טומאת אוכלים בכביצה. וצריך לי עיון דלא תנן נמי וכחצי פרס לפסול את הגויה. כדלקמן משנה ג׳. ובפ״ד דמעילה משנה ה׳ תנן כל האוכלים מלטרפין לפסול את הגויה:

בכביצה. כתב הר״ב דכביצה ממנה אם נגעה באוכלין טהורים נטמאו. *(וכן להצטרף לפחות מכביצה אוכלים לקבל טומאה דצריך שתהא כביצה לפי שטתו בכמה מקומות. והזכרתיה בסוף משנה א׳ דפ״ק דתרומות) והר״ש כתב לתרוייהו. ומאי דקשיא מרפ״ב דלקמן. אפרש שם בס״ד:

בכביצה. עיין בפי׳ הר״ב במשנה ה׳ פ״ד דמעילה ומ״ש שם:

וכזית בבית הבליעה. כתב הר״ב דכתיב והנפש אשר תאכל נבלה וטרפה וכו׳ בנבלת עוף טהור הכתוב מדבר. כדדרשי׳ בת״כ דיצאת נבלת בהמה שהיא מטמאה עד שלא יאכלנה. ובנבלת עוף טמא אמעיט. כדפי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

בבית הבליעה. פי׳ הר״ב כשמגיע בבית הבליעה. ולא בעודו בפה מדכתיב והנפש אשר תאכל והל״ל והאיש אלא לומר שבבית הנפש מטמא. והוא בבית הבליעה. וכשירדה מבית הבליעה. לתוך המעים. ג״כ אינה מטמאה. בת״כ ילפינן לה הכי. אבל במשנה ט׳ פרק בתרא דזבים דייק הר״ב מיאכל. אכילה בבית הבליעה משמע. ועוד אפרש בסוף מקואות בס״ד *[ומ״ש הר״ב ויטמאו בגדיו עיין בפירושו למשנה ב׳ פ״ק דכלים]:

טעון הערב שמש. שכן כתיב ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר:

וחייבים עליה על ביאת המקדש. כתב הר״ב דכתיב כו׳ אשר יטמא בה ודרשינן לרבות בולע נבלת עוף טהור. וכ״כ הרמב״ם ובת״כ נדרש כן ולכאורה בה משמע מיעוטא ובגמ׳ פ״ק דשבועות דף ז׳ בה למעוטי תרומה שאם אכל תרומה בשוגג והוא טמא שאינו בעולה ויורד ומסיק דלא איצטריך דמהיכי תיתי כיון שאין בהכרת. אלא לרבות נבלת עוף טהור. ומקשה הא אמרת בה מיעוטא הוא. ומשני משום דמיעוטא הוא אייתר. כלומר אדרבה כיון דמיעוט הוא בא לרבות. לפי שיש עוד מיעוט כתיב או כי יגע. דבר נגיעה אין. דלאו בר נגיעה לא. ואמעוט נבלת עוף טהור שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה. הוי מיעוט אחר מיעוט. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות:

והאוכל אבר מה״ח ממנה סופג את הארבעים. כ׳ הר״ב ואפילו היה האבר פחות מכזית. כ״כ הרמב״ם. והביא ראיה מדתנן בפ״ק דאהלות והאברים אין להם שיעור. ואני תמה מה ראיה מטומאה לאכילה. דהתם קרא כתיב בחלל חרב כמ״ש הר״ב במ״ג פ״ו דעדיות. והכא אכילה בעינן ואינה בפחות מכזית. ומיהו באיסור אבר מן החי מצינו נמי שחלקו הכתוב. וכתב איסור בשר מן החי בלבד ואיסור אבר מן החי בלבד. כדאיתא בגמרא פ״ז דחולין דף ק״ב. א״ר יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה אלא דלעיל מינה בגמרא אמרינן בהדיא אמר רב אבר מן החי צריך כזית ומסיק דגידים ועצמות מצטרפים למשהו בשר שיש בו. וכזית מיהא בעי. וכך פסק הרמב״ם בפ״ה מהמ״א (הלכה ג׳) נמצינו למדין שאע״פ שאבר מן החי לא בעי בשר כזית. מיהו בין כולו שיעור כזית בעי. ואילו לענין טומאה סתמא תנן אברים אין להם שיעור ואע״פ שצריך ג״כ שיהא בו בשר גידין ועצמות כדפי׳ הר״ב שם. מ״מ לא מצינו שצריך שיעור אפילו בין הכל כמו שמצינו לענין אכילה שצריך כזית. והיינו טעמא דאין אכילה פחותה מכזית. משא״כ בטומאה. ולפיכך צריך לי עיון בזה על הר״ב והרמב״ם. ועוד צ״ע על הר״ב במשנה ג׳. וא״ת ומתני׳ מאי קמ״ל. לא קשיא דקמ״ל לאפוקי ר״מ דסבר שאינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד. ואחר שכתבתי כל זה מצאתי להרמב״ם בעצמו שכתב במשנה ג׳ לענין אבר מן המת מן העוף. ותשמור בו השיעור ר״ל שיהיה בזה האבר כזית. ואז יטמא בבית הבליעה אם היה מעוף טהור וכו׳ ולא יודן בו כדין האברים אשר אין להם שיעור כפי מה שהתבאר בראשון מאהלות. ע״כ. וכ״כ ג״כ בחבורו ספ״ג מהא״ה (הלכה י״ו) וכתב הכ״מ דלמד כן מדלא הזכיר התנא בפ״ק דאהלות אלא מת ונבלה ושרץ. עכ״ל. ואף מן החי לא הוזכר שם. אבל נשנה בפ״ו דעדיות. ובפ״ק דכלים (משנה ה׳) ולא איירי אלא באדם. ועוד דדוקא לענין טומאת מגע. אבל הטומאה הבאה ע״י אכילה. זו לא שמענו. ואדרבה רב אמר שצריך כזית. וצ״ע:

שחיטתה ומליקתה כו׳. כתב הר״ב שחיטה נפקא לן מקרא דכתיב וכי ימות וכו׳. וכ״כ הרמב״ם. ואע״ג דמשנה שלמה שנינו בזה בפ״ד דחולין (משנה ד׳). ומשמע מיניה דלא צריך קרא. הרי כתבתי שם דלתנא דברייתא בעי לקרא דהכא. ע״ש. ומ״ש הר״ב וה״ה לטרפת עוף. בק״ו ילפינן לה במשנה ספ״ז דזבחים. אלא דאיכא למפרך דיו לענין מליקה. ומסקינן בגמרא (שם דף ס״ט) דקרא אשכח ודרש. ושם כתבתיו:

רבי יהודה אומר אינן מטהרות. ר׳ יוסי אומר שחיטתה וכו׳. מפורש שם בזבחים:

הכנפים והנוצה. ירצה באמרו פה הכנפים הנוצה הדקה מאד אשר יהיו בכנפים וישארו בו אחר שיסורו הנוצה הגדולה. וכן נוצה הקטנה אשר תשאר אחרי סור הנוצה כלה. הרמב״ם:

מיטמאות. פי׳ הר״ב אם נגע בהן שרץ כו׳ וכ״כ הר״ש. ודבר תימה הוא. דהא לעיל תנן שא״צ הכשר. ופי׳ הר״ב והר״ש לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. והרמב״ם לא פי׳ שיגע בהן שרץ:

ולא מצטרפות. פי׳ הר״ב אם היה אוכל פחות מכביצה כו׳. והרמב״ם פי׳ להשלים כזית. אם בלע אחד כזית בשר מצומצם וזאת הנוצה. וכ״כ ג״כ בחבורו פ״ג מהא״ה:

החרטום והצפרנים. הדבור פה אמנם הוא כפי המקומות הרכים מהן הקרובים מן הבשר אשר יחותכו מן העוף והוא חי יזול הדם ממקום החתיכה. הרמב״ם. והכי איתא בגמרא פ״ט דחולין דף קכ״א: *

[ראשי אגפים וראש הזנב. הרכות. הרמב״ם פ״ג מהא״ה]:

בפטומות. תרגום בריאות בשר. פטימות בשר. הרמב״ם:

ובחצי פרס. פי׳ הר״ב שהוא ביצה ומחצה. ובפ׳ דלקמן מ״ב. כ״כ בשם הרמב״ם ושרש״י סובר שני ביצים. ופלוגתא דתנאי היא במ״ב פ״ח דעירובין וע״ש:

והאוכלה אין טעון הערב שמש. עמ״ש במ״ה פי״א דפרה:

ואין חייבין עליה על ביאת מקדש. פי״ הר״ב אם אכל כו׳ דטומאה דרבנן היא. וכ״כ הר״ש. גם הרמב״ם תלי טעמא בכך במתני׳ ה׳ דפי״א דפרה. וכתב עוד וז״ל אמר השי״ת בטומאת מקדש (ויקרא ה) או נפש אשר תגע בנבלת וגו׳ ואמרו יכול נגע באוכלים ומשקים ובכלי חרס יהיה טמא ת״ל או בבהמה טמאה מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא אב הטומאה. יצאו אלו שאינן אב הטומאה. ע״כ. ובריייתא היא בת״כ פרשת ויקרא. וסד״א מדכתיב אשר תגע בכל דבר טמא. דכל שיש עליו שם טומאה אם נגעה נפש בו. ואשם באכילת קדש או בביאת מקדש שיהא חייב ת״ל או בבהמה לאשמועי׳ דאינו מתחייב אלא בנגעו באב הטומאה שהוא מטמא אדם משא״כ נבלת העוף הטמא שאין בו טומאה לטמא האדם. וטומאת בית הבליעה דהכא אינה אלא מדרבנן. וזהו שרצו המפרשים כשכתבו דטומאה דרבנן היא. לומר שאין טומאה לנבלת העוף הטמא לטמא האדם מן התורה. [והתורה] מיעטתה לכל טומאה שאינה מטמא את האדם. ואע״פ שבאמת טומאה היא. וטומאה תקרא. וכן יש לפרש לשון הר״ב והרמב״ם שם במסכת פרה:

אבל שורפין עליו את התרומה. דאפילו על ספקו שורפין. כדתנן במשנה י״א פ״ד:

והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג כו׳ ואבר מן החי אינו נוהג אלא בטהורין שנאמר (דברים יב) ולא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה. כל שבשרו מותר. אתה מצווה על אבריו. וכל שאין בשרו מותר. אין אתה מצווה על אבריו. ברייתא בפ״ז דחולין דף ק״ב. ומ״ש הר״ב ואע״ג דאוכל כזית כו׳ דהשתא אפילו למ״ד אבר מן החי צריך כזית. מלשונו זה משמע דאיכא נמי מ״ד שא״צ כזית. ומתיישב בהכי הא דכתב במשנה א׳ דאוכל אבר מן החי סופג. ואפי׳ יהיה האבר פחות מכזית. אלא דלקושטא דמלתא אין חולק על מ״ד דצריך כזית. דהא דאותבינן עליה מיתרצו כולהו. ולפיכך לא דק הר״ב במה שכתב אפילו למ״ד. אלא ה״ל לכתוב דהשתא אע״ג דאבר מן החי צריך כזית. ומפני שראה ל׳ הר״ש שכתב לרבי יהודה דאמר אבר מן החי צריך כזית. וראה ג״כ במתני׳ א׳ שהרמב״ם כתב שם דא״צ כזית. עלה בדעתו דר״י הוא דאמר שצריך. ופליגי עליה ולית הלכתא כוותיה אלא שא״צ כזית כדברי הרמב״ם דלעיל. ולא עיין בגמ׳ דאילו היה מעיין בגמ׳. לא היה כותב דברי הרמב״ם דלעיל. וגם בכאן לא היה כותב לישנא דלמ״ד:

ואין שחיטתה מטהרתה. פי׳ הר״ב באכילה לבן נח. דלישראל פשיטא. דליכא לפרושי מטהרתו מידי טומאת נבלות דהא אין לו שום טומאה בבית הבליעה. ומ״מ רישא דהאוכל אבר מן החי אינו סופג דוקא בישראל. דאילו בן נח מוזהר על הטמאים כטהורים. כדאמרי׳ בסוף גיד הנשה (חולין דף ק״ב) הר״ש והרמב״ם. ומ״ש הר״ב ואם שחטה והיא מפרכסת לא טהרתה שחיטתה. עיין במשנה דלקמן:

הכנפים כו׳ מצטרפות. וכן היא הנוסחא בכל הספרים. וכן פסק הרמב״ם בפ״ג מהא״ה. ואל תשים לבך על דברי הכ״מ שבפ״ד מהט״א [הלכה ד׳] אדכתב שם [ג״כ] הרמב״ם דכנפים ונוצה מצטרפין כתב וז״ל בפ״ק דטהרות הכנפים והנוצה מתטמאים ומטמאות ולא מצטרפות ומדברי רבינו נראה שהיה גורס ומצטרפות עכ״ל. דשלא בעיון כתב זה כלל. דזו ששנינו לא מצטרפות הוא במשנה דלעיל בנבלת העוף הטהור וכן גורס שם ג״כ הרמב״ם

בפירושו גם בחבורו פ״ג מהא״ה. אבל הא דפ״ג מהמ״א איכא לאוקמא בנבלת העוף הטמא. דגרסי׳ בה בהדיא שמצטרפות. כמו שפסק הרמב״ם שם באבות הטומאות. אבל ודאי דיש להשיגו להרמב״ם בכ״ד מהט״א. שלא ה״ל לסתום אלא לפרש. דבשל עוף טמא קאמר. דלא תטעה לומר דאף בשל עוף טהור נמי קאמר ומ״מ משנתינו צריכה טעם למה בעוף טמא מצטרפות יותר מבעוף טהור וי״ל דקים להו לרבנן דבעוף טמא הוו הכנפים והנוצה שומר. וא״ת כיון דבעוף טמא ליכא בינייהו דכנפים ונוצה לחרטום וצפרנים וכולהו מצטרפין. א״כ לערבינהו ולתנינהו. י״ל איידי דלעיל. ועי״ל דאלו נשנו בל׳ נקבה. ואלו בלשון זכר:

האוכל שנטמא וכו׳ מצטרפים וטעמא כתבתי במשנה ד׳ פ״ד דמעילה [ד״ה האוכל]:

נושכות זו בזו. פי׳ הר״ב דבוקות וכו׳ וכ״כ הר״ש. ובמשנה דלקמן מייתי תוספתא ואיזהו הנושך התולש ממנו כל שהוא. ופי׳ מהר״ם שנושך מחבירו ותולש מן העיסה:

כולן תחלה. וידוע הוא שהשרץ אב הטומאה ואשר יגע בו ראשון. והנה יקרא הראשון ג״כ תחלה וזה באוכלין ומשקין לבד. כמו שבארנו בפתיחה. כ״כ הרמב״ם. ודקדקתי בפתיחתו ולא מלאתי אלא במשקין בלבד. שכתב שם וז״ל. אוכלים טמאים מטמאין משקין וישובו אותן תחלה לטומאה כמו שבארנו. ואמנם תחלה או ראשון שוה. ואמנם יאמר תחלה להיות דינו דין ראשון. ואין הוא ראשון באמת. ואשר יקראהו ראשון הוא ראשון בהתיחסו לאב במספר והרי הוא כאילו יאמרו שאלו המשקים יטמאו טומאת ראשון ואע״פ שהוא אינו ראשון במספר מהאב. ע״כ. וזה הטעם לא יצדק באוכלים שנגעו בשרץ לפי שהם ראשון באמת שמתיחסים לאב במספר. ואפשר שר״ל בכאן דכיון שבמשקים יש טעם לקראן תחלה במקום ראשון. לכך גם אוכלין קוראין כן. שאוכלין ומשקין יש להן ערך ושיווי מה. בטומאה שמן התורה:

היא שלישית וכולן טהורות. פירש הר״ב דאין ג׳ עושה ד׳ בתרומה. והדבור פה באוכלין של תרומה. הרמב״ם:

שבתוך גומותיהם. פירש הר״ב שע״ג הככר. וז״ל הרמב״ם גומותיהן. החפירות אשר ישארו בחיצוני הלחם בעת אפייתן:

כולן טמאות. מה שפי׳ הר״ב בפי׳ אחר שהכלי מצרף כו׳ עיין בזה ברפ״ח דעדיות:

משקה טופח ואפילו טופח שלא להטפיח. ולא דמי להא דתנן (בספ״ח) הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה. א״נ טופח דמתניתין לאו דוקא. הר״ש. ועיין ברפ״ג. ובמשנה ח׳ פרק ח׳:

ב שהיתה כובשת ירק. פי׳ הר״ב ואותו ירק לא הוכשר לקבל טומאה. דאי בהוכשר א״כ מכי נתנו בקדרה טמאתו. הר״ש:

ונגעה. פי׳ הר״ב בידים מסואבות. שסתם ידים שניות הן. כ״כ הר״ש. ותמיהני א״כ בסיפא בהיתה טבולת יום. אמאי איצטריך למתני בהדיא בידים מסואבות. ונ״ל ליישב דהתם איצטריך דל״ת משום טבולת יום לחוד קתני. אבל ידים אינם מסואבות. קמ״ל דמסואבות. ומשום תרתי טומאות דאית בה. והרמב״ם מפרש בע״א. ואכתוב בסמוך:

במקום הנגוב. שנתיבש וניגב. הר״ש:

אם יש בו כביצה הכל טמא אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור. ה״ג בס״א וכן הוא בנוסחת מהר״ם ז״ל:

הכל טמא. פי׳ הר״ב אף הקדרה וכו׳ כדאיתא בפ״ק דשבת האוכלים והכלים שנטמאו במשקים. כלומר בגמרא פ״ק דשבת (דף י״ג) ועדיפא ה״ל לאתויי מתני׳ גופא שהיא נשנית כך בסוף זבים אלא משום דבגמרא דשבת מיפרשא בטעמא דאע״ג דהתם בשבת פ״ק מ״ד כתב הר״ב וז״ל כלים שנטמאו במשקין שנטמאו המשקין בשרץ כו׳ כבר כתבתי שם דלא תידוק מינה דאילו נטמאו מחמת ידים לא אלא דה״ה אף מחמת ידים וע״ש. וכ״כ הר״ב בהדיא בסוף זבים:

אין בו כביצה הוא טמא. כדתניא בת״כ פרשת שמיני. ומביאה הרמב״ם בפירושו לעיל בפ״ק מ״ב. אוכל יטמא מלמד שהוא מטמא בכל שהוא. יכול מטמא לאחרים בכל שהוא. ת״ל אשר יאכל. והכי דייק נמי הר״ב בלישני׳ בפ׳ בתרא מ״ה. ובפי׳ מ״ב פ״ג דעדיות. דהא דבעיא שיעור כביצה היינו לטמא אחרים. וקשה דברפ״ק (אדתנן ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה כתבתי דה״ה) לענין קבלת טומאה. לפי שיש מקומות שכתב כן הר״ב. והראיתי׳ ברפ״ב דתרומות. אבל במ״ה פי״ג דאהלות דייק הר״ב לכתוב שאינו מקבל טומאה מן התורה וכך כתבתי שם בשם הר״ש. וגם כתבתי שם על דברי הרמב״ם בזה ולפי זה לא תקשה מתני׳. וקרא דת״כ אסמכתא בעלמא ומחלוקת ישנה היא זו בתוס׳ פ״ב דפסחים דף ל״ג [וכן בתוס׳ שבת צ״א. ד״ה א׳.] [ע״ב ד״ה לאימת.] והזכירה ג״כ הרמב״ן בפי׳ החומש. ותמיהני על הכ״מ שברפ״ד מהט״א. כשכתב הרמב״ם שאין שיעור לאוכלים לטומאות עלמן. שלא הראה מקום על משנתינו זו. ומ״מ כל היכא דכתב הר״ב שאין אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה. ל״ל דבאותן מקומות לא חשו חכמים. להחמיר שהם אמרו והם אמרו. [ועמ״ש בשם הר״ש במ״ה פי״א דפרה ד״ה לאחר ביאתו]:

חזר לקדרה. פי׳ הר״ב אותו מקום המשקה כו׳ דלמשקים אין שיעור כדתנן ברפ״ג. וכן בפ׳ בתרא מ״ה. שכיון שיצתה טפה ראשונה נטמאה וטימאה הכל כדפירשו כל המפרשים. ומאותן משניות נ״ל שלמד הרמב״ם כשכתב בפ״ד מהט״א (ה״ב). שהמשקים מתטמאים בכ״ש. ומטמאין בכל שהן. והכ״מ כתב דברי התוס׳ (דפ״ק דפסחים דף י״ד) שדקדקו כן מל׳ הגמ׳ דהתם. וגם עליהם אני תמה שהיה להם ללמוד ממשנתינו דבפ״ג. ועוד ראה זה מצאתי בתוספתא שהביא הר״ש במ״ב פ״ב דטבול יום שהמשקין לעולם מיטמאין בכל שהן. ומיהו לפסול הגויה צריך רביעית. כדתנן במ״ה פ״ד דמעילה ויראה דה״מ נמי (ג) לפרושי חזר לקדרה דקאי אכביצה (והוא נגוב) וכ״פ הרמב״ם כמ״ש בסמוך:

היתה מגע טמא מת וכו׳. תמיהני דלא קתני הכא חזר לקדרה מה דינו. ונ״ל לתרץ דכיון דערבינהו ותננהו בין נגע במקום הנגוב או במקום המשקה. הלכך לא פסיקא ליה למתני תו סתמא חזר כו׳ דע״כ אינו מטמא את הכל כשחזר אלא אם נגעה במקום המשקה או בכביצה ואפי׳ נגוב אבל בפחות בכביצה ונגוב. לא מהני החזרה כלל. לכך לא מצי קתני סתמא חזר לקדרה הכל טמא. ומכיון דלא מצי קתני סתמא כי רישא. לא חש להאריך ולחלק. אבל להרמב״ם שטה אחרת בכולה מתני׳ שהוא מפ׳ דבירק חולין מיירי והאשה היא אשה נדה שהיא אב. ואמרו כובשת לא ירצה שהנדה כובשת אבל הפי׳ כן. קדרה שהיה בה ירק כבוש ונגעה (נדה) בעלה חוץ לקדרה והיה יבש. אפילו היה במה שיוצא חוץ לקדרה כביצה הנה הוא טמא. ושאר הירקות אשר הם בקדרה טהורים. וכן הקדרה והמשקה אשר נכבש בה הירק הזה הכל טהור. לפי שזה העלה כמובדל מכל מה שבקדרה להיותו יוצא מן הקדרה. ואע״פ שקצתו תוך הקדרה. ואם היה זה העלה אשר חוץ הקדרה בו משקה. ונגעה בו והיה בו כביצה. הנה להיותו כביצה יטמא המשקה אשר בו וזה המשקה מחובר במשקה אשר תוך הקדרה אשר בה נכבש זה הדבר הכבוש יטמא המשקה כלן אשר בתוך הקדרה. ולזה יטמא כל הירק והקדרה. כי משקים טמאים יטמאו הכלים והאוכלים. כפי מה שהתבאר. ואח״כ אמר חזר לקדרה הכל טמא. ר״ל אם היה בו כביצה והוא נגוב ונגעה בו חוץ לקדרה אשר אמרנו שהוא טמא והכל טהור זה כל עוד (היותו) חוץ לקדרה אמנם אם חזר לקדרה הנה הוא יטמא המשקה אשר בתוך הקדרה אשר בה [נכבש] הירק ויטמא זה המשקה לקדרה ולכל מה שבה. כמו שהתבאר. ואח״כ אמר היתה מגע טמא מת אשר הוא ראשון לטומאה נגעה בו. ירצה בירק אשר בקדרה. בין במקום המשקה בין במקום הנגוב אם יש בו כביצה הכל טמא. וזה שזאת הביצה ישוב שני לטומאה ולהיותו בתוך הקדרה יהי׳ כל הירק הכבוש חבור. ויטמא המשקה אשר בתוך הקדרה כפי מה שיתבאר בזה הפרק שהשני בחולין מטמא משקה חולין ע״כ. ולדבריו נגעה במקום המשקה אין הכוונה בו שנגעה במשקה עצמו. אלא המכוון שנגעה בעלה שיש בו משקה ולפיכך ברישא חזר לקדרה לא קאי אלא אכביצה ואע״פ שהוא נגוב ובבבא זו (דמגע טמא מת) להכי לא קתני כלל חזר משום דלא מיירי כלל בחוץ לקדרה ופשיטא דכי הוה חוץ לקדרה נמי דינא הכי כמו ברישא ממש אלא דמתני׳ נקטה גבי אב חוץ לקדרה. ואפ״ה במקום הנגוב אפילו בכביצה הוא טמא והכל טהור. והכא בראשון נקטה תוך הקדרה כלומר דאע״ג שאינה אלא ראשון הכל טמא ואפילו נגעה במקום הנגוב. הואיל ובתוך הקדרה הוא. אבל ודאי כשהוא חוץ לקדרה דינא כמו ברישא. וכן ברישא נמי כשהוא בתוך הקדרה דינא כמו הכא. ובחבורו פ״ט מהט״א (הלכה ג׳) ערבינהו וכתבינהו לתרוייהו לאב וראשון בעלה שחוץ לקדרה וכו׳ ולא הזכיר דין תוך הקדרה כלל לפי שהוא נכלל בחזר דאם חזר דינו כך כ״ש כשמתחלה בשעת נגיעה הוא בתוך הקדרה. ובכף נחת אשתבש בבבא זו דמגע טמא מת לפרשו בדרך הרמב״ם והבין דמיירי נמי חוץ לקדרה ואפילו חזר אינו מטמא. וטעות הוא בידו. דלעולם נעשו המשקים תחלה. ובהדוא כתב הרמב״ם בחבורו (שם) בראשון שנגע בכביצה נגוב שחוץ לקדרה חזר לקדרה טמא את המשקה שבה ונטמא הקדרה וכל הכבשין וכ״ש שבפירושו כתב בהדיא דמיירי בנגעה בתוך הקדרה:

היתה טבולת יום כו׳ בידים מסואבות כתב הר״ב דהשתא יש באשה זו ב׳ טומאות וכו׳ ותרווייהו צריכין משום סיפא וכ״כ הר״ש. וכלומר משום קדרה טהורה דאע״ג דיש בה שתי טומאות. אפ״ה הקדרה טהורה. והרמב״ם מפרש ג״כ לענין חולין ומש״ה בעי ידים מסואבות דטבול יום טהורה לחולין. ודקתני טבול יום. לאפוקי מדעת ראב״ש בתוספתא דקאמר אין ידים לטבול יום ר״ל אין הבדל בין היות ידוו טמאות או טהורות. אבל בחבורו פ״ט מהט״א אע״פ שבבות הראשונות כתבן לענין חולין הך בבא כתבה בתרומה והשמיט ממנה ידים מסואבות:

מנערת. פי׳ הר״ב מנערה כו׳ ומלשון מסלק את הטבלה כולה ומנערה דפרק היה נוטל (במס׳ שבת ד׳ קמ״ג) הר״ש. וכתב עוד הר״ב לשון אחר מנערת מגיסה מלשון ניער וכסה דפרק כל הבשר (חולין דף קח) הר״ש:

וראתה נ״א ראתה. וכן הוא בנוסחת מהר״ם ז״ל ובמשניות ישנים מנוקדים:

ר״א האוכל אוכל ראשון כו׳. שמצינו אוכל חמור מן האוכל (האדם שאוכל המאכל חמור מן המאכל) דאילו נבלת עוף טהור בחוץ לא מטמאה ואילו אכלה מטמא בגדים אבית הבליעה. ואנו היאך לא נעשה אוכל כמאכל. גמרא פ״ב דחולין דף ל״ד. וכתבו התוס׳ סוף דף ל״ג דאע״ג דכולה גזירה מטעמא דזמנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקים דתרומה בפיו. וא״כ אפילו אי נעשהו שני סגי דתו לא אתי להכי דהא שני עושה משקים תחלה מ״מ ר״א משוה מדותיו לעשות אוכל כמאכל לגמרי. ע״כ. ומ״ש הר״ב ודוקא שאכל חצי פרס אע״ג דלפום טעמא דזמנין דאכיל כו׳ מכי אכל כביצה אטמי

ליה שמא אין רגילות שיהא אדם צמא לשתות עד דאכיל ליה כחצי פרס ומש"ה לא גזרו בפחות. הר"ש. ומ"ש הר"ב בכאן מחלוקת רמב"ם ורש"י ובפ"ק משנה ג' מסתים סתם לן כהרמב"ם עוד יש מקומות דעביד הכי ומקומות דעביד הכי והראיתים במשנה ב' פ"ח דעירובין:

אוכל שלישי שלישי. ואע"ג דלא שייכא בהו גזירה דזימנין דאכיל כו' דהא אין שלישי עושה רביעי בתרומה לא חלקו חכמים באוכלין הטמאין בין ראשון ושני לשלישי. הר"ש:

ר"א האוכל אוכל ראשון כו' שני. כתב הר"ב דס"ל דלא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו. דלא גמרינן מנבלת עוף טהור דחדוש הוא (דכל שאר הטומאות מטמאות בגלוי ואין מטמאות בבית הסתרים הלכך גזירת הכתוב הוא ואין למדין ור"א סבר למדין) אלא מצינו שהמאכל חמור מן האוכל. דאילו מאכל בכביצה ואוכל עד דאכיל כחצי פרס. ור"א טומאה משיעורין לא גמרינן (דשיעורין מלתא באנפיה נפשיה הוא ולא משום חומרא וקולא. אלא אוכל דמטמא כביצה. כך שיער בו הכתוב כמ"ש הר"ב במשנה ה' (פרק ד' דמעילה) ופסול גוייה בכחצי פרס הכי תקון בו רבנן) גמרא שם:

ואוכל שני שני. כתב הר"ב לפי שמצינו שני עושה שני ע"י משקין כו'. וא"ת מאי צריך להאי טעמא לימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך משום דזימנין דאכיל אוכלים טמאים ושדי משקים דתרומה כו'. וי"ל דאי לאו דאשכחן בעלמא שני דעביד שני לית לן למגזר דלא להוי מילי דרבנן חוכא ואטלולא. תוס' דשבת פ"ק דף י"ד [ד"ה רי"א] ודחולין דף ל"ד שם. וכתבו עוד. וא"ת ואמאי לא קאמר ע"י ספר שכן מצינו בהדיא לרבי יהושע דאמר הכי במשנה ב' פרק ג' דידים. ותירצו שמא כשראה שלא קבל ר"א תשובתו במשקין. חזר והשיב לו מכתבי הקדש. כ"כ במסכת שבת [ד"ה מצינו]. אבל בחולין [סד"ה תנא] כתבו די"ל דלא בעי לאתויי אלא ממאכל (שני) דעביד מאכל אחר שני. דומיא למאכל (שני) דעביד אדם שני. ועוד דהא דספר עביד ידים שניות. וגם פוסלים את התרומה. לאו משום טומאה. אלא משום חומרא ע"כ. אבל לפי זה קשה מה השיב שם במסכת ידים. וכמ"ש שם הר"ש. ובפ"ג דחגיגה דף כ"ד הקשו. אמאי לא קאמר ביד שמטמאה חברתה. דהכי ס"ל לר"י התם במסכת ידים. ותירצו דלא חש להביא ראיה ממה שאמר איהו. ע"כ. ומ"ש הר"ב משום דזמנין אכיל כו' ושדי כו'. ופסיל להו. והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה. דכתיב (במדבר י"ח:ח') את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלים טמאים שלא יהא רגיל אצל תרומה. רש"י דשבת. והרמב"ם בפ"א מהאה"ט כתב שמא יאכל כו' וישתה עליו משקה תרומה כו' וכבר בארנו שאסור לאכול תרומה טמאה. והא דכתב הר"ב ופסיל להו. הכי איתא בגמ'. וטעמא דאכתי לא גזרו שיהיו משקים תחלה ולא מטמא להו ומ"מ בדעתם היה לגזור ולפיכך שפיר קאמר דמצינו שני עושה שני ע"י משקים כו' תוס' דשבת [ד"ה ושקיל] וכתבתים כבר שם במשנה י"ח דבר:

שליישי שני לקדש. כדמפרש דהאי שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה הוא. וטהרתה טומאה הוא אצל הקדש כדתנן בפ"ג דחגיגה. הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קדש וחיישינן באוכל שלישי דידי' דלמא ראשון הוא והאוכלו שני. כן לשון רש"י במסכת שבת. וכ"פ הר"ב במשנה ו' דשלישי בתרומה ראשון לקדש. והא דבחולין כתב רש"י דשלישי בתרומה מספקינן ליה בשני. לאו דליכא לספוקי אלא בשני ולא בראשון. דודאי אף בראשון איכא לספוקי. דכטומאה היא אצל אוכלי קדש. ומשום דכי נמי לא מספקינן אלא בשני סגי לן. דהא אוכל אוכל שני נעשה שני. משום הכי לא כתב אלא דאיכא לספוקי בשני דבהכי סגי לן:

ולא שני לתרומה. כתב הר"ב דאי נגע בתרומה לא פסלה ומיהו אסור הוא לאכול בתרומה. ומדיוקא דייקינן למילתא דאמר אין שני לתרומה אבל שלישי הוי ונפסל גופו מלאכול בתרומה. והוא גמרא ערוך בחולין. לכך נראה בעיני שז"ש הר"ב והכי מוכח כו' צ"ל והכי מוכיח כו' ודו"ק. ובפ"ה דסוטה דף ל' כתבו התוס' בשם ספר הישר דלא נודע טעם גזרה זו אא"כ נאמר רבו בגזירות וגזרו גזירה לגזירה. ע"כ. ואשתמט להו גמרא ריש פי"ב דזבחים דף צ"ט. באכילה עבוד רבנן מעלה. בנגיעה לא עבוד רבנן מעלה:

לטהרת תרומה. ולא בחולין שנעשו על טהרת הקדש. דלאו כקדש דמו. דבטלה דעתו ואינה נתפסת עליהם שם טהרת הקדש. הר"ש. ועיין בסוף פירקין:

השני פוסל. טעמא במשנה ב' פ"ה דסוטה. וע"ש:

והשלישי נאכל בנזיד הדמע. כתב הר"ב דדוקא כשאין בנזיד הדמע כזית תרומה בכדי אכילת פרס. דחיוב אוכל תרומה בטומאת הגוף לא הוי אלא בכזית. ואין שום אכילה מצטרפת בין כזית דכל איסורין. בין ככותבת ליה"כ. אם שהה מתחלת אכילת השיעור ועד סופה יותר מכדי א"פ. שכך נתנה תורה שיעור לשהיית אכילה בבית המנוגע שהקפידה תורה בשוהה בו שיעור אכילה לטמא בגדים. רש"י פרק ב' דחולין דף ל"ה. ועל אכילת החולין טמאים לא הוזהרו אפילו הכהנים הר"ש ותוס' דחולין:

והשני שבתרומה כו' מטמא לשלישי בקדש. וטעמא אפרש במתניתין דלקמן:

והרביעי נאכל בנזיד הקדש. ואין לתמוה איך נאכלת התרומה כיון דטמאה היא. דמאחר דבתרומה עצמה אין בה ד' ליכא איסורא וכן במתני' דלקמן לענין חמישי בקדש. הר"ש ותוס' דחולין (דף ל"ד):

והשלישי שבקדש. דכתיב (ויקרא ז׳:י״ט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. מי לא עסקינן דנגע בשני. פירש״י דהא בכל טמא כתיב ושני אקרי טמא דכתיב (שם יא) כל אשר בתוכו יטמא כדתנן במ״ב פ״ה דסוטה. גמ׳ שם דף כ״ט:

שבקדש. עיין בסוף פרקין:

הרביעי פסול. יליף לה התם בק״ו ומה מחוסר כפורים שהוא טהור בתרומה אסור בקדש עד שיביא כפרתו כדתנן במ״ג פי״ד דנגעים. הג׳ שהוא פסול בתרומה. אינו דין שיעשה רביעי בקדש:

לאוכלי תרומה. כמו מאכלי תרומה. וכן בגמרא פ״ה דסוטה דף כ״ט אוכלי קדש ומשקי קדש וכן בר״פ ב׳ דמעילה בגמ׳. ופי׳ הר״ב מ״ז פ״ח דפרה:

מטמא שנים ופוסל א׳. פי׳ הר״ב דג׳ של תרומה חשוב אצל הקדש כאילו נטמא בשרץ עצמו. דבגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש. כדתנן בפ״ב דחגיגה. אבל אוכלין אין נעשין אב לעולם. לא מדברי תורה ולא מדבריהם. כמו שהשרישנו הרמב״ם בפ״י מהאה״ט (ה״ט) ולפיכך לא נוכל לחשבם כי אם כנטמאו בשרץ שיהיו ראשון:

השלישי שבכולן. כ׳ הר״ב לא משכחת שלישי בחולין אא״כ נעשו על טהרת תרומה. מסיים הר״ש או על טהרת קדש. ונראה לכאורה שהר״ב השמיט בכוונה כדי לפרש מתני׳ דהכא דסברה נמי שאין חולין נתפסים בקדושת הקדש. אבל קשיא אדידיה דבמתניתין דלקמן מפרש דהך דהכא סברה דחולין הנעשין על טהרת הקדש כקדש דמו:

לא יעשם בבית הבד. וכיוצא בזה שנינו במ״ז פרק בתרא דב״ב ושם פירשתי. והר״ב העתיק לא יעשה. וכ״ה במשניות שבגמרא דפוס ישן:

הרי אלו כחולין. טעמא כתבתי במ״ב (ד״ה לטהרות):

הרי אלו כתרומה. כתב הר״ב והני תנאי תרווייהו ס״ל חולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו וכלומר בין לענין שאין בו רביעי למגע. ובין לענין האוכלו שלא נפסל גופו. וזהו שכתב הר״ב בספ״ב דחגיגה דלאו כקודש דמו לכל הדברים. ומ״ש הר״ב שאין דבר כו׳ אלא קדש מקודש. גמ׳ פ״ב דחולין ד׳ ל״ה. ופרש״י קדש גמור שקדש גופו כגון בשר קרבן וחלות התודה שנשחט הזבח עליהן ומנחות שקדשו בכלי. אבל ג׳ של קדש המקודשת בקדושת פה לא והכי מפרש בברייתא דמסכת טהרות בפ״ק ע״כ. והעתיקה הרמב״ם בפירושו בפירקין מ״ה:

ג הרוטב וכו׳. כבר בארנו שרוטב הוא מרק אשר אם יקפה ישוב דומה לדבק (ועי׳ ברפ״ט דחולין) וגריסין נזיד הפולין ומדרכן ג״כ שאם יקורר יקפה. וכן החלב אם יעמוד זמן מה יקפה. הרמב״ם:

טופח. פי׳ הר״ב ע״מ להטפיח וטופח לאו דוקא. הר״ש ספ״ק. ומשנה ח׳ פ״ח:

***[כביצה מכוון טהור**. כתב הר״ב דמכיון שיצתה טפה ראשונה חסר ליה מכביצה. עיין עוד מזה בלשון הר״ב בפי׳ משנה ה׳ דפרק בתרא]:

ר״ש שזורי אומר אף היין. בגמ׳ פ״ג דמנחות דף ל״ה. מכלל דת״ק סבר יין לא. אימא רש״ש אומר יין. ואני תמיה שהרמב״ם ברפ״ט מהט״א לא כתב אלא השמן או הדבש. והל״ל היין ג״כ. ולא השיגו הראב״ד. גם הכ״מ לא העיר בזה. ודעתי מכרעת דהרמב״ם ל״ג כלל. שהתמיה דמכלל דת״ק סבר יין לא. אינה תמיה. אלא כפירש״י דיין מי איכא למ״ד לאו משקה הוא. והוא מפרש למתני׳ דשמן תחלה לענין משקין היא. ולא בקרוש. אבל כי מפרשינן דמתני׳ מיירי בקרוש ליכא למתמה כלל:

אם היו פרודין. הרמב״ם בפ״ט מהל׳ ט״א העתיק פירורין בשני רישי״ן. ועיין מ״ש בפ״ח משנה ח׳:

אפילו הן סאה. ואית ספרים דכתוב ואפילו הן מאה. הר״ש. וכן העתיק הר״ב. גם הרמב״ם בפ״ט מהט״א [הלכה ה׳]:

טמא מת שסחט כו׳. טמא מת דוקא נקט. שאינו מטמא בהיסט. וה״ה לטמא שרץ. וכל טמאי מגע. וטמא מת לרבותא נקט דהוי אב הטומאה. משום דקתני סיפא אבל זב כו׳. רש״י פכ״ב דשבת דף קמ״ה:

זב שחלב כו׳. שהזב והדומה לו ר״ל זבה נדה ויולדת יטמא כל מה שישא. ואע״פ שלא יגע בהן. יטמאם במשא. ושוין בזה האוכלים והמשקים. כמו שנבאר בסוף זבים. הרמב״ם:

הרי אלו טהורין. פי׳ הר״ב אכביצה אוכלים ואכזית מן המת כו׳ קאי. דאע״ג דבפגול ונותר נמי שייכא טומאה. כדתנן בסוף פסחים. ובמשנה ד׳ פ״ד דמעילה. מיהו קי״ל דבכביצה. כמו שפסק הרמב״ם בפ״ח מהא״ה [הלכה ג׳] ואנן לא תנן אלא כזית. אלא כי תנן פגול ונותר לענין איסור ולא לענין טומאה. ומ״מ אי הוה כביצה פגול ונותר נמי דינא הכי לענין טומאה. וכן כתב הרמב״ם בפ״ד מהט״א [הלכה ה׳ ו׳]:

***[טמאים**. כתב הר״ב דכל השיעורים בתר גודלייהו אזלינן. כלומר ואע״פ שהגשמים המובלע בהם השלימה לכשיעור וכדכתב בסוף משנה דלעיל. ול׳ הרמב״ם ידוע שהשמש יכלה ליחות הגוף (וינגבם) ולכן יכמש והמים ילחלח׳ וירפם ויגדלם ויוסיף בגודלן. ואודיעך הנה עיקר אחד. והוא שהשיעורים

כלם אמנם נשמר בהם שיעור הגודל. ולא נביט לרפיון החלקים וההתאבכות לא לענין הטומאה ולא לענין איסור והיתר. עכ״ל. וכ״כ הרמב״ם בחיבורו פ״ד מהט״א ובפ״ד מהאה״ט. ושם ביאר שאם בתחלה לא היה כשיעור וצמק וחזר ותפח לכשיעור מטמא לכשהיה מדין תורה. ע״כ. ומ״ש הר״ב ומהכא קי״ל דאין דיחוי כו׳ אינו נמשך על מ״ש דכל השיעורים כו׳ אלא ענין בפני עצמו הוא. לומר דאע״ג שכבר נתמעטו ונטהרו. כשחזרו ונתפחו לא אמרי׳ שכבר נדחו מאיסורים. וה״ל כמי שלא היה בו השיעור מתחלה אצל איסורים. דאין דחוי]:

משום פגול נותר וטמא. ותמיהני טמא מאן דכר שמיה. וקשיא נמי דה״מ למתני ברישא כזית טמא ועוד קשה דה״ל לסיומי נמי וחלב ובגמ׳ דמנחות פ״ה דף נ״ד מייתי לה למתני׳ וגרס וחלב. ול״ג וטמא:

***[אם טמאות טמאות**. כתב הר״ב ודוקא במקום מציאתן כו׳ ולקמן שם כתב דדוקא כשלא ראוהו חי מבערב וכו׳]:

טהורה. כתב הר״ב ולא אמרינן כו׳ תחזור לטומאתה הישנה כדין כלי מתכות. כמו ששנינו בר״פ י״א ממס׳ כלים:

בחזקת טהרה. כתב הר״ב *(ואע״ג דספק טומאה ברה״י ספיקו טמא כדמסיים בפירושו לסיפא. ומ״ש הר״ב) דהכי ילפינן מקראי וכו׳ אלא לאו ש״מ כאן שיש בו דעת לישאל כאן שאין בו דעת לישאל (גמ׳ פ״ה דסוטה דף כ״ט) ופירש״י אלא לאו ש״מ הבשר אשר יגע דדבר שאין בו דעת הוא. דבשר הוי נוגע הלכך ספקו טהור. וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטומאת הגוף. דיש בו דעת לישאל. בההוא קאמר לך ספקו טמא:

וכל הפקח כו׳. כתב הר״ב דספק טומאה ברה״י כו׳ מסוטה ילפינן וכו׳ וסוטה יש בה דעת לישאל. ואיצטריך הא דוהבשר. ואיצטריך למגמ׳ מסוטה. דאי מוהבשר ה״א בין ברה״י בין ברה״ר. ואי מסוטה ה״א עד דאיכא דעת נוגע ומגיע (במטמא ובנטמא. כי סוטה דיש בה דעת ויש דעת בבועל המטמא קמ״ל דנפקא מכל טהור הא ספק לא יאכל כיון שיש בו דעת בזה שנטמא אבל במטמא לא בעינן דעת) צריכא. גמרא דסוטה שם. ולפי מ״ש במשנה ח׳ בשם התוס׳ לר״מ איכא למימר דאיצטריך לוהבשר. דלא תימא דוקא בפלגא ופלגא ול״ק דבלאו הכי (כתבו) התו׳ דסוטה דף כ״ח בד״ה ברה״ר וכו׳ כתבו בתירוץ אחד דהאי צריכותא אגב שיטפא נקט ליה. וכן עוד כתבו בפ״ק דחולין ד״ט דה״מ למימר צריכותא אחריתא *[וכן נמי ילפינן מסוטה דדוקא כשאין ג׳ הוי רה״י. כדכתב הר״ב במשנה ז׳ פ״ו]:

וכן חמור. כתב הר״ב ולא ידעינן אם נכנס במקום טומאה שאם השכיב עצמו על הארץ ונגע בקבר. הנה נטמאו הכלים. הרמב״ם:

כליו טהורין. פי׳ הר״ב לפי שאין בו דעת לישאל. דאילו באדם היה ספקו טמא. שהרי יש בו דעת לישאל ועיין בפי׳ הר״ב דלקמן משנה ט׳:

והבצק בידו. והוא ברה״י. הרמב״ם:

ר״מ מטהר. פי׳ הר״ב דר״מ לטעמיה דחייש למיעוטא וסבר דרוב וכו׳ ומיעוטא אין מטפחים ושמא אדם טהור לקחה ונתנה לו לפי שהיה חושש שלא יטמא התינוק את העיסה לכך תלינן באדם טהור. משא״כ ברפי״א דפרה. תוס׳ פ״ק דחולין ד״ט. ומ״ש הר״ב סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא. וא״ת אפילו בלא חזקה יטהר כיון דחייש למיעוטא הוי ספק ויש לטהר כיון דהוי דבר שאין בו דעת לישאל. וליכא למימר אע״ג דהוי ספק מ״מ לא גמרינן מסוטה לטהר אלא בפלגא ופלגא. דנהי דמסוטה לא נילף נילף מוהבשר. ויש לומר דבלא חזקה נמי טהור ולא נקט סמוך מיעוטא לחזקה. אלא לומר דחזקה לא הוי בהדי רובא. דאי הוי בהדי רובא. הוו מיעוטא דמיעוטא. ולמאי דפרישית לר״מ דלא חייש למיעוטא אלא מדרבנן להחמיר א״ש. דבלא חזקה לא הוה חייש למיעוט לטהר. אבל עם החזקה חייש למיעוטא מן התורה. לכך מטהר. תוס׳ פ״ו דחולין דף פ״ו. ובפ״ד דנדה דף י״ח [ד״ה סמוך]לא כתבו אלא תירוץ הראשון. ועמ״ש פ״ה מ״ז [ד״ה ועלבגדיו]:

וחכמים מטמאים. כתב הר״ב לטעמייהו דלא חיישי למיעוטא ומיעוטא כמאן דליתיה דמי. ורובא וחזקה רובא עדיף. גמ׳ דנדה שם ובפ״ד דקדושין דף פ׳. וא״ת למאי דפרישית בשם נ״י בר״פ בתרא דיבמות. דרבנן ס״ל סמוך מיעוט לחזקה והוה פלגא ופלגא. א״כ ה״נ לא הוה אלא פלגא ופלגא. והדר לספיקא [ט]. וכיון דתינוק אין בו דעת לישאל ספיקו טהור. ונ״ל דל״ק כלל ואדרבה תסייע ליה. דאמרי׳ התם בקידושין ר׳ יוחנן אמר אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה. ותניא כוותיה תינוק עשאו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל. וכתבו התוס׳ דאמאי אין שורפין. ועוד שהעולם מקשים מאי איריא שיש בו דעת לישאל. תיפוק ליה משום דס״ל לרבנן דמיעוטא כמאן דליתא. ורובא וחזקה רובא עדיף. וא״כ אפילו אין בו דעת לישאל טמא. דהא אין זה ספק טומאה אלא ודאי טומאה. ותירצו שאין זה רוב חשוב. ואי לאו דעשאוהו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל. לא היו מטמאים. ע״כ. ולנ״י מעיקרא לאו קושיא היא. דרבנן דקאמרי רובא עדיף לא עדיף ממש. אלא כמו פלגא ופלגא. ואי לאו דעשאוהו כיש בו דעת לישאל. לא היו מטמאים. ומש״ה נמי כיון שהם עשאו אין שורפין:

אם יש בין משקה כו׳ כתב הר״ב ואם לאו טמאין שהרי נטמאו במשקין טמאין. לפי שחזקתם שהם ישתו. ואז יאכלו מזאת העיסה. הרמב״ם. וחזקה זו נמי אינה חזקה גמורה לשרוף עליה את התרומה. אלא לתלות עשאום חכמים כיש בו דעת לישאל כדאיתא התם בקידושין. ואיתא תו התם לא שנו אלא

במשקים לבנים [אבל במשקים אדומים] אם איתא דנקיר מידע ידיע:

***[ר' אליעזר ב"י אומר כו']**. כתב הר"ב דהלכה כמותו. וכ"כ הרמב"ם. ומשום דמשנתו קב ונקי. הכ"מ פי"ו מהא"ה]:

ד **הזורק**. פי' הר"ב דס"ל להאי תנא זורק כמי שאין בו דעת לישאל דמי כו' הואיל והטומאה אינה נחה במקום וילפינן לה מקראי כמו שאכתוב במ"ח [ד"ה ספק]. וע' גם בפי' הר"ב במ"ט:

ככר לבין המפתחות. מפתח לבין הככרות. זו ואצ"ל זו קתני:

השרץ מת. רש"י פ"ק דחולין דף ט':

השרץ בפי החולדה. ה"ג בס"א. וכן שנויה בפ"ב דעדיות מ"ז. ואע"ג דהתם משום ר' יהושע אמרו לפני ר"ע. ה"נ אמרו משום ר"א מפריחי יונים פסולים לעדות. ומסתם סתם לן הכי במ"ח פ"ק דר"ה. ובמ"ג פ"ג דסנהדרין. ואע"ג דר"א שמותי הוא. וע' עוד לקמן בסמוך דיש לחלק. וע' ג"כ מ"ש לקמן פ"ו מ"ב. ומ"ש הר"ב או בפי הכלב. ממשנה דלקמן כתב כן:

של תרומה. אע"פ שהיא של תרומה. הרמב"ם:

ספקו טהור. כתב הר"ב ואפילו אדם שיש בו דעת לישאל אוחז בטומאה. דקי"ל ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליו (כלומר טמא כמי שיש בו דעת לישאל). ואפילו הכלי מונח ע"ג קרקע. כמ"ש במ"ב פ"ק דנדה. וכתבתיו ג"כ במ"ג פ"ב דעדיות. הכא דאין לטומאה מקום טהור. כדתנן לקמן ועברו בין הטהורים כו' והרי הטהורים יש בהן דעת לישאל ואפ"ה כיון שהטומאה אינה נחה. ספיקן טהור. וזה כדעת הראב"ד בסוף פרק ט"ו מהא"הט. והכ"מ כתב דמשמע ליה הכי. מדתנן במשנה ז' ואלו ספיקות שטהרו כו' ספק שרצים. והיינו הך דהכא. כמו שמפרש [הר"ב] במשנה י"ב. ומאי רבותא דהני דקתני אלו ספיקות שטהרו חכמים. אלא ודאי דהני אפילו שיש בהם דעת להשאל טהורים. ע"כ. ול"נ ראיה גדולה מזו. והיא המשנה דלקמן שכתבתי דבין הטהורים משמע. בין בני אדם הטהורים. דאי במאכלות. ה"ל למיתני בין הטהרות. ועוד עברו טהורים ביניהן. לא משמע ע"י זריקה אלא ע"י אדם. וא"כ אדם אוחז בטהרה. והוה כדבר שיש בו דעת לישאל כמ"ש הר"ב במשנה ט'. ועוד סיפא ואמר הלכתי למקום הלז וכו' אלא נראה ודאי דבבני אדם טהורים עסקינן. ואפ"ה ספיקן טהור מפני שאין לטומאה מקום ומכיון דהנטמא יש בו דעת לישאל ואפ"ה ספיקו טהור. כ"ש בטומאה הבאה ע"י שיש בו דעת לישאל. וקשיא לי מזה על הרמב"ם שכתב שכל אלו הספיקות שטהרו חכמים אפילו ברה"י. מפני שאין בהן דעת לישאל. והא דכתב הכ"מ דבפ"ק דחולין [דף ט'] אמרו אמתניתין דהכא דטעמא משום דככרות אין בהן דעת להשאל. ומשם למד הרמב"ם דכל הני טהרות מטעם זה. עכ"ד. ואני אומר שאין משם ראיה כלל. שזה שאמרו כך לדחויי מאי דמותיב דשמעינן ממתני' דספק איסור להקל. ומשני. דטעמא דמסוטה גמרינן לה. ובסוטה יש בה דעת לישאל. משום דפשטא דמתניתין לא מיירי באדם האוחז אבל אילו היה אדם אוחז ויש בו דעת לישאל. אה"נ דאפ"ה היו טהורים. ומטעם שאין לטומאה מקום. אלא משום דפשטא דמתניתין לאו בהכי מיירי. מש"ה לא משני לה אלא כמשמעותא דמתני'. והא ל"ק דאמאי לא מותיב ממתני' דלקמן דודאי דמינה ליכא לאותובי כלל. דבהדיא קתני טעמא מפני שאין לטומאה מקום. והרי הרמב"ם בעצמו כשהעתיק משנתינו שם בפרק ט"ו [הלכה ז']. מסיים בה מפני שלא נחה הטומאה. ומ"מ קשיא לי לסברת הר"ב דה"מ למיכתב רבותא טפי דאפילו אדם האוחז בככרות דאפ"ה טהורים. וכן בריש מסכת נדה בגמ' [דף ה'] מפשט פשיטא לה לגמרא. דטפי איכא לאטמויי באדם אוחז בטהרה. מכשהוא אוחז בטומאה. אמתני' דהיתה יושבת במטה כו' ובלשון הר"ש יש טעות סופר. ואפשר להגיה בלשונו בענין שר"ל אפילו אוחז בככרות. והוי יודע דמשנה זו שנויה עוד בעדיות פ"ב מתני' ז'. ושם לא הזכיר הר"ב כלל מאדם האוחז. ונמוקו עמו. דהתם משמיה דר' יהושע אמרוה. ותנן לקמן פ"ו משנה ב'. דר"י מטמא בכה"ג. לפירוש האחר שכתב הר"ב. וע"ש:

השרץ בפי החולדה. והנבלה בפי הכלב. אורחא דמלתא נקט. וכה"ג נמי במתניתין דלקמן כזית מן המת בפי העורב:

היו מנקרין כו'. אע"פ שמנקרין בה לא בטל המקום. הר"ש:

הממלא בעשרה דליים. כי' הר"ב זה אחר זה כו' דשמא השרץ היה בראשון. ולפי זה מיירי בדלי אחד שמילא בו עשרה פעמים בזה אחר זה. ומשום כך הגהתי בל' הר"ב לדלי ולה. במקום לדליים ולהן. וכמו שהוא ג"כ בגמ' פ"ק דנדה דף ג' שהביאה הר"ש. אבל מ"מ קשיא דההוא איתמר אברייתא וקתני בה המדלה עשרה דליים מים בזה אחר זה ופרש"י עשרה דליים עשרה פעמים בדלי אחד ומערה בכלי גדול. ע"כ. ויש לבעל הלשון שיאמר הרבוי על הדליים והמכוון על המים. שנשאבו עשרה פעמים בדלי. ואע"פ שהדלי אינו רק אחד. ואילו במתניתין דקתני הממלא בעשרה דליים. בבי"ת השמוש. משמע דדליים עצמן היו עשרה. אלא שהר"ש לא דקדק בכך. ואף ע"פ שהעתיק ג"כ בעשרה בבי"ת. והתוספות דנדה [שם] העתיקו למשנתינו בלא בי"ת. ומכ"מ פירשו הר"ש והתוס' למתניתין בשני פנים אחרים. דאיכא למימר דמיירי בממלא עשרה דליים בבת אחת והא קמל"ן דלא חיישינן

שמא נגעו הדליים בשרץ ונטמאו. משום דהוי ספק טומאה צפה על פני המים. דאפילו ברה״י ספיקו טהור. כדתנן בפרקין [משנה ח׳]. א״נ מתני׳ מיירי בממלא עשרה דליים זה אחר זה מבור של יין או שמן דלא קתני מים. וקמ״ל דתשעה הדליים הראשונים טהורים. ולא אמרי׳ שהשרץ היה תחלה בבור וטמא הכל. אלא אמרינן דבדלי זה האחרון נפל תחלה בעודו *ריקם וכשדלאו לבור לבסוף. הוא טמא ומטמא כל מה שבבור. אבל שאר דליים הראשונים טהורים. ולשני הפירושים לא שייך כאן חלוק דאוגני כלל. ועיין במשנה ז׳ פרק בתרא. ולפירוש הר״ב טעמא דכולן טהורים עיין לקמן:

העליון טהור. מפני שהן כלים ואין בהן דעת לישאל. כך כתב הרמב״ם על בבא זו ודדליים. ברפי״ז מהא״ה. ותמה עליו הראב״ד שהרי טומאה הבאה בידי אדם היא. אבל הטעם שכל הטומאות כשעת מציאותן. ובמקום מציאותן. דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום היכא דאפשר למתלי בטהרה. ע״כ. וכתב הכ״מ דלדעת הרמב״ם י״ל שמאחר שלא נודע לאדם לא חשיבא באה בידי אדם. ע״כ. וצ״ל דהא דפ״ק דנדה משנה ב׳ היתה יושבת במטה חשיבא באה בידי אדם. ואע״ג דלא ידעה שנטמאה מ״מ הוי כמו נודע. הואיל ודרכן של נשים להתטמאות בנדות. והא דמסכת עדיות פרק ב׳ משנה ג׳ * [גבי מחט שנמצא בבשר נמי] עסוק בטהרות הוא. והוי דעת לישאל על הטהרות. ולא בעינן נודע בטומאה אלא כשהיא באה בידי אדם:

על ששה ספיקות שורפין כו׳. אע״פ שעיקר טומאתן בספק. הואיל דודאי ספיקות אלו טומאתן מן התורה. שהמת והזב טמאין מן התורה. הרמב״ם פי״ג מהא״ה. ועמ״ש בשם התוס׳ במ״ז ד״ה ספק. *[וכן עיין בפי׳ הר״ב שם. ובסוף מ״ט]:

בית הפרס. פי׳ הר״ב שדה שנחרש בה קבר. אבל לא שאבד בה קבר. אע״פ שנקרא ג״כ בית הפרס בפרק בתרא דאהלות משנה ג׳ (דבההוא) איכא ספיקא דאורייתא. וא״כ לחכמים אמאי קאמר (אף) ספק מגע ברה״י תולין. והא (תנן לקמן פ״ו) ספק רה״י טמא. הר״ש ותוס׳ דשבת:

ועל ספק עפר וכו׳. כך העתיקו הר״ב והר״ש. וכן הוא בגמ׳ פ״ק דשבת דף ט״ו. ומיהו לגי׳ הספר אפשר לומר דספק דבית הפרס קאי נמי אארץ העמים שרגילים לשנותן ביחד. ומ״ש הר״ב מספקינן ליה ברקב של מת. וכן הלשון בפירוש הר״ש ותמיהני דתנאים התנו ברקב כדפי׳ הר״ש ברפ״ב דאהלות. והיאך נחוש שנתקיימו בו כל אותן התנאים. ובפירש״י דשבת (שם) בקבר של מת:

על ספק בגדי ע״ה. פי׳ הר״ב דכולהו מספקא לן אם ישבה עליהן אשתו נדה. עיין מ״ש בספ״ב דחגיגה:

על ספק כלים הנמצאים. עיין במשנה ב׳ פרק ח׳ דשקלים:

על ספק הרוקין. עיין שם בריש הפרק:

על ספק מי רגלי אדם כו׳. כתב הר״ב ואע״ג דאיכא תרי ספיקות כו׳. כ״כ רש״י דשבת. והקשו התוספות *(ד״ה ועל) דאמאי (טמא) כיון דהוי ספק ספיקא. ופירשו דנקט (שהן כנגד) מי רגלי בהמה. משום דכשהן זה אצל זה. הן ניכרות טפי שהן של אדם. וליכא אלא ספק אחד:

תולין על מגען וכו׳. שאינו יודע באיזה מהן נגע או איזה מהן נשא או הסיט. הר״ש:

בזמן שהן לחין. פי׳ הר״ב אי אפשר שלא ידבק מהן כל שהוא בגוף הנוגע בהן וכו׳. ודין רה״י יש לו כו׳. כ״כ הרמב״ם בשם התוספתא. וכן הר״ש. ומסיק דאתיא אפילו כרבנן דרבי יהושע פ״ו מ״ב דאע״ג דמטהרי בטומאה ברה״י וטהרה ברה״ר. לא מטהרו אלא בספק נכנס. ואין לתמוה אמאי משום דחשבי׳ משאו כרה״י. אע״ג דקאי ברה״ר. דדכוותא אשכחן בריש מסכת נדה (דף ג׳) דמטמאין מעל״ע שבנדה אפילו ברה״ר. ע״כ. ועיין פ״ז מ״ג:

ועל משאן בין לחין בין יבשין. ולא קתני הכא על משאן ועל הסיטן. דדילמא היסט ביבש טהור ברה״ר כמו מגע כיון דלא *(הוי עליה). וה״מ נמתני ועל מגען והסיטן ברה״ר בזמן שהן לחים. הר״ש:

ובין יבשין. כתב הר״ב ולא יבש כל כך שאינו יכול לחזור ולהשרות וכמה שרייתן שנינו ברפ״ז דנדה (משנה ב׳):

אלו ספיקות שטהרו חכמים. עיין מ״ש בזה במ״ב בשם הראב״ד דאפילו יש בהן דעת לישאל ומש״ה קתני אלו שטהרו ולהרמב״ם דסובר דהני נמי דוקא כשאין בהן דעת לישאל. כי קתני אלו לאו למימרא שנשתנו אלו משאר ספיקות. שאע״פ ששאר ספיקות טמאות. אלו טהורות. אלא הספיקות שטהרו חכמים מטעם שאין בו דעת להשאל מני ואזיל. הכ״מ פט״ו מה׳ אבות הטומאות (הל׳ ח׳):

ספק נזירות ספק בכורות. אינם ענין לטומאה וטהרה ומפני כן השמיטן הרמב״ם ברפי״ד מה׳ אבות הטומאות. והכניס במקומן ספק עובר ועומד. וספק שתי רשויות [הכ״מ שם הל׳ א׳] ושתיהן במ״ב פ״ו ולענין משנתינו נראה בעיני שאלו השנים עשר בב״ד א׳ טיהרום. ומש״ה מנאן ביחד שכיוצא בזה כתבו התוס׳ פ״ק דשבת דף ט״ו אמתני׳ דלעיל על ששה הספיקות דלא חשיב אלא הנהו דתקינו באושא אבל לא סגי לן לתרוצה דבפלוגתא לא קמיירי. דאכתי תקשה דלא ליתני לא הנהו (משום) דאית בהו פלוגתא ולא הני נמי שאינם ענין לכאן. וניחא נמי לפי זה דלא קא מני ספק זיבה דהוי דומיא דספק נגעים. כדתנן סוף נזיר. וברפ״ב דזבים. וכה״ג בספק בכור איכא כמה ספיקות (בשאר דיני ממונות) דקי״ל בהו המע״ה:

ספק טומאה צפה על פני המים. דכתיב (ויקרא י״א:ל״א) בכל השרץ השורץ. כל מקום שהוא שורץ טמא אפילו צף. וכתיב על הארץ דמשמע דבעינן שיהא מונח על הארץ ולא צף. הא כיצד ודאי מגעו. טמא. ספק מגעו טהור. בגמ׳ פ״ט דנזיר ד׳ ס״ד. ונראה דאסמכתות הן. מדתנן שטהרו חכמים וטעמא דמדאורייתא אין טמא אלא הודאי. ועי״ל דהואיל ולא נתפרשו בכתוב בפי׳. שפיר שייך למתני שטהרו חכמים. ותסייעיה להרמב״ם בשיטתו בלשון דמדברי סופרים שהעתקתי לשונו במ״ג פ״ז דאהלות. וכתב הר״ש לעיל מתני׳ ג׳ דהאי טעמא נמי בנזרקים דר״פ. מדמייתי התם ברייתא דקתני הנזרקים לעולם טהורין. ומתני׳ דקתני מפני שאין לטומאה מקום. משום דכל היכא שיש לטומאה מקום. קרינא ביה על הארץ ע״כ. אע״ג דהתוס׳ דהתם סוף דף ס״ג ע״ב (ד״ה צפה) נסתפקו אי ה״ה צפה באויר שזורקה אדם באויר:

רש״א בכלים טמא בקרקע טהור. דדריש אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור דמשמע דצפה בקרקע טהורה. וכתיב יטמא עד הערב. הא כיצד צפה בכלים טמא בקרקע טהור. (דדוקא דומיא דמעין ובור שהם מים שע״ג קרקע) תוס׳ [ד״ה כתיב] ובגמרא שם [ונ״ל דיש ט״ס בגי׳ זו. דז״ש יטמא עד הערב הוא לעיל מקרא דאך מעין כו׳ כמה פסוקים ולכן נ״ל דאלו השתי תיבות עד הערב הם ט״ס ולא מייתי אלא מיטמא. דבהך קרא גופיה דאך מעין דבסופו כתיב ונוגע בנבלתם יטמא וכן רש״י לא העתיק אלא יטמא. אע״ג דהתו׳ העתיקו ג״כ עד הערב:

רבי יוסי אומר. כתב הרמב״ם והתבאר ר״י והגעתו בענין אמתי:

היתה ככר טמאה בידו כו׳. והביא המשל באיש טמא וככר טמא. להודיענו שאין הבדל בין היות הספק נופל במי שיש בו דעת לישאל או שאין בו דעת לישאל. הנה ספק המשקים לענין אם נטמאו בעצמן טמא כ״כ הרמב״ם. ולפי זה נוסחתו כגי׳ הספר דג׳ וזרקה. וכן העתיק בחבורו פי״ד מהא״ה [הלכה ז׳] אבל הר״ב והר״ש נראה דגרסי כנ״א ופשטה. דאי גרס וזרקה. ה״ל לפרושי ברישא מאי דפירשו בסיפא דכגון שהיה לנו ספק אם לאחר שנחה כו׳:

לאוכלים טמא ולכלים טהור. פי׳ הר״ב דדריש קרא וכו׳ יטמא לטמא אחרים. הלכך ספק טומאה לטמא אוכלים טמא. ולכלים טהור. דק״ו הוא ומה כלי שמטמא משקה אינו מטמא כלי משקין הבאים מחמת כלי אינו דין שלא יטמאו את הכלים. מאי אמרת משקים הבאין מחמת השרץ. הא לא אתיין אלא בק״ו ממשקין הבאים מחמת כלי דיו לבא מן הדין להיות כנדון. בגמ׳ פ״ק דפסחים דף י״ח:

כיצד שתי חביות כו׳. מדקתני כיצד משמע דברישא דמקל לבין הככרות מודה רבי וסי. וכן מוכח בתוספתא בהדיא. ויש ליתן טעם דרישא ספק נגע. אבל הכא העיסה עצמה נעשית מן המשקים. וקשה דבספ״ק דפסחים [דף ט״ו] אמרינן דר׳ יוסי קסבר דטומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא (כדפי׳ הר״ב שם וכאן). וי״ל דהתם בסוף כל הסוגיא אמרי׳ דר״י בשיטת ר״ע רבו אמרה. וליה לא ס״ל. אלא קסבר אליבא דנפשיה. דטומאת משקין לטמא חברים דרבנן. הר״ש (ועיין בתוספות דפסחים סוף דף ט״ו ד״ה ר״י) ולי עוד ראיה מדקתני בסיפא זה הוא ספק משקים כו׳. וביבמות פ״ג משנה ג׳ וז׳ דייקי׳. זו היא למעוטי מאי כו׳. ומל׳ התוספתא מוכיח כן מקל [שהיא] מלאה משקין טמאין וזרקה כי׳ לא זהו ספק משקים שנחלקי עליו חכמים. אלא איזהו ספק משקים שנחלקו עליו חכמים שתי חביות כו׳:

ספק ידים ליטמא כו׳. אע״ג דלא פי׳ בה דבר במשנתינו. חזר ושנאה כדי לחזור על כולן שלא לדלג אחת מבינתים. אבל בספ״ב דמס׳ ידים האריכה המשנה. ורבי יוסי פליג התם דאמר ליטהר טמא:

ספק רה״ר טהור. ה״נ לא חזר ושנאה. אלא איידי דאינך. והרמב״ם כ׳ וז״ל. התחיל לבאר זה. לפי שהוא הבדיל בו הבדלים רבים ויבארנו בפ׳ אשר אחר זה. והתחיל לבאר ספק ד״ס וכו׳:

ספק רה״ר טהור. פי׳ הר״ב ספק טומאה ברה״ר טהור שכן מצינו צבור כו׳ וכ״כ הר״ש בשם התוספתא דספק טומאה ברה״י טמא מסוטה ילפינן. כמ״ש הר״ב בפ׳ דלעיל משנה ו׳. והדר אמרי׳ ומפני מה ספק רה״ר טהור מצינו שהצבור וכו׳ גם הרמב״ם העתיקה בפירושו לעיל. וכן בחבורו רפט״ז מהא״ה ואיכא למידק דכיון דמסוטה ליכא למילף אלא כי סוטה שהיא ברה״י במקום סתירה לא איצטריך מידי למילף מינה דבר״הר טהור. דהא ודאי ממילא ברה״ר טהור וכבר כתבתי כן בפ״ח דעדיות מ״ד בשם התו׳ ודהכי איתא נמי בגמ׳ (דנדה דף ג׳) דטעמא דרה״ר טהור משום דהעמד דבר על חזקתו. ומצאתי בתוס׳ פ״ה דסוטה דף כ״ח (ד״ה מכאן) שכתבו דלא כמ״ש בשמם בעדיות. אבל פירשו דהלכתא גמירי לה דוקא הוא. דמשום העמד דבר על חזקתו לא מצינא לטהורי ברה״הר. דה״א דסתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בהווה. וה״ה לכל ספק טומאה בכל מקום שנולדה. דמסברא אין לטהר זו יותר מזו. וסד״א דגזירת המלך כך היא בכל ספק טומאה. אלא הלכתא גמירא לה להעמיד ספק טומאה ברה״ר אחזקתה דלא מחתינן לה טומאה מספק. ע״כ. והדר כתבו התו׳ ירוש׳ בסגנון התוספתא שכתבו הרמב״ם והר״ש ומהשתא איכא לפרושי ג״כ בזה הדרך. דאע״ג דבסוטה ונסתרה כתיב ה״א דלאו דוקא וכו׳ הלכך לטהר ספק טומאה שברה״ר צריכין אנו למילף ממקום אחר:

ספק ד״ס אכל אוכלים טמאים וכו׳. וכן כל כיוצא באלו מולדות *[טומאות שהן מד״ס. הרמב״ם (ריש) פט״ו מהא״ה ועיין בפ״ק דשבת במשנה י״ח דבר. ובסוף מסכת זבים ובמ״ג פ״ק דמכילתין:

ספיקו טהור. אם נפל עליו הספק אם אכל כו׳ או שלא יהיה דבר מזה הרמב״ם בפירושו ובחבורו רפ״טו [מהאה״ט] (מהט״א) ולכ״ע מפרש הכי. דלת״ק אפילו ודאי אכל ונסתפק אם טבל. ספיקו טהור. כדתנן במ״ב פ״ב דמקואות. ובפ״י מה׳ מקואות (ה׳ ו׳). העתיק דברי ת״ק דהתם:

***[אבל דבר שהוא אב הטומאה**. והוא מד״ס. פי׳ הר״ב כגון דם תבוסה כו׳ וכגון הא דבנבלת עוף טמא דבמ״ג פ״ק דמכילתין ופירוש דם תבוסה במ״ה פ״ג דאהלות:

ספק שרצים פירש הר״ב השליך שרץ בין הככרות כו׳ בתוספתא. כמו שהתבאר בתחלת זה הפרק. הרמב״ם:

ספק נזירות מותר. עיין מ״ש בזה במ״ה פ״ק דנזיר:

בין טהורה. והיא בעלת מום שיתננה לכהן ואין בה למזבח כלום:

האשה שיש עלי׳ ספק חמש לידות כו׳. משנה זו שנויה בספ״ק דכריתות. וע״ש בפירוש הר״ב:

ה וגוש מבית הפרס. עיין בספי״ג דאהלות:

הלך באחד מהן. אדסליק פתח (עיין מ״ש בריש שבת)והאהיל דנקט בתר הלך. משום דתרווייהו משום ספק האהיל. הר״ש:

ר״ע מטמא. כתב הר״ב דספק כו׳ ה״מ כשעשה טהרות כו׳. ואפשר דאם נודע לו שהוא בספק קודם שעשה טהרות. אם היה עושה טהרות אח״כ. היו טמאות [לר״ע]. הר״ש:

ר״י מטמא בכולן ומטהר בשביל שדרך ב״א להלוך וכו׳. והוי כאין לו תקנה. שכ״כ הר״ש דר״י נמי דוקא כשעשה טהרות *[מטהר. כמו לר״ע:

שני שבילים. ברה״ר. הר״ש:

וטהר. כך העתיק הרמב״ם ברפי״ט מהא״ה. כלומר שטהר בהערב שמש. ולענין תרומה. דטבול יום פוסל התרומה מדאורייתא. כדפירש הר״ב בסוף זבים. ובס״א ל״ג כלל ובמשנה בגמ׳ הגירסא טהור]:

השרץ והצפרדע ברה״ר נגע כו׳. זה הדין כמו הדין הקודם (ואמנם משמיענו) זה הדין בטומאת השביל והמשפט בטומאת מגע (שהכל) משפט אחד. ואפילו לר׳ יוסי שאומר דרכו של אדם להלוך ואין דרכו ליגע. רמב״ם:

***[ועשה טהרות**. משום ר׳ יוסי [טו] איצטריך למתני ועשה טהרות. דכר״ע ס״ל לגבי אדם. כמ״ש במ״ב בשם הר״ש. תוס׳ דכתובות דף כ״ז]:

ר״א בין כך ובין כך טמאים. כתב הר״ב לא נחלקו ר׳ יוסי ור׳ יהודה כשבאו לישאל בבת אחת דד״ה טמאין בגמ׳ פ״ק דפסחים דף י׳. וכתבו התוספות דנראה דהיינו מדרבנן. דמדאורייתא אפילו בבת אחת טהורים ע״כ. ומ״ש הר״ב וכשבאו לישאל בזה אחר זה ד״ה טהורים. כתבו התוס׳ פ״ב דכתובות דף כ״ז לא שיאכל אדם א׳. דא״כ יאכל ודאי טומאה דהכי אמרי׳ בפ׳ שני דשבועות דף י״ט וכו׳. ומ״ש הר״ב על מה נחלקו על הבא לישאל עליו ועל חבירו כו׳ ר״י מדמי ליה לבת אחת דכיון דאיהו ידע באידך. וידע דכי מטהרי ליה לחבריה לא מטהרי ליה. סבר ר״י דמיחזי כשקרא. וה״נ בכרכום. (משנה ט׳ פ״ב דכתובות) אפילו אי אתיא כל חדא בפני עצמה. ידעה בגוונא דאידך וידעה שפיר דלכולן מטהרינן. ומש״ה מקשינן מינה כו׳ (כמו שכתבתי שם בס״ד) הר״ן דכתובות:

ועל בגדיו הולכין אחר הרוב. כתב הר״ב אם רוב אנשי העיר זבים וזבות דאע״ג דבגדי ע״ה מדרס כדתנן ספ״ג דחגיגה. לאו דע״ה עושהו מדרס. אלא שמא ישבה עליהן אשתו נדה. כ״כ הר״ש. ועיין ר״פ דלקמן ובמ״ה. וכתב עוד הר״ש דקשה דמשמע דאתיא כר״מ. ולר״מ נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע לה רובא (וכמ״ש הר״ב בפ״ג מ״ח) ע״כ. ולפי מ״ש לעיל פ״ג (מ״ט) תירוץ א׳ של תוס׳ לא ס״ל ר״מ סמוך מיעוטא לחזקה אלא מדרבנן להחמיר [יז]:

ר״מ מטהר. עמ״ש בזה במ״ד פ״ג דעירובין:

כשעת מציאותן. וכתב הר״ב בפ׳ ג׳ מ״ה דדוקא במקום מציאותם נמי וכו׳:

שוטה אחת בעיר. בקמץ הטי״ת כמו כי רועה היא (בראשית כט). וכתב הרמב״ם וידוע הוא שהאשה השוטה לא תשמור עצמה ולא תדע עתות וסתה. ולא תשתדל בזה כפי מה שיגזרהו התורה. ע״כ. ומ״ש הר״ב דוקא אשה שוטה אבל אדם שוטה כו׳. כן לשון הר״ש. ומיהו מסיים ואין האיש רגיל כו׳. והכ״מ פי״ח מהא״ה (הלכה י״א). העתיק לשון הר״ש. אבל איש שוטה כו׳:

כל הרוקין שבעיר טמאין. לא ירצה בזה שהן טמאין בספק ותהיה כמו הרוקים הנמצאים. כי רוקים הנמצאים לא התאמת אצלנו איש טמא. אמנם פה

אשר נתאמתנו היות רוק טמא נמצא בזאת המדינה ושבה טומאה קבועה. הנה כל רוק שימלא בזאת המדינה הוא טמא כרוק הזב האמתי וזהו כוונת אמרו טמאים. הרמב״ם:

וחכ״א הוא נאמן ע״י עצמו. פי׳ הר״ב דמתרצינן דבוריה כו׳ וכה״ג שנינו ברפ״ג דכריתות. לענין אכלת חלב שוגג או מזיד ואמרי׳ התם בגמרא. דאיצטריך לאשמועינן הך דהכא דבכי הא דהכא נמי מתרצינן דבוריה. ועיין בפירוש הר״ב רפ״ח דנזיר. ובפרק דלקמן משנה ו׳:

שנים אומרים נטמא ועד אומר לא נטמא כו׳. הא תרי ותרי עיין בסוף מ״ח פ״ב דכתובות. והר״ש מייתי תוספתא דברה״י ספיקו טמא ברה״ר ספיקו טהור. והקשה מסוגיא דפ״ג דערובין [דף ל״ו] ובתוספתא ריש דף ל״ו מתרלין ואין להאריך בזה:

עד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא כו׳. עיין (מ״ש) ברפ״ג דכריתות:

ו **ספקו טמא**. ל׳ הר״ב ומטמאינן מספק כל אדם וכלים וכו׳ ומיירי כשאדם אוחז בכלים. דאלת״ה כלים אין בהן דעת לישאל. וכל שאין בו דעת לישאל טהור כדתנן במ״ז פ״ג:

הטמא עומד וכו׳. פי׳ הר״ב מצורע עומד כו׳ כמו ששנינו במ״ז פי״ג דנגעים. וע״ש *(וטמא עובר הספק אם עמד. הרמב״ם). ומ״ש הר״ב פ״א כגון שרץ וכו׳ כך פירש הר״ש. והקשה מהר״ר וואלף וורמייזא דהא במ״ז פ״ב דעדיות קתני לה משום ר׳ יהושע דמטהר ע״כ. ולי לא קשיא דהתם לא כתב הר״ב דאדם אוחז והכא מיירי בבני אדם העוברים ויש בהם דעת לישאל. וכבר כתבתי בזה לעיל פ״ד מ״ב. אבל הרמב״ם פסק בעדיות כר׳ יהושע. ופסק בכאן דלא כר״י. דאיהו מפרש הכא כפירוש קמא שכתב הר״ב כך נ״ל. והא דכתב הר״ב כגון שרץ כו׳ צ״ל דא״נ מת בפי העורב דתנן נמי התם גבייהו. דאל״ה ספק האהיל לא שייך כלל ולא ה״ל להר״ב לפרש משום דאין חילוק בין יש מקום כו׳ ומ״ש כדהוכחנו לעיל פ׳ הזורק מ״ד:

הטומאה ברה״י וטהרה ברה״ר. פי׳ הר״ב כגון חנות וכו׳ כדקתני באידך בבא. הר״ש. ויש לדקדק למה לא הזכיר רה״י ורה״ר בטמא עומד וטהור עובר ובטהור עומד וטמא עובר כאשר הזכיר בטומאה וטהרה. ואפשר לומר דרישא ודאי בטומאה מצומצמת לרה״ר או לרה״י. ודיקא נמי מדקתני לה בלשון טמא עומד ועובר. אבל סיפא לאו בטומאה וטהרה מצומצמת לרה״ר. אלא בטומאות שהן לפני ולפנים. *(אלא שאדם עומד בחוץ ויכול לפשוט את ידיו ליגע בטומאה. א״נ שהן לפני ולפנים) והספק שמא נכנס הטהור לפני הטומאה. ואם הטהרה ברה״י והטומאה ברה״ר. שמא נכנסה הטומאה אצל הטהרה *(ובכולם ר״י מטמא וחכמים מטהרים) ורישא להודיעך כחו דר״י דאע״ג דמיטמא ודאי או מטמא ודאי ברה״ר (מודה) [טמא] הואיל וא׳ מהן ודאי ברה״י כדאמרן. וסיפא להודיעך כחן דרבנן. דאע״ג דאיכא לספוקי דילמא ברה״י ממש אפ״ה מטהרי רבנן *[דקא] סברי הא דאמר ספק טומאה ברה״י טמא. דוקא כי איתנהו לתרווייהו ברה״י בודאי. אלא שהוא ספק נגע ספק לא נגע. אבל כי הוי ספק בואה. טהור [ועיון במ״ד] כ״כ הראב״ד במ״ז פ״ג דעדיות. וזה קרוב לפירוש האחר שכתב הר״ב. אבל לפירוש הראשון שכתב הר״ב מעיקרא לאו קושיא הוא דרהטא דמתניתין דנגעים הוא דנקט:

עלה לראשו. כתב הר״ב ראשו של אילן חשיב רה״י וכו׳ ואע״ג דלא הוי רה״י אצל שבת הוי רה״י אצל טומאה ופירש הרמב״ם הואיל ואין האדם יכול להשתמש בהן ואינו רגיל להלוך בהן:

ספיקו טהור. דשמא לא נכנס כלל וספק רה״ר טהור. אבל סיפא ודאי נכנס לרה״י. הלכך ספקו טמא. ואע״פ שאמרו (במתניתין דלקמן) כל מה שאתה יכול לרבות ספקות וס״ס טמא. מ״מ והוא שיכנס למבוי או לבקעה שיש בהם הספק אבל אם לא ידע אם נכנס בהם אם לא נכנס כלל. טהור. הראב״ד פ״ך מהא״ה [הלכה ט׳]:

ברה״י טמא. דמן הדין אפילו חד ספקא ראוי לטהר דאוקמא אחזקתה. וכיון דמטמינן בחד ספיקא דילפינן מסוטה. מה לי חד ספיקא מה לי כמה ספיקות. תוס׳ פ״ג דב״ב דף נ״ה. ודפסחים פ״ק דף י׳:

ברה״ר טהור. איידי קתני דהא אפילו חד ספק טהור. והרמב״ם בחבורו (שם) היפך הלשון. וכתב ברה״ר טהור. ברה״י טמא:

נכנס למבוי. והטומאה בחצר. ידוע שהחצר (והמבוי) רה״י כמו הבית. הרמב״ם ועיין במ״ב פ״ז דנדה:

והטומאה בחצר. לא טומאה ודאית. אלא כלומר מה שמביא עלינו לספק אם נטמא אותו דבר הוא בחצר:

רבי אלעזר ה״ג בלא יו״ד. כ״כ התוס׳ פ״ג דב״ב דף נ״ה (ד״ה ר״א):

עד שיאמר לא נגעתי. כתב הר״ב לאו דוקא כו׳ כ״כ הר״ש. דהכי מוכח בפ״ק דפסחים גבי חולדה וברדלס מצויין שם דף ט׳ בתוספות בד״ה ספק גרוהו כו׳ אבל התם תרי ספיקות הוו וחדא מינייהו גרירת חולדה וברדלס. וכתבו דהוי ספק הרגיל ומשום כך מטהרינן אפילו ברה״י. ונמצינו למדין דדוקא בספק ספיקא כי התם. ול׳ הרמב״ם בפי״ח מהא״ה (הלכה ב׳). כל ספק ברה״י טמא. עד שיאמר ודאי שלא נטמאתי:

השבילים המפולשים לבורות כו׳. שהיה בראש המבוי חפירה נחפרה בקרקע. אם בור או שיח או מערה ויעמיד להן זה מקום כותל וישוב מבוי שאינו

מפולש. לפי שלא יוכל אדם לבא מצד אחד ולצאת מצד אחר. הרמב״ם. ופי׳ בורות שיחין ומערות. במשנה ה׳ פ״ה דב״ק. ובפ״ק דמסכת מקואות משנה ד׳:

בימות החמה. ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה. תוספתא כתבוה הרמב״ם והר״ש:

רה״י לשבת. עיין בפי׳ הר״ב במשנה דלעיל:

ורה״ר לטומאה. עיין מ״ש במשנה ג׳ פי״ח דאהלות [ד״ה שדה]:

ובימות הגשמים. פי׳ הר״ב שהיא זרועה כו׳ ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שנייה. תוספתא. וכתבו התוספות פ״ט דב״ב דף קנ״ג [ד״ה ובימות הגשמים] דמשתרד רביעה שנייה לאו היינו מפני רוב המים. אלא שמשם ואילך גדילים הזרעים ודריסת הרגל מזקת להם כדתניא וכו׳:

רי״א אם עומד כו׳ ורואה כו׳. עיין מ״ש בזה במשנה דלקמן:

הפרון רה״י לשבת ורה״ר לטומאה. פי׳ הר״ב הפרון דומה לבסילקי ויש לו שני פתחים מכוונים זו כנגד זו. וכ״כ הרמב״ם בשם התוספתא. וקשה דלפלוג רבי יהודה כמו במתני׳ דלעיל. וראיתי בתוספתא פ״ז גם הר״ש הביאה כן דגרסי׳ בדברי ר״י איפכא דכשרואה וכו׳ הוא רה״י לשבת ורה״ר לטומאה. ואם לאו רה״י לכך ולכך. ולפי זה לא קשיא ולא מידי. אבל במתני׳ ודאי דקשיא. וראיתי עוד שהתוספתא לא הזכירה כלל הפרון אבל תרי גווני בסילקי קתני. ובשניה תני עלה פלוגתא דר״מ וחכמים. ומפני כן חשב הרמב״ם שהוא פי׳ הפרון דמתני׳. אבל הר״ש כתב בשם הערוך. וז״ל הפרן פי׳ בערוך בית שהוא עומד באמצע רה״ר. וי״מ כגון מגדל ששלש רוחותיה בתוך הים ורוח א׳ ליבשה כמות מגדל של אלכסנדריא של מצרים. עכ״ל. נראה דסובר שהתוספתא תרי גווני בסילקי מפרשת. ואין אחד מהם פירוש להפרון כלל:

האסטוונית. פי׳ הר״ב מקום צר כו׳ שהסוחרים יושבים שם. וכתב הרמב״ם (וז״ל כבר נתבאר בגמרא שהאיצטבא) היא כרמלית. ואמר פה רה״י לשבת ר״ל שהיא אינה רה״ר לשבת. וכך כתב הר״ב במשנה ג׳ פ״י דעירובין. דאיצטבא היא כרמלית:

חצר שהרבים נכנסים בזו כו׳. עיין מ״ש בסוף מכילתין:

ז **וירד לשתות**. מים מן היאור. ה״ג בפרק ב׳ דכתובות דף כ״ד:

***[והחיצונות טמאות**. כתב הר״ב שהעוברים מתחככין בהן ובגדיהן עוברין על פיהן. וכ״כ הר״ש והוא לשון רש״י פ״ב דכתובות דף כ״ד. ואין הלשון מדוקדק שהרי לא מצינו בשום מקום שאהל מטמא אלא במת. וכדתנן בפ״ק דכלים משנה ד׳ חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל. מה שאין כולם מטמאין. וא״כ כשגם בגדיהם עוברים על פיהם. אין כאן אלא אהל. ואין מדרס מטמא טומאת אהל. ועוד שאף אהל המת אינו מטמא אלא באחד מג׳ דרכים השנויין בפט״ו דאהלות. שהאהל מאהיל על המת ועל אדם וכלים. או שהמת מאהיל על אדם וכלים. או הם מאהילים על המת. ולכן ה״ל לכתוב ובגדיהם עוברים ונכנסים לפיהם שאז ודאי מתטמא כלי חרס מאוירו ועיין לקמן]:

אר״י בד״א במותרות אבל באגודות הכל טהור. פירש הר״ב במותרות שהעוברים ושבים מסיטין אותן אבל באגודות שא״א להסיטן הכל טהור. ותימא דלקמן משנה ה׳ מפרש שאין ע״ה מטמא בהיסט. והר״ש כתב וקצת קשה מאי טעמא דר״י דמחלק בין מותרות לאגודות. ע״כ. והרמב״ם פירש *(טעמא דת״ק דחיצונות טמאות משום מגע. וכתב אדר״י) וז״ל רי״א שאם היו כולן בשבכה אחת הנה הכל טמא (שמא) יניע הזב הכל ויהיו טמאים בהיסט הזב ואפי׳ הקדרות אשר לא נגע בהם. ע״כ. וצ״ל דגרסתו הכל טמא. וכן מצאתי מוגה בנא״י. ומ״מ קשה לפירושו דאמאי מטמאים מסתמא וחוששים להיסט הזב. ומאי שנא מהא דתנן במשנה ז׳ פרק ה׳ ועל בגדיו הולכין אחר הרוב:

אומנים. אלו אומנים הן ע״ה בלי ספק. הרמב״ם:

אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט כו׳. מבלי רדת אל הדבר ההוא. או לעלות על דבר גבוה. ואז ישיגהו *[וכן נתבאר בתוספתא. הרמב״ם]:

אשת חבר שהניחה לאשת ע״ה טוחנת כו׳. לשון הרמב״ם היה עולה בדעתינו שחכמים מודים לר״מ באש׳ לפי שהיא רבת (העסקים והמשמוש בדברים שאינם נוגעים לה) ושהיא תמשמש על מה שלא תפקד ותחפש ותהפך. והשמיענו שהן חולקים אפילו בנשים. ע״כ:

פסקה הרחים הבית טמא. וחכ״א דבסיפא קיימא נמי אדהכא. והיינו דפסק הרמב״ם בפי״ב מה׳ משכב דאפי׳ פסקה הרחים אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשוט את ידם וליגע:

משמשת כמו ממשמשת. כמו אסור לשמש בצרור. פ׳ המוציא יין (שבת דף פ״א) כלומר ממשמשת בתוך הבית. מלשון כי משמשת את כל כלי (בראשית ל״א:ל״ז הר״ש):

[ואת היוצאין. עיין לקמן בסיפא]:

אבל המשכבות והמושבות וכו' טהורין. כתב הר"ב שאין ע"ה עושה משכב כו' דלא גזרו אלא על טומאת מגעו בלבד כמו שמפרש ר"ת (בנדה דף ל"ג ד"ה ותיפוק ליה) משום דאין לך אדם מעביר חבית ממקום למקום. ומיהו טעם זה לא יתכן גבי מדרס וצ"ל דהיסט ומדרס חומרא יתירא היא ואין יכולין לעמוד בה. אבל יכולין ליזהר ממגעו ומצינורא שלו לפיכך גזרו על מגעו וכן על צינורא שלו. כדלקמן פרק בתרא משנה ו' כך כתב הר"ש. ונראה בעיני דאף ר"ת כך הוא אומר דמשום דאין יכולין לעמוד לא גזרו שז"ש משום דאין לך אדם כו' לאו טעמא אדהכא הוא. אלא ה"ק כמו שמצינו במקום אחר דחשו חכמים משום דאין לך אדם כו' והוא בספ"ו דב"מ כמ"ש שם הר"ב. ה"נ הכא חששו בכיוצא בזה. כיון שא"א ליזהר ולא גזרו כו' וכדברי כן הוא בתוספות פ"ב דחגיגה דף י"ט (ד"ה בגדי ע"ה) שכתבו בזה הלשון. ותירץ ר"ת דודאי אינו מטמא מדרס והיסט. דמשום תקנת השוק נגעו בה. כדאמרינן לפי שלעולם לא ימצאו אדם מעביר חבית ממקום למקום. ואין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ יכולין לעמוד בה. ע"כ:

ואם אינו רואה כו' הכל טמא. וא"ת הא תנן לקמן פ"ח (מ"ה) אשת עם הארץ שנכנסה לתוך בית של חבר להוציא בנו או בהמתו הבית טהור מפני שנכנסה שלא ברשות. וי"ל דשאני הכא שהפקיד ביתו לע"ה שאין ע"ה מקפיד על חבירו. הר"ש:

ולא את היוצאים. והר"ב העתיק ולא את הישבים וכך העתיק הר"ש וצ"ל דאף ברישא גרסי' הכי והכא הוצרכו לפרש עלה אע"פ שאם עומד וכו':

אפילו מובל. כתב הר"ב דחיישי' שמא נכנס כו' והסיטה. וכן לשון הר"ש וכן בר"פ דלקמן. ומשום כלי המוקף צמיד פתיל. נקט והסיטה דאינו ראוי למשכב ומושב:

אם יש עמהם כנעני נאמנים לומר לא נכנסנו. וכו' כך הנוסחא בס"א וכן העתיקוה הר"ב והר"ש. ומ"ש הר"ב דמרתתי מן הכנעני שמא יענישם כו' דמיירי בכנעני חשוב שאימתו מוטלת עליהן הכי איתא בגמ' פ"ג דחגיגה דף כ"ו אבל נוסחת הרמב"ם היא כנוסחת הספר. דגרס אם יש עמהם כנעני נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו וביאר הטעם בשם התוספתא. מפני שאימת הכנעני עליהן ולא ישלחו ידיהן. וכתב עוד שהתבאר בתוספתא שהגבאים אם לא יהיה המשכון בידיהם. ולא יהיה שם ביניהן מעיד שנכנסו לבית. ואמרו הן נכנסנו ולא נגענו. נאמנים. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (ואם היו אחרים מעידים שנכנסו אין נאמנים לומר לא נגענו) ע"כ. והיינו דדייקי' למתני נאמנים לומר נכנסנו כלומר שהם האומרים נכנסנו. ואין כאן אחרים מעידים שנכנסו. ור"ש הביא התוספתא. וכתב עלה שיש בה ט"ס. ולשיטת הרמב"ם היא נכונה ואין בה טעות:

וכן הגנבים כו'. כך הוא בנ"א. וכך שנוי במ"ו פ"ג דחגיגה:

או אשה. פי' הר"ב דשמא היא נדה או זבה משא"כ באיש שאינו רגיל בזיבות כמו האשה. כדפי' הר"ב בפ"ה משנה ח':

***[בחלון**. עיין מה שכתב הר"ב בר"פ ששי דמעילה]:

בכנעני כליו טהורים. כ' הר"ב אין בהם משום איסור יי"נ דלענין טומאת מגע מאי שנא כנעני ומאי שנא ישראל. הר"ש:

וחכמים מטמאים. פירש הר"ב מאחר שהסיח דעתו פי' מטהרת גופו. אבל הא דתנן במ"ג פ"ג דחגיגה האונן ומחוסר כפורים צריכים טבילה לקדש אבל לא לתרומה. וכתבתי הטעם בשם הרמב"ם שהסיחו דעתן. ושמא נטמאו *[הא אף לתרומה צריכין הכא טבילה] התם לא הסיחו דעתם מטהרת גופם קאמר. אלא שהסיחו דעתם מלאכול בקדש. שהרי הם אסורים לאכלו. אנו חוששים שמא הסיחו דעתם גם מטהרת גופם. וצריכים טבילה אף ע"פ שאומרים שהם יודעים שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם והוא מעלה בקדש. ולא החמירו עליהם להצריכם הזאה ג' וז' לחוש שמא נטמאו במת. שמאחר שהם אומרים שיודעין שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם. דיינו שנגזור עליהם טבילה משום מעלה בעלמא. הכ"מ פי"ג מהא"ה [הלכה ג' בשם מהרי"ק]:

שהידים עסקניות. פי' הר"ב ונגע ולאו אדעתיה. וכלומר שנגעו במקום הטנופת וצריכים נטילה לנגיעת תרומה. אבל לא בשביל דחיישינן שמא יגעו בטומאה. דא"כ ליבעי כל גופו טבילה. ועוד למה סתם ידים שניות ליחוש שמא נגעו באב הטומאה. הכ"מ [שם] בשם הרא"ש:

וכי מפני מה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין אלא שהנשים כו'. כאומר לא נחלקו ר"ע וחכמים אלא במצאה את חברתה אבל לא במצאה העני. דהתם אף ר"ע מודה לחכמים. כך נ"ל:

גרגרגניות. כתב הר"ב [יט] תרגום כי הייתי כו'. והוסיף הרמב"ם שענינו הומות לאכול מן הגרגרת והוא השפוי כובע. ע"כ. *[כלומר שכ"כ מתאוות לאכילה עד שלא תספיק לה מה שאוכלת מתוך הווושט. אלא תרצה שתאכל גם מן הגרגרת. אבל ז"ש והוא השפוי כובע. לא ידעתי מה טעמו לפרש כן]:

***[לידע מה היא מבשלת**. ואם יכשר בעיניה. תאכל ממנו]:

ח ***[הרי אלו טמאין**. כתב הר"ב משום אשתו נדה שמא הסיטה וישבה. עיין מ"ש בפרק דלעיל משנה ה']:

רי"א אף התנור טמא עד שיעשה כו'. לפרושי מלתא דת"ק קאתי. ומש"ה העתיקו הרמב"ם בפי"ב מה' משכב [הלכה י"ז]:

רוצצת. פי׳ הר״ב שהכסוי דוחק כו׳ מלת ויתרוצצו תרגום ודוחקין. הר״ש רפ״ד דאהלות *[ומ״ש הר״ב דכשאשתו כו׳ או נשענת. שהוא אחת מחמשה דרכים שהזב מטמא את המשכב כדתנן בספ״ב דזבים]:

טמאין מדף. פירש הר״ב טומאה קלה וכו׳. עיין בפי׳ הר״ב במשנה ו׳ פ״ד דזבים:

המאבד ביום ומצא ביום טהור. פירש הר״ב דמסתמא אם היה אדם מוצאו ונוגע בו היה מגביהו כדרך מוצא אבדה. וכן לשון הר״ש וכלומר שהיה מגביהה ונוטלה לו:

בלילה כו׳ טמא. פי׳ הר״ב מדרס וטמא מת וכו׳ הכי איתא בתוספתא. ותימא דבתוספתא הביאה הר״ש תני בה טמאים מדרס וטהורין מטמא מת. וכן ראיתי׳ בפרק תשיעי מהתוספתא. גם הרמב״ם בפירושו כתב ברה״ר טמאין מדרס. וגבי רה״י כתב מדרס וטמא מת. ש״מ דברה״ר טהורין מטמא מת איברא דהראב״ד השיג על לשונו שבחבורו פי״ח מהא״ה [הלכה ז׳] שסתם וכתב ברה״ר טמא ומשמע ליה בין למדרס בין לטמא מת אבל הכ״מ דייק מרישא דהך טמא אינו אלא מדרס בלבד. ואני אומר שילמד הסתום שבחיבורו מן המפורש שבפירושו. ומעתה דברי הר״ב אין להם על מה שיסמוכו. ואפילו על ל׳ הרמב״ם שבחיבורו נמי לא וז״ל הר״ש בפי׳ התוספתא טמאים מדרס וטהורים מטמא מת דמחמרינן במדרס טפי מבמת. משום דכנענים ונשים שכיחי. מת לא שכיח. ומתני׳ דקתני טמא היינו מדרס. וכל מידי דלא חזי למדרס כגון סאה ותרקב וכיוצא בו טמא מגע זב ע״כ:

זה הכלל כו׳. לא אתי לאתויי מידי אלא סימנא בעלמא כמו שכתבתי בכיוצא בזה משמא דגמ׳ מ״ב פ״ד דמגילה. ועוד אחרים שכתבתי במ״ג פ״ג דכלים:

השוטח כלים ברה״ר טהורין ברה״י טמאין. פי׳ הר״ב דאין כאן אלא ספק שמא נגע. דלמדרס אין לחוש שאין דרך העוברים לדרוס על הבגדים השטוחים ליבש אבל אפשר שנגעו בהם. משא״כ באבדה שאין רואים ודורסים עליה. ולכך אין מקום לחלק בזה בין יום ולילה כמו באבידה וכשמשמרן אפילו נגיעה לא נגעי. הכ״מ פי״ח מהא״ה (ה׳ י׳):

ואם היה משמרן טהורין וקמ״ל דלא חיישינן דילמא אתא חד ונגע ולאו אדעתיה:

ונפלו והלך להביאן טמאים. מפני שנעלמו מעיניו. הרמב״ם שם:

נפל דליו כו׳. טמא מפני שהונח כו׳ לשון הרמב״ם ולא יסתפק עליך אמרו (בכלים) טמא אע״פ שהוא בתוך הבור לפי שהוא מעת שהגיע ברשות ע״ה שבטמא מת ע״כ. והטעם שלא חלקו חכמים בכלים שברשות ע״ה. הכ״מ פי״ב מה׳ משכב (הלכה כ״ב):

וחכמים מטהרין. כשלא נגנב ממנו כלום. הרמב״ם שם (הלכה ט״ו):

כל המיוחד לאוכל אדם טמא כו׳. כתב הר״ב דיש חילוק בין אפוקי טומאה מיניה וכו׳ גמ׳ פ״ה דכריתות דף כ״א. ומשמע דבאוכל שכבר נטמא מיירי והיינו לאפוקי טומאה מיניה וז״ל הרמב״ם בפירושו כמו שמצאתיו בנא״י טומאת אוכלין אינה אלא למאכל אדם בלבד ומה שאינו ידוע במאכל אדם הנה א״א לו מבלי מחשבה. והוא שיביאהו למאכל אדם. וזה הדבר הידוע למאכל אדם אם נפסד שאינו ראוי למאכל אדם אז לא תטמא. לאמרו ית׳ מכל האוכל אשר יאכל פרט לאוכל סרוח לפי שהוא לא יאכל. ואם נטמא האוכל ואח״כ נפסד אחר הטמאו הרי הוא נשאר בטומאתו עד שיפסול מלאכול הכלב. ויהיה שיעור המאמר כל המיוחד למאכל אדם שנטמא טמא עד שיפסל מלאכול הכלב עכ״ל. וכך הם דבריו שבחבורו פ״ה מהל׳ טומאת אוכלין (הלכה י״ד):

רבי יוחנן בן נורי מטמא. לא משום דבעי מחשבה לכלב וחשיב לה מחשבה אלא לא בעי מחשבה כלל רש״י פ״ו דנדה דף צ׳ ותניא בגמ׳ דריב״ן טעמיה מק״ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה (כדתנן בריש מכילתין) לא יטמא טומאה קלה שלא במחשבה אמרו ליה לא אם אמרת בטומאה חמורה שלא מצינושום טומאה חמורה שתהא צריכה כו׳ כמש״כ כבר בריש מכילתין:

העלהו טמא. ולא דמי להעלהו חש״ו דפרק בתרא דמכשירין גבי הכשר דלא חשיב מעשה משום דאיכא למתלי דמפני הכנימה עבד ולא שירד עליהם טל. ומיהו קשיא דה״נ איכא למימר דלהאכילו לכלב העלהו ולא להאכילו לכנעני ושמא הב״ע כגון שהעלהו ונתן לכנעני. הר״ש:

ואין להם מחשבה. עיין ספכ״ה דכלים:

רבי אליעזר אומר כתב הר״ב דהלכה כמותו דהכי אפסיק בגמ׳ פ״ק דנדה דף ז׳:

ואין פוסלים את האוכלים. פי׳ הר״ב אפילו דתרומה אבל לקדש אין אחורים כדתנן ברפ״ג דחגיגה וספכ״ה דכלים:

ופוסלין את האוכלים. כ׳ הר״ב ק״ו מטבול יום וכו׳ ואחר יאכל מן הקדשים וכו׳ דקרא בתרומה משתעי כדמפרשינן בגמרא פרק הערל (יבמות דף ע״ד) והעתקתים במשנה ג׳ פ׳ בתרא דנגעים:

ומשקה טופח כו׳. דוקא במשקה המכשירים פליגי הכא תנאי. אבל מי פירות אין מחברין האוכלים כדתנן במסכת טבול יום פ׳ ו׳ (משנה ד׳) ואפילו ר״א בר יהודה איש ברתותא לא קאמר אלא בעיסה שנילושה במי פירות. אבל בשתי חתיכות של בצק מודה דאין מי פירות מחברן. הר״ש. ולי אין משם ראיה דמשמע דכל הנהו דוקא לטבול יום דקליש טומאתו הוא דלא הויין חבור. אבל לשאר טומאות לא קמיירי התם. וכן נראה מדברי הרמב״ם בהלכות טומאת אוכלים ספ״ז. ועוד בפירוש הר״ב דחלה פרק ב׳ משנה ב׳ מוכח דבידים מסואבות אי הוה מוכשר היו מי פירות מחברין. ומצינו חומר בידים מבטבול יום כדתנן התם *[ולענין טופח עיין בסוף פירקין]:

מלמטן דאם היה מלמעלן היה המשקה זב בשלשתן ומחברן. הר״ש:

רוצצות משקה. פי׳ הר״ב דוחק כי ההוא דלעיל (משנה ב׳) גבי תיבה. הר״ש:

אוכל פרור. לשון הר״ב שהוא חלוק לפירורים פירורים וכ״כ הר״ש. ומסיים א״נ פרוד בדלית מלשון שני פרידי עפר על פרידה אחת של תרווד רקב דפרק המפלת (נדה דף כ״ז) ע״כ. ועיין בס״פ דלקמן:

מקול שהיא מלאה משקים טמאים. אע״פ שמצינו במשנה י״ז פי״ז דכלים. מקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגלית בכאן. אין נ״ל לפרש שהוא חלול ונתמלא בו מים* אלא מיירי שעל פני כולו נתמלא במשקים טמאים. וכן מצאתי בפי׳ הרמב״ם בנא״י שכתב המקל אם נשרה במשקים טמאים כו׳:

משקים טמאים. אין הכוונה כל המשקים ואפי׳ המכשירים אלא ר״ל בכאן המים בלבד. שאין השקה מועלת אלא למים בלבד. וכדפי׳ הר״ב במ״ג פ״ב דביצה:

הנצוץ. פי׳ הר״ב קלוח צנור וכו׳ ור״ל שמערה מכלי טהור לכלי טמא וע׳ במ״ט וי׳ וי״א פ״ה דמכשירין:

והקטפרס. עמ״ש במ״ח פ״ו דמקואות:

ומשקה טופח. פי׳ הר״ב שאין בו כל כך משקה כו׳ שיוכל להטפיח דבר אחר. משמע דאם טופח ע״מ להטפיח דמחבר. וקשה מדתנן במ״ז וט׳ פ״ו דמקואות עירוב מקואות כשפופרת הנוד וכו׳ וכן מוכיחין כמה משניות. והר״ש נתלבט בזה מאוד וכן התוס׳ דיבמות פ״ק דף ט״ו ופ״ב דגיטין דף י״ו אבל בפ״ב דחגיגה דף כ״א (ד״ה כעובייה) העלו דיש לחלק וליישב כל המשניות. דבקרקע שוה היכא דליכא כותל כלל סגי בטופח ע״מ להטפיח. והיכא דאיכא נקב בכותל בעינן (קליפת שום) כרוחב שפופרת הנוד. וע״ג כותל סגי כקליפת השום וע׳ לעיל בספ״ז:

והאשבורן. פי׳ הר״ב מקום עמוק שנקוו בו מים. וז״ל רש״י בפרק כל שעה (פסחים דף מ״ב) אשבורן לשון שבירה שמשתבר הקרקע ונאספים המים שם עכ״ל:

ט **אבל לא זיעת הקופה**. פי׳ הר״ב דקופה אינה מחזקת המשקים וכו׳ מסיים הר״ש אלא א״כ זפותה. כדאשכחן בפ״ק דשבת [דף י״ז] גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות ע״כ. ותמיהני דהא מה״ט גזרו בענבים כדפי׳ הר״ב שם במשנה י״ח דבר. אבל על המסיקה לא גזרו. וכמ״ש ג״כ הר״ב במשנה ב׳ פרק דלקמן. ואי איתא דבזפותה זיעתו זיעה. לגזרו נמי אף במסיקה. והתם שמאי גזר והלל שתק כדפי׳ הר״ב לקמן משנה ד׳. והתוס׳ מחלקים שם. אבל לא יתכן לפי׳ הר״ב והר״ש דהכא. והרמב״ם מפרש שאם הזיעו בשעת קביצה והיינו במעטן הוכשרו. אבל כשהזיעו בקופה בשעת התנשאם אין זה הכשר. ע״כ. ולטעמא דכתב הר״ב בפ׳ דלקמן משנה ב׳ למה לא גזרו על המסיקה ל״ק ולא מידי [כב]:

***[שיעור זיעה ג׳ יום**. כתב הר״ב דמשקה היוצא כו׳ ואינו מכשיר כו׳ אלא ז׳ משקין כו׳ דתנינן להו במ״ד פ״ו דמכשירין. ושם כתב הר״ב טעמן]:

רבן גמליאל אומר משתגמר מלאכתן. עמ״ש במ״ט ד״ה נמצא:

נפלו עליהן משקין טמאים אין טמא אלא מקום מגען. פי׳ הר״ב אין מוכשר כו׳ פ״א נפלו כו׳ משקים טמאים כו׳. מלשונו זה שבשני הפירושים נראה דל״ג ליה בהדיא במתני׳ טמאין. וע׳ עוד במשנה דלקמן. וא״ת לפי׳ הראשון היאך מפ׳ טמא מוכשר. כבר כתב הרמב״ם בפי׳ מ״ד פ״ק דמכשירין. וז״ל הרבה אומרים במשנה הזאת (ר״ל מס׳ מכשירין) טמא. בעבור מוכשר וטהור על הדבר שאינו מוכשר:

נפלו עליהן משקין טמאין. ל׳ הר״ב נפלו עליהן משקים טמאין לאחר שנגמרה מלאכתן וכו׳ הרי כל הזיתים טמאין. ולכאורה חסורי מחסרא במתני׳ וצריך לגרוס טמאין טמאין תרי זמני. אבל נראה דלא חסרי׳ ולא מידי שכן גם במשנה דלעיל נראה מפי׳ הר״ב דגרס משקים סתם והמכוון בו *[לפי׳ הב׳] טמאין וכן גם בכאן כי קתני משקים. היינו משקים טמאים. וטמאים דקתני בהדיא קאי אזיתים. וז״ל הרמב״ם אמר שאלה הזיתים אשר הן מוכשרים אם נפל עליהן משקים. ר״ל משקים טמאים. הנה הזיתים כולן ואפילו אותן אשר לא נגעו במשקים טמאין:

המוהל היוצא מהן. כו׳ גם זו שנויה בפ׳ בתרא דמכשירין מ״ה:

ושייר קופה אחת יתננה כו׳ והר״ב העתיק [צ״ל ישייר] ושייר קופה אחת ויתננה כו׳ וה״ג לה בגמרא פ״ג דחגיגה דף כ״ה:

לעני הכהן. פי׳ הר״ב דתרומה מועטת כזו כו׳ אין רגילים לתת אותה אלא לכהן עני. משום דלמשחה בהם כתיב. ואין זה דרך גדולה לעשיר. ומ״מ קשיא אמאי מהמנינן ליה. ובתוס׳ דחגיגה כתבו דהגורס לעני כהן שבוש הוא בידו. ע״כ. והרמב״ם כתב וז״ל אם נשלם שעת הגתות ונשאר לאדם שארית מן הזיתים אינו רשאי לסוחטן ולהוציא מהן תרומה שמן. לפי שאינו נאמן על טהרתה ולא (תלקח) ממנו כמו שנתבאר בחגיגה. ואמנם יטול מהן התרומה בעודם זיתים (וישאנה) לכהן. ואמרו לעני הכהן ולא אמר לכהן לפי שברוב (שהזיתים) ינתנו לעני למעוטם. ושמן הזית ינתן אפילו לעשיר. ע״כ. והכי מסתברא דמיירי במפריש מן הזיתים מדתנן ושייר קופה. ואין הקופה מחזקת שמן. כדפירש הר״ב בריש פירקין. והיינו נמי דפירש הר״ב בדרש״א מעל״ע של גמר לקיטת הזיתים. דמידי אירא אלא בזיתים ולא בשמן. ובדר״י נמי מפרש הרמב״ם דיוליך לו המפתח מיד. ויבא הכהן ויסחטם נגדו. וייקח ממנו תרומת שמן בטהרה:

שימתונו. פי׳ הר״ב שיתרככו. ועיין בפירושו למשנה ב׳ פרק ו׳ דמכשירין:

מוכשרין. לשון הר״ב במוהל. וכן לשונו בפי׳ משנה ו׳ פ״ד דעדיות. וכבר כתבתי שם שיש להגיה במוחל בחי״ת:

וב״ה אומרים אינן מוכשרין. פי׳ הר״ב דלא נגמרה מלאכתן עדיין. וכ״כ הרמב״ם. ותמיהני דהא בריש פירקין תני בה״א משיתחברו שלשה זה לזה והיינו קודם שתגמר מלאכתן. וכן מבואר בהדיא בדברי הרמב״ם פי״א מהט״א (הלכה י״ג). וראיתי שכתב שם במשנתינו (זאת) שאינן מוכשרים שהרי דעתו עליהן לכבשן. וניחא השתא לפי׳ הר״ב והר״ש במשנה דלקמן דלמלחם דבגג אינו מעכב ההכשר. ומ״מ נ״ל לומר דר״ג דלעיל אינו חולק על ב״ה. אלא תרי תנאי הן אליבא דב״ה. דהיינו ת״ק ור״ג. והשתא ניחא הך דהכא דר״ג אליבא דבית הלל אמרה. וכן מוכח נמי במתניתין ז׳:

הפוצע זיתים. של תרומה. הרמב״ם שם:

לגרגרן. פי׳ הר״ב כדי לסופתם במלח. פי׳ לטובלם במלח. כך פירש״י בפ״ז דב״מ דף פ״ט. ובערוך לגרגרן פירוש לגלגלן:

נתנן בגג שילקו או שיפתחם. והרב העתיק נתנן בגג שיפתחם וימלחם וכך העתיק הר״ש. וה״ג בס״א. ומ״מ אין להגיה כך בספר לפי שגיר׳ הרמב״ם אינה כן. אבל גירסתו נראה שהוא נתנן בגג שילקו ושיפתחם. שכ״כ בחבורו פ״א מהט״א או שנתנן בגג שילקו אע״פ שעתיד לפתחן ויפרוס אותן. ובפירושו בנא״י אם שמם בגג ג״כ להתעפש. ואפילו חשב אח״כ שימתחם בגג ויתנגבו אחר התעפשם:

רצה ליטול מהן. לשון הר״ב זיתים שלא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו. וכן לשון הרמב״ם בפירושו אבל בנא״י שלא הוכשרו. וכן בפי׳ הר״ש דלא הוכשרו:

קוצה בטומאה. פורש הר״ב קוצה מן האום של זיתים. עיין בפירוש הר״ב במשנה דלקמן:

בית הלל אומרים אף מחפה בטומאה. פי׳ הר״ב כיון שלא נגמרה מלאכתן. וכ״כ הרמב״ם. ועיין מה שכתבתי כבר בזה במשנה ה׳:

בקרדומות של מתכת. כתב הר״ב דנקט קרדומות לרבותא לפי שהן כלי ברזל ומוכנים לטומאת מת יותר משאר כלים. כ״כ הרמב״ם. ומסיים כמו שבארנו בפתיחה. ונ״ל שרמז על מ״ש שם שבכלי מתכות לבד יש דין זה ואינו בשאר כלים שאם נטמאו כשישברו נטהרו. וכשיחזור ויעשה מהן כלי יחזרו לטומאתן הישנה. וכדתנן ברפי״א ממסכת כלים ואע״פ שזה אינו אלא מגזירתם אבל לענין קבלת הטומאה מן המת כל הכלים שוים חוץ מכלי חרס כמ״ש בפתיחה. ועוד בריש מסכת אהלות. וכמ״ש שם ג״כ הר״ב. *[אבל לשיטת ר״ת וסיעתו. יש חילוק בטומאה דאורייתא בין כלי מתכות לשאר כלים. דכלי מתכות עליהם דוקא נאמר חרב הרי הוא כחלל וכשיטה זו כתב הר״ב ברפי״ו דאהלות]:

אם היה משקה מהלך הכל טמא. ל׳ הר״ב נטמא המשקה בשרץ ונטמאו כל הזיתים ע״י חבור משקה. כלומר [שבמשקה] נטמאו כולם שכולם מחוברים למשקה שכך פירש במ״ג גבי נפלו עליהן משקין טמאים. וז״ל הרמב״ם במשנתינו זו בפ״ט מהט״א [הלכה ז׳] אם היה משקה מהלך הכל טמא. שכיון שנטמא מקצת המשקה נטמאו כולם והשמן מטמא כל הזיתים. ע״כ. אבל יצא לו להר״ב בל׳ זה שכתב ע״י חבור השקה. מהגמרא דשלהי מסכת ע״ז דף ע״ה. והביאה הר״ש. דמחלקינן בין זיתים דהכא. לדאתמר התם. ע״ה שמושיט ידו לגת ונגע באשכלות. דאיכא למאן דאמר אשכול וכל סביבותיו טמא וכל הגת כולה טהורה. וכן הורו רבנן. ואמרינן דשאני זיתים דלא מפסקי ולא מידי ובגת מפסקו אשכלות. ופירש״י לא מפסיק מידי. שהמשקה מחברן ובזיתים אין אשכולות:

ישאלו הבדדים לומר לא נגענו כו׳. פי׳ הר״ב נאמנים לומר כו׳. ועיין בפרק דלקמן משנה ב׳:

בשערה. דשער הוי שומר ומטמא. כמו שפירש הר״ב במשנה ד׳ פ״ט דחולין:

פרודים. פי׳ הר״ב לאחר שתקע יתד באום להפריד האום לכמה חלקים פרודים. וה״ג הר״ש במתני׳ בדלי״ת. וכתב שבתוספתא גרסינן ברי״ש. והרמב״ם בפירוש המשנה כתב בדלי״ת. ובחבורו פ״ט מהט״א העתיק ברי״ש. ועיין מ״ש בס״פ דלעיל. ומ״ש הר״ב בכל גוש וגוש. הוא לשון התוספתא. ומאי דקרי לה בתוספתא גוש. קרי ליה במתני׳ פירוד. כמ״ש הר״ש:

טמא. כתב הר״ב דאע״ג דאין הגוש חבור משתקע היתד באום כו׳. וכ״כ הר״ש מטעם התוס׳ דס״ל דאף לזיתים שבגוש עצמו אינו חבור. אבל להרמב״ם בחבורו [שם הלכה ז׳] טעם אחר שכתב וז״ל האוכל שהוא כביצה מטמא המשקה המעורב בהן והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פירורין על גבי פירורין והמשקה מלמטה אע״פ שנגע בכביצה אין טמא אלא מקום מגעו. ע״כ:

אין טמא אלא מקום מגעו. לשון הר״ב כלומר אותו גוש בלבד שהשרץ נגע בו אבל שאר גושים טהורים. דכי ממח ביה נמי ראשון ושני ה״ל שאר גושים שלישי. הר״ש:

נמצא במעטן הגג טמא. פי׳ הר״ב דמקודם שהעלה הזיתים לגג היה השרץ במעטן וכ״כ הר״ש. ותמיהני דמאי שנא נמצא במעטן מנמצא בגג. והא ה״נ איכא למימר שלאחר שהעלה הזיתים לגג נפל השרץ במעטן. וכיוצא בזה פירשתי בשם התוס׳ והר״ש במשנה ד׳ פ״ד בממלא בעשרה דליים כו׳ בפי׳ השני דלא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור כו׳. וכ״פ הר״ב בעלמו במשנה ז׳ דפ׳ דלקמן. ובתוספתא והביאה הר״ש תני למתני׳ דברי רבי וקתני וחכ״א נמצא בגג אינו טמא אלא גג. במעטן אינו טמא אלא מעטן. וכן פסק הרמב״ם בפי״ז מהא״ה. ויראה לי משום דקשיא ליה אמתני׳ כמו שהקשיתי לשאול. מש״ה פסק כחכמים ולא השגיח על הכלל שבידינו. דסתם במתני׳ ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם דמתני׳ כמו שתמה עליו הכ״מ בזה והיינו נמי דהרמב״ם סמך לזו אחר מתני׳ ז׳ דפ׳ דלקמן:

וכן מטלית מהוהא טהורה. פי׳ הר״ב מהוהא בגד שנתחרך כו׳ דשוב אינו מקבל טומאה. טהורה. ולא אמרינן שמא טמא היה מתחלה קודם שנתחרך. וכן פי׳ הרמב״ם ולכאורה משמע שאילו היה טמא מתחלה קודם שנתחרך לא פרחה טומאתה ממנה. ומיירי דודאי נגעו בו הזיתים אחר שנתחרך והספק שמא טמא היה קודם שנתחרך או לא היה טמא. וקשה דבפכ״ז ממסכת כלים מוכח בהדיא דכשנמהא מתטהרת. ובפ״ק דנדה דף ד׳ מייתי לה למתני׳ דהכא ופירש״י מטלית של זהב היתה. המהוה הבלויה מצאה בלויה על גבי זיתים טהורה מלטמא הזיתים דאמרי׳ הכי נפלה עלייהו לאחר שבלתה וטהרה מטומאתה. יכן פי׳ הר״ש והשתא הויא דומיא דספק שרץ שרוף *[והא דרש״י מפרש מהוהא בלויה. כ״כ ג״כ הר״ב בסוף פכ״ד. וספכ״ז דכלים]: *[כשעת מציאתן. עיין בפי׳ הר״ב במשנה ה׳ פ״ג ובמשנה ו׳ פ״ה]:

י **אמר ר׳ יוסי**. כתב הר״ב כר״מ ס״ל כו׳ ור״י סבר דחוששין במגע אבל אין בקיאין בהיסט וכו׳ וכ״כ הר״ש. ונ״מ אם היה שם טומאה שמטמא במגע ואינו מטמא בהיסט. כדתנינן להו בריש מסכת כלים. אבל קשה דמשנתינו מיירי שהיו שם כלים טמאין מדרס והם מטמאים אף בהיסט וכמ״ש הר״ב [והייתי יכול לתרץ דאכתי נ״מ דעל הנגיעה נאמנים לומר לא נגענו כדתנן בפ׳ דלעיל מ״ח ועל ההיסט א״א שיהיו נאמנים כיון שאינן חוששין לה. אלא דבמתני׳ דלקמן התנה הר״ב דהא דנאמנין על הנגיעה דוקא כשיש חבר עמהם. ועיין מ״ש שם] ולכן נראה כפי׳ הרמב״ם שמפרש דר״י אדר״ש חולק שאמר שאם הכלים טמאין להן בית הבד טהור. וקאמר ר״י שאעפ״כ בית הבד טמא לפי שאף ע״פ שלא יגעו בהן להיותן טמאים. הנה יסיטום שאינן יודעים שהיסט יטמא:

הבדדין והבוצרין כו׳. כתב הר״ב הא דלא נקט המוסקים והבוצרים לפי שגזרו כו׳ שפעמים אדם הולך לכרמו וכו׳ וזה לא שייך במסיקה. תוס׳ שם. ושם במי״ח דבר מפ׳ הר״ב טעם אחר ושניהם שם בגמ׳ די״ז ועיין מ״ש באותו טעם בר״פ דלעיל:

נאמנים לומר לא נגענו. כתב הר״ב וכגון דחבר עומד עמהן כו׳ וכ״כ הר״ש. ותימה דבפ׳ דלעיל מ״ח לא הצריכו שיהא החבר עומד עמהן והרמב״ם לא הצריך כן לא התם ולא הכא ועיין לעיל:

כיון שהכניסן לרשות המערה דיו. דברי ר״מ. דכיון שנכנסו למקום הטבילה על דעת לטבול לא חשדינן להו שלא יטבילו. ולא החמיר ר״מ במגען בריש פרקין אלא משום דאין חוששין ליזהר. ולא שנחזקהו ברשע. וכמ״ש בשם הרמב״ם בספ״ק דעדיות ע״ש:

ואם נתן בידים טמאות טמאן. כתב הר״ב בידים תחלות עסקינן ורשב״א היא כדאיתא פ״ב דחולין דף ל״ג ולאו אדהכא אתיא ולפיכך ל׳ הר״ש כדאשכחן. והכי תניא רשב״א משום ר״מ אומר ידים תחלות אף לחולין וכי הא (דתנן ברפ״ג דידים) הכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות. דברי ר״ע. ומסיק התם אמאי לא מוקים כר״ע:

אם יש לו חותם טהור. שאף ע״פ שהגרגר נטמא שהרי הוכשר הואיל ולגת בצרן מ״מ אין אוכל מטמא כלי ואפילו אם ע״י דריכה יצא ממנו משקה אין אותו משקה מטמא הכלי כיון שאין שיעור באוכל לטמא המשקה כדפי׳ הר״ב לקמן גבי כביצה מכוון:

טהור. והוא שלא נגע במשקה. הראב״ד פ״ט מהט״א (הלכה ד׳) ואף ע״פ שפשוט הוא נ״ל שהכריחו לכתוב כן. מדבסיפא מתנה במקום המופנה:

במקום המופנה. פירש הר״ב מקום פנוי כו׳ לא יין ולא ענבים. דענבים נמי היו מתטמאים בכביצה:

ספיקו טהור. כתב הר״ב ובתוספתא אמרו דבור של שמן. טמא ברשות היחיד. הרמב״ם סוף פרק י״ח מהא״ה [הלכה יו]:

***[נמצא השרץ בראשונה כולן טמאות**. צריך לי עיון דהא סתמא קתני וכי לא בדק ולא כסה אימא לאחר שמילאה נפל בה והא [צ״ל והראשונה] בלבד תהיה טמאה]:

בזמן שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו. בזמן שהרבים נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שכנגדה. הרמב״ם פ״כ מהא״ה (ה׳ ז׳):

ושל גת. והר״ב העתיק של גת וכן הר״ש. וכך הוא במשנה שבגמרא דפוס ישן:

***[והעקל**. פי׳ הר״ב שאחר שסחטו הזיתים נותנים הגפת כו׳ שאותו הפסולת נקרא גפת כדפי׳ הר״ב ברפ״ג דשבת]:

מנגבן. במים ואפר כדפי׳ הר״ב בשלהי מסכת ע״ז וכ״פ הר״ש:

בשבולת הנהר. פי׳ הר״ב מקום שהמים רודפין מל׳ ושבולת שטפתני (תהלים סט ג) ולפי שדרך הספינות ללכת (שם) נקרא שבולת מל׳ שביל. ובשלהי מסכת ע״ז אמרינן דמניחן שם עונה. או יום או לילה. גבי מעין שמימיו רודפין. הר״ש:

פרק א

א שלשה עשר דבר מנוין הן אחת לאחת בפי׳ הר״ב במשנה דלקמן. ומנינא למעוטי ראשי אגפים וראש הזנב. והיינו לר״מ. דאילו לרבי יוסי הא איתנהו ט״ו. ולרבי יהודה ליתנהו אלא י״ב:

צריכה מחשבה. פי׳ הר״ב שיחשב עליה לאכילת אדם שכל האוכלים כו׳ והיינו לטמא טומאת אוכלים אבל לטמא בבית הבליעה א״צ מחשבה. שלא מצינו שום טומאה חמורה שתהא צריכה הכשר. ולפיכך דין הוא שלא תהא צריכה מחשבה. אבל טומאה קלה והיא טומאת אוכלים ומשקין אע״פ שזו אינה צריכה הכשר הרי כל אוכלין צריכין הכשר וצריכין מחשבה. הלכך אף זו לטמא טומאה קלה אע״פ שא״צ הכשר. צריכה מחשבה. גמרא פ״ו דנדה דף נ״א * [ופי׳ מחשבה עיין מ״ש ספכ״ה דכלים ד״ה ומחשבה]:

הכשר. היינו דבר המכשירו לטומאה. כגון שרץ ומים. כדפי׳ הר״ב:

ומטמאה טומאת אוכלים בכביצה. וצריך לי עיון דלא תנן נמי וכחצי פרס לפסול את הגויה. כדלקמן משנה ג׳. ובפ״ד דמעילה משנה ה׳ תנן כל האוכלים מלטרפין לפסול את הגויה:

בכביצה. כתב הר״ב דכביצה ממנה אם נגעה באוכלין טהורים נטמאו. *(וכן להצטרף לפחות מכביצה אוכלים לקבל טומאה דצריך שתהא כביצה לפי שטתו בכמה מקומות. והזכרתיה בסוף משנה א׳ דפ״ק דתרומות) והר״ש כתב לתרוייהו. ומאי דקשיא מרפ״ב דלקמן. אפרש שם בס״ד:

בכביצה. עיין בפי׳ הר״ב במשנה ה׳ פ״ד דמעילה ומ״ש שם:

וכזית בבית הבליעה. כתב הר״ב דכתיב והנפש אשר תאכל נבלה וטרפה וכו׳ בנבלת עוף טהור הכתוב מדבר. כדדרשי׳ בת״כ דיצאת נבלת בהמה שהיא מטמאה עד שלא יאכלנה. ובנבלת עוף טמא אמעיט. כדפי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

בבית הבליעה. פי׳ הר״ב כשמגיע בבית הבליעה. ולא בעודו בפה מדכתיב והנפש אשר תאכל והל״ל והאיש אלא לומר שבבית הנפש מטמא. והוא בבית הבליעה. וכשירדה מבית הבליעה. לתוך המעים. ג״כ אינה מטמאה. בת״כ ילפינן לה הכי. אבל במשנה ט׳ פרק בתרא דזבים דייק הר״ב מיאכל. אכילה בבית הבליעה משמע. ועוד אפרש בסוף מקואות בס״ד *[ומ״ש הר״ב ויטמאו בגדיו עיין בפירושו למשנה ב׳ פ״ק דכלים]:

טעון הערב שמש. שכן כתיב ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר:

וחייבים עליה על ביאת המקדש. כתב הר״ב דכתיב כו׳ אשר יטמא בה ודרשינן לרבות בולע נבלת עוף טהור. וכ״כ הרמב״ם ובת״כ נדרש כן ולכאורה בה משמע מיעוטא ובגמ׳ פ״ק דשבועות דף ז׳ בה למעוטי תרומה שאם אכל תרומה בשוגג והוא טמא שאינו בעולה ויורד ומסיק דלא איצטריך דמהיכי תיתי כיון שאין בהכרת. אלא לרבות נבלת עוף טהור. ומקשה הא אמרת בה מיעוטא הוא. ומשני משום דמיעוטא הוא אייתר. כלומר אדרבה כיון דמיעוט הוא בא לרבות. לפי שיש עוד מיעוט כתיב או כי יגע. דבר נגיעה אין. דלאו בר נגיעה לא. ואמעוט נבלת עוף טהור שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה. הוי מיעוט אחר מיעוט. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות:

והאוכל אבר מה״ח ממנה סופג את הארבעים. כ׳ הר״ב ואפילו היה האבר פחות מכזית. כ״כ הרמב״ם. והביא ראיה מדתנן בפ״ק דאהלות והאברים אין להם שיעור. ואני תמה מה ראיה מטומאה לאכילה. דהתם קרא כתיב בחלל חרב כמ״ש הר״ב במ״ג פ״ו דעדיות. והכא אכילה בעינן ואינה בפחות מכזית. ומיהו באיסור אבר מן החי מצינו נמי שחלקו הכתוב. וכתב איסור בשר מן החי בלבד ואיסור אבר מן החי בלבד. כדאיתא בגמרא פ״ז דחולין דף ק״ב. א״ר יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה אלא דלעיל מינה בגמרא אמרינן בהדיא אמר רב אבר מן החי צריך כזית ומסיק דגידים ועצמות מצטרפים למשהו בשר שיש בו. וכזית מיהא בעי. וכך פסק הרמב״ם בפ״ה מהמ״א (הלכה ג׳) נמצינו למדין שאע״פ שאבר מן החי לא בעי בשר כזית. מיהו בין כולו שיעור כזית בעי. ואילו לענין טומאה סתמא תנן אברים אין להם שיעור ואע״פ שצריך ג״כ שיהא בו בשר גידין ועצמות כדפי׳ הר״ב שם. מ״מ לא מצינו שצריך שיעור אפילו בין הכל כמו שמצינו לענין אכילה שצריך כזית. והיינו טעמא דאין אכילה פחותה מכזית. משא״כ בטומאה. ולפיכך צריך לי עיון בזה על הר״ב והרמב״ם. ועוד צ״ע על הר״ב במשנה ג׳. וא״ת ומתני׳ מאי קמ״ל. לא קשיא דקמ״ל לאפוקי ר״מ דסבר שאינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד. ואחר שכתבתי כל זה מצאתי להרמב״ם בעצמו שכתב במשנה ג׳ לענין אבר מן המת מן העוף. ותשמור בו השיעור ר״ל שיהיה בזה האבר כזית. ואז יטמא בבית הבליעה אם היה מעוף טהור וכו׳ ולא יודן בו כדין האברים אשר אין להם שיעור כפי מה שהתבאר בראשון מאהלות. ע״כ. וכ״כ ג״כ בחבורו ספ״ג מהא״ה (הלכה י״ו) וכתב הכ״מ דלמד כן מדלא הזכיר התנא בפ״ק דאהלות אלא מת ונבלה ושרץ. עכ״ל. ואף מן החי לא הוזכר שם. אבל נשנה בפ״ו דעדיות. ובפ״ק דכלים (משנה ה׳) ולא איירי אלא באדם. ועוד דדוקא לענין טומאת מגע. אבל הטומאה הבאה ע״י אכילה. זו לא שמענו. ואדרבה רב אמר שצריך כזית. וצ״ע:

שחיטתה ומליקתה כו׳. כתב הר״ב שחיטה נפקא לן מקרא דכתיב וכי ימות וכו׳. וכ״כ הרמב״ם. ואע״ג דמשנה שלמה שנינו בזה בפ״ד דחולין (משנה ד׳). ומשמע מיניה דלא צריך קרא. הרי כתבתי שם דלתנא דברייתא בעי לקרא דהכא. ע״ש. ומ״ש הר״ב וה״ה לטרפת עוף. בק״ו ילפינן לה במשנה ספ״ז דזבחים. אלא דאיכא למפרך דיו לענין מליקה. ומסקינן בגמרא (שם דף ס״ט) דקרא אשכח ודרש. ושם כתבתיו:

רבי יהודה אומר אינן מטהרות. ר׳ יוסי אומר שחיטתה וכו׳. מפורש שם בזבחים:

ב **הכנפים והנוצה**. ירצה באמרו פה הכנפים הנוצה הדקה מאד אשר יהיו בכנפים וישארו בו אחר שיסורו הנוצה הגדולה. וכן נוצה הקטנה אשר תשאר אחרי סור הנוצה כלה. הרמב״ם:

מיטמאות. פי׳ הר״ב אם נגע בהן שרץ כו׳ וכ״כ הר״ש. ודבר תימה הוא. דהא לעיל תנן שא״צ הכשר. ופי׳ הר״ב והר״ש לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. והרמב״ם לא פי׳ שיגע בהן שרץ:

ולא מצטרפות. פי׳ הר״ב אם היה אוכל פחות מכביצה כו׳. והרמב״ם פי׳ להשלים כזית. אם בלע אחד כזית בשר מצומצם וזאת הנוצה. וכ״כ ג״כ בחבורו פ״ג מהא״ה:

החרטום והצפרנים. הדבור פה אמנם הוא כפי המקומות הרכים מהן הקרובים מן הבשר אשר יחותכו מן העוף והוא חי יזול הדם ממקום החתיכה. הרמב״ם. והכי איתא בגמרא פ״ט דחולין דף קכ״א: *

[ראשי אגפים וראש הזנב. הרכות. הרמב״ם פ״ג מהא״ה]:

בפטומות. תרגום בריאות בשר. פטימות בשר. הרמב״ם:

ג **ובחצי פרס**. פי׳ הר״ב שהוא ביצה ומחצה. ובפ׳ דלקמן מ״ב. כ״כ בשם הרמב״ם ושרש״י סובר שני ביצים. ופלוגתא דתנאי היא במ״ב פ״ח דעירובין וע״ש:

והאוכלה אין טעון הערב שמש. עמ״ש במ״ה פי״א דפרה:

ואין חייבין עליה על ביאת מקדש. פי״ הר״ב אם אכל כו׳ דטומאה דרבנן היא. וכ״כ הר״ש. גם הרמב״ם תלי טעמא בכך במתני׳ ה׳ דפי״א דפרה. וכתב עוד וז״ל אמר השי״ת בטומאת מקדש (ויקרא ה) או נפש אשר תגע בנבלת וגו׳ ואמרו יכול נגע באוכלים ומשקים ובכלי חרס יהיה טמא ת״ל או בבהמה טמאה מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא אב הטומאה. יצאו אלו שאינן אב הטומאה. ע״כ. ובריייתא היא בת״כ פרשת ויקרא. וסד״א מדכתיב אשר תגע בכל דבר טמא. דכל שיש עליו שם טומאה אם נגעה נפש בו. ואשם באכילת קדש או בביאת מקדש שיהא חייב ת״ל או בבהמה לאשמועי׳ דאינו מתחייב אלא בנגעו באב הטומאה שהוא מטמא אדם משא״כ נבלת העוף הטמא שאין בו טומאה לטמא האדם. וטומאת בית הבליעה דהכא אינה אלא מדרבנן. וזהו שרצו המפרשים כשכתבו דטומאה דרבנן היא. לומר שאין טומאה לנבלת העוף הטמא לטמא האדם מן התורה. [והתורה] מיעטתה לכל טומאה שאינה מטמא את האדם. ואע״פ שבאמת טומאה היא. וטומאה תקרא. וכן יש לפרש לשון הר״ב והרמב״ם שם במסכת פרה:

אבל שורפין עליו את התרומה. דאפילו על ספקו שורפין. כדתנן במשנה י״א פ״ד:

והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג כו׳ ואבר מן החי אינו נוהג אלא בטהורין שנאמר (דברים יב) ולא תאכל הנפש עם הבשר אלא בשר לחודיה. כל שבשרו מותר. אתה מצווה על אבריו. וכל שאין בשרו מותר. אין אתה מצווה על אבריו. ברייתא בפ״ד דחולין דף ק״ב. ומ״ש הר״ב ואע״ג דאוכל כזית כו׳ דהשתא אפילו למ״ד אבר מן החי צריך כזית. מלשונו זה משמע דאיכא נמי מ״ד שא״צ כזית. ומתיישב בהכי הא דכתב במשנה א׳ דאוכל אבר מן החי סופג. ואפי׳ יהיה האבר פחות מכזית. אלא דלקושטא דמלתא אין חולק על מ״ד דצריך כזית. דהא דאותבינן עליה מיתרצו כולהו. ולפיכך לא דק הר״ב במה שכתב אפילו למ״ד. אלא ה״ל לכתוב דהשתא אע״ג דאבר מן החי צריך כזית. ומפני שראה ל׳ הר״ש שכתב לרבי יהודה דאמר אבר מן החי צריך כזית. וראה ג״כ במתני׳ א׳ שהרמב״ם כתב שם דא״צ כזית. עלה בדעתו דר״י הוא דאמר שצריך. ופליגי עליה ולית הלכתא כוותיה אלא שא״צ כזית כדברי הרמב״ם דלעיל. ולא עיין בגמ׳ דאילו היה מעיין בגמ׳. לא היה כותב דברי הרמב״ם דלעיל. וגם בכאן לא היה כותב לישנא דלמ״ד:

ואין שחיטתה מטהרתה. פי׳ הר״ב באכילה לבן נח. דלישראל פשיטא. דליכא לפרושי מטהרתו מידי טומאת נבלות דהא אין לו שום טומאה בבית הבליעה. ומ״מ רישא דהאוכל אבר מן החי אינו סופג דוקא בישראל. דאילו בן נח מוזהר על הטמאים כטהורים. כדאמרי׳ בסוף גיד הנשה (חולין דף ק״ב) הר״ש והרמב״ם. ומ״ש הר״ב ואם שחטה והיא מפרכסת לא טהרתה שחיטתה. עיין במשנה דלקמן:

הכנפים כו׳ מצטרפות. וכן היא הנוסחא בכל הספרים. וכן פסק הרמב״ם בפ״ג מהא״ה. ואל תשים לבך על דברי הכ״מ שבפ״ד מהט״א [הלכה ד׳] אדכתב שם [ג״כ] הרמב״ם דכנפים ונוצה מצטרפין כתב וז״ל בפ״ק דטהרות הכנפים והנוצה מתטמאים ומטמאות ולא מצטרפות ומדברי רבינו נראה שהיה גורס ומצטרפות עכ״ל. דשלא בעיון כתב זה כלל. דזו ששנינו לא מצטרפות הוא במשנה דלעיל בנבלת העוף הטהור וכן גורס שם ג״כ הרמב״ם בפירושו גם בחבורו פ״ג מהא״ה. אבל הא דפ״ג מהמ״א איכא לאוקמא בנבלת העוף הטמא. דגרסי׳ בה בהדיא שמצטרפות. כמו שפסק הרמב״ם שם באבות הטומאות. אבל ודאי דיש להשיגו להרמב״ם בכ״ד מהט״א. שלא ה״ל לסתום אלא לפרש. דבשל עוף טמא קאמר. דלא תטעה לומר דאף בשל עוף טהור נמי קאמר ומ״מ משנתינו צריכה טעם למה בעוף טמא מצטרפות יותר מבעוף טהור וי״ל דקים להו לרבנן דבעוף טמא הוו הכנפים והנוצה שומר. וא״ת כיון דבעוף טמא ליכא בינייהו דכנפים ונוצה לחרטום וצפרנים וכולהו מצטרפין. א״כ לערבינהו ולתנינהו. י״ל איידי דלעיל. ועי״ל דאלו נשנו בל׳ נקבה. ואלו בלשון זכר:

ה האוכל שנטמא וכו׳ מצטרפים וטעמא כתבתי במשנה ד׳ פ״ד דמעילה [ד״ה האוכל]:

ז נושכות זו בזו. פי׳ הר״ב דבוקות וכו׳ וכ״כ הר״ש. ובמשנה דלקמן מייתי תוספתא ואיזהו הנושך התולש ממנו כל שהוא. ופי׳ מהר״ם שנושך מחבירו ותולש מן העיסה:

כולן תחלה. וידוע הוא שהשרץ אב הטומאה ואשר יגע בו ראשון. והנה יקרא הראשון ג״כ תחלה וזה באוכלין ומשקין לבד. כמו שבארנו בפתיחה. כ״כ הרמב״ם. ודקדקתי בפתיחתו ולא מלאתי אלא במשקין בלבד. שכתב שם וז״ל. אוכלים טמאים מטמאין משקין וישובו אותן תחלה לטומאה כמו שבארנו. ואמנם תחלה או ראשון שוה. ואמנם יאמר תחלה להיות דינו דין ראשון. ואין הוא ראשון באמת. ואשר יקראהו ראשון הוא ראשון בהתיחסו לאב במספר והרי הוא כאילו יאמרו שאלו המשקים יטמאו טומאת ראשון ואע״פ שהוא אינו ראשון במספר מהאב. ע״כ. וזה הטעם לא יצדק באוכלים שנגעו בשרץ לפי שהם ראשון באמת שמתיחסים לאב במספר. ואפשר שר״ל בכאן דכיון שבמשקים יש טעם לקראן תחלה במקום ראשון. לכך גם אוכלין קוראין כן. שאוכלין ומשקין יש להן ערך ושיווי מה. בטומאה שמן התורה:

ח היא שלישית וכולן טהורות. פירש הר״ב דאין ג׳ עושה ד׳ בתרומה. והדבור פה באוכלין של תרומה. הרמב״ם:

ט שבתוך גומותיהם. פירש הר״ב שע״ג הככר. וז״ל הרמב״ם גומותיהן. החפירות אשר ישארו בחיצוני הלחם בעת אפייתן:

כולן טמאות. מה שפי׳ הר״ב בפי׳ אחר שהכלי מצרף כו׳ עיין בזה ברפ״ח דעדיות:

משקה טופח ואפילו טופח שלא להטפית. ולא דמי להא דתנן (בספ״ח) הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה. א״נ טופח דמתניתין לאו דוקא. הר״ש. ועיין ברפ״ג. ובמשנה ח׳ פרק ח׳:

פרק ב

א שהיתה כובשת ירק. פי׳ הר״ב ואותו ירק לא הוכשר לקבל טומאה. דאי בהוכשר א״כ מכי נתנו בקדרה טמאתו. הר״ש:

ונגעה. פי׳ הר״ב בידים מסואבות. שסתם ידים שניות הן. כ״כ הר״ש. ותמיהני א״כ בסיפא בהיתה טבולת יום. אמאי איצטריך למתני בהדיא בידים מסואבות. ונ״ל ליישב דהתם איצטריך דל״ת משום טבולת יום לחוד קתני. אבל ידים אינם מסואבות. קמ״ל דמסואבות. ומשום תרתי טומאות דאית

בה. והרמב״ם מפרש בע״א. ואכתוב בסמוך:

במקום הנגוב. שנתיבש וניגב. הר״ש:

אם יש בו כביצה הכל טמא אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור. ה״ג בס״א וכן הוא בנוסחת מהר״ם ז״ל:

הכל טמא. פי׳ הר״ב אף הקדרה וכו׳ כדאיתא בפ״ק דשבת האוכלים והכלים שנטמאו במשקים. כלומר בגמרא פ״ק דשבת (דף י״ג) ועדיפא ה״ל לאתויי מתני׳ גופא שהיא נשנית כך בסוף זבים אלא משום דבגמרא דשבת מיפרשא בטעמא דאע״ג דהתם בשבת פ״ק מ״ד כתב הר״ב וז״ל כלים שנטמאו במשקין שנטמאו המשקין בשרץ כו׳ כבר כתבתי שם דלא תידוק מינה דאילו נטמאו מחמת ידים לא אלא דה״ה אף מחמת ידים וע״ש. וכ״כ הר״ב בהדיא בסוף זבים:

אין בו כביצה הוא טמא. כדתניא בת״כ פרשת שמיני. ומביאה הרמב״ם בפירושו לעיל בפ״ק מ״ב. אוכל יטמא מלמד שהוא מטמא בכל שהוא. יכול מטמא לאחרים בכל שהוא. ת״ל אשר יאכל. והכי דייק נמי הר״ב בלישני׳ בפ׳ בתרא מ״ה. ובפי׳ מ״ב פ״ג דעדיות. דהא דבעיא שיעור כביצה היינו לטמא אחרים. וקשה דברפ״ק (אדתנן ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה כתבתי דה״ה) לענין קבלת טומאה. לפי שיש מקומות שכתב כן הר״ב. והראיתי׳ ברפ״ב דתרומות. אבל במ״ה פי״ג דאהלות דייק הר״ב לכתוב שאינו מקבל טומאה מן התורה וכך כתבתי שם בשם הר״ש. וגם כתבתי שם על דברי הרמב״ם בזה ולפי זה לא תקשה מתני׳. וקרא דת״כ אסמכתא בעלמא ומחלוקת ישנה היא זו בתוס׳ פ״ב דפסחים דף ל״ג [וכן בתוס׳ שבת צ״א. ד״ה א׳.] [ע״ב ד״ה לאימת.] והזכירה ג״כ הרמב״ן בפי׳ החומש. ותמיהני על הכ״מ שברפ״ד מהט״א. כשכתב הרמב״ם שאין שיעור לאוכלים לטומאות עלמן. שלא הראה מקום על משנתינו זו. ומ״מ כל היכא דכתב הר״ב שאין אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה. ל״ל דבאותן מקומות לא חשו חכמים. להחמיר שהם אמרו והם אמרו. [ועמ״ש בשם הר״ש במ״ה פי״א דפרה ד״ה לאחר ביאתו]:

חזר לקדרה. פי׳ הר״ב אותו מקום המשקה כו׳ דלמשקים אין שיעור כדתנן ברפ״ג. וכן בפ׳ בתרא מ״ה. שכיון שיצתה טפה ראשונה נטמאה וטימאה הכל כדפירשו כל המפרשים. ומאותן משניות נ״ל שלמד הרמב״ם כשכתב בפ״ד מהט״א (ה״ב). שהמשקים מתטמאים בכ״ש. ומטמאין בכל שהן. והכ״מ כתב דברי התוס׳ (דפ״ק דפסחים דף י״ד) שדקדקו כן מל׳ הגמ׳ דהתם. וגם עליהם אני תמה שהיה להם ללמוד ממשנתינו דבפ״ג. ועוד ראה זה מצאתי בתוספתא שהביא הר״ש במ״ב פ״ב דטבול יום שהמשקין לעולם מיטמאין בכל שהן. ומיהו לפסול הגויה צריך רביעית. כדתנן במ״ה פ״ד דמעילה ויראה דה״מ נמי (ג) לפרושי חזר לקדרה דקאי אכביצה (והוא נגוב) וכ״פ הרמב״ם כמ״ש בסמוך:

היתה מגע טמא מת וכו׳. תמיהני דלא קתני הכא חזר לקדרה מה דינו. ונ״ל לתרץ דכיון דערבינהו ותננהו בין נגע במקום הנגוב או במקום המשקה. הלכך לא פסיקא ליה למתני תו סתמא חזר כו׳ דע״כ אינו מטמא את הכל כשחזר אלא אם נגעה במקום המשקה או בכביצה ואפי׳ נגוב אבל בפחות בכביצה ונגוב. לא מהני החזרה כלל. לכך לא מצי קתני סתמא חזר לקדרה הכל טמא. ומכיון דלא מצי קתני סתמא כי רישא. לא חש להאריך ולחלק. אבל להרמב״ם שטה אחרת בכולה מתני׳ שהוא מפ׳ דבירק חולין מיירי והאשה היא אשה נדה שהיא אב. ואמרו כובשת לא ירצה שהנדה כובשת אבל הפי׳ כן. קדרה שהיה בה ירק כבוש ונגעה (נדה) בעלה חוץ לקדרה והיה יבש. אפילו היה במה שיוצא חוץ לקדרה כביצה הנה הוא טמא. ושאר הירקות אשר הם בקדרה טהורים. וכן הקדרה והמשקה אשר נכבש בה הירק הזה הכל טהור. לפי שזה העלה כמובדל מכל מה שבקדרה להיותו יוצא מן הקדרה. ואע״פ שקצתו תוך הקדרה. ואם היה זה העלה אשר חוץ הקדרה בו משקה. ונגעה בו והיה בו כביצה. הנה להיותו כביצה יטמא המשקה אשר בו וזה המשקה מחובר במשקה אשר תוך הקדרה אשר בה נכבש זה הדבר הכבוש יטמא המשקה כלן אשר בתוך הקדרה. ולזה יטמא כל הירק והקדרה. כי משקים טמאים יטמאו הכלים והאוכלים. כפי מה שהתבאר. ואח״כ אמר חזר לקדרה הכל טמא. ר״ל אם היה בו כביצה והוא נגוב ונגעה בו חוץ לקדרה אשר אמרנו שהוא טמא והכל טהור זה כל עוד (היותו) חוץ לקדרה אמנם אם חזר לקדרה הנה הוא יטמא המשקה אשר בתוך הקדרה אשר בה [נכבש] הירק ויטמא זה המשקה לקדרה ולכל מה שבה. כמו שהתבאר. ואח״כ אמר היתה מגע טמא מת אשר הוא ראשון לטומאה נגעה בו. ירצה בירק אשר בקדרה. בין במקום המשקה בין במקום הנגוב אם יש בו כביצה הכל טמא. וזה שזאת הביצה ישוב שני לטומאה ולהיותו בתוך הקדרה יהי׳ כל הירק הכבוש חבור. ויטמא המשקה אשר בתוך הקדרה כפי מה שיתבאר בזה הפרק שהשני בחולין מטמא משקה חולין ע״כ. ולדבריו נגעה במקום המשקה אין הכוונה בו שנגעה במשקה עצמו. אלא המכוון שנגעה בעלה שיש בו משקה ולפיכך ברישא חזר לקדרה לא קאי אלא אכביצה ואע״פ שהוא נגוב ובבבא זו (דמגע טמא מת) להכי לא קתני כלל חזר משום דלא מיירי כלל בחוץ לקדרה ופשיטא דכי הוה חוץ לקדרה נמי דינא הכי כמו ברישא ממש אלא דמתני׳ נקטה גבי אב חוץ לקדרה. ואפ״ה במקום הנגוב אפילו בכביצה הוא טמא והכל טהור. והכא בראשון נקטה תוך הקדרה כלומר דאע״ג שאינה אלא ראשון הכל טמא ואפילו נגעה במקום הנגוב. הואיל ובתוך הקדרה הוא. אבל ודאי כשהוא חוץ לקדרה דינא כמו ברישא. וכן ברישא נמי כשהוא בתוך הקדרה דינא כמו הכא. ובחבורו פ״ט מהט״א (הלכה ג׳) ערבינהו וכתבינהו לתרוייהו לאב וראשון בעלה שחוץ לקדרה וכו׳ ולא הזכיר דין

תוך הקדרה כלל לפי שהוא נכלל בחזר דאם חזר דינו כך כ״ש כשמתחלה בשעת נגיעה הוא בתוך הקדרה. ובכף נחת אשתבש בבבא זו דמגע טמא מת לפרשו בדרך הרמב״ם והבין דמיירי נמי חוץ לקדרה ואפילו חזר אינו מטמא. וטעות הוא בידו. דלעולם נעשו המשקים תחלה. ובהדוא כתב הרמב״ם בחבורו (שם) בראשון שנגע בכביצה נגוב שחוץ לקדרה חזר לקדרה טמא את המשקה שבה ונטמא הקדרה וכל הכבשין וכ״ש שבפירושו כתב בהדיא דמיירי בנגעה בתוך הקדרה:

היתה טבולת יום כו׳ בידים מסואבות כתב הר״ב דהשתא יש באשה זו ב׳ טומאות וכו׳ ותרווייהו צריכין משום סיפא וכ״כ הר״ש. וכלומר משום קדרה טהורה דאע״ג דיש בה שתי טומאות. אפ״ה הקדרה טהורה. והרמב״ם מפרש ג״כ לענין חולין ומש״ה בעי ידים מסואבות דטבול יום טהורה לחולין. ודקתני טבול יום. לאפוקי מדעת ראב״ש בתוספתא דקאמר אין ידים לטבול יום ר״ל אין הבדל בין היות ידוו טמאות או טהורות. אבל בחבורו פ״ט מהט״א אע״פ שבבות הראשונות כתבן לענין חולין הך בבא כתבה בתרומה והשמיט ממנה ידים מסואבות:

מנערת. פי׳ הר״ב מנערה כו׳ ומלשון מסלק את הטבלה כולה ומנערה דפרק היה נוטל (במס׳ שבת ד׳ קמ״ג) הר״ש. וכתב עוד הר״ב לשון אחר מנערת מגיסה מלשון ניער וכסה דפרק כל הבשר (חולין דף קח) הר״ש:

וראתה נ״א ראתה. וכן הוא בנוסחת מהר״ם ז״ל ובמשניות ישנים מנוקדים:

ב ראי״א האוכל אוכל ראשון כו׳. שמצינו אוכל חמור מן האוכל (האדם שאוכל המאכל חמור מן המאכל) דאילו נבלת עוף טהור בחוץ לא מטמאה ואילו אכלה מטמא בגדים אבית הבליעה. ואנו היאך לא נעשה אוכל כמאכל. גמרא פ״ב דחולין דף ל״ד. וכתבו התוס׳ סוף דף ל״ג דאע״ג דכולה גזירה מטעמא דזמנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקים דתרומה בפיו. וא״כ אפילו אי נעשהו שני סגי דתו לא אתי להכי דהא שני עושה משקים תחלה מ״מ ר״א משוה מדותיו לעשות אוכל כמאכל לגמרי. ע״כ. ומ״ש הר״ב ודוקא שאכל חצי פרס אע״ג דלפום טעמא דזמנין דאכיל כו׳ מכי אכל כביצה אטמי ליה שמא אין רגילות שיהא אדם צמא לשתות עד דאכיל ליה כחצי פרס ומש״ה לא גזרו בפחות. הר״ש. ומ״ש הר״ב בכאן מחלוקת רמב״ם ורש״י ובפ״ק משנה ג׳ מסתים סתם לן כהרמב״ם עוד יש מקומות דעביד הכי ומקומות דעביד הכי והראיתים במשנה ב׳ פ״ח דעירובין:

אוכל שלישי שלישי. ואע״ג דלא שייכא בהו גזירה דזימנין דאכיל כו׳ דהא אין שלישי עושה רביעי בתרומה לא חלקו חכמים באוכלין הטמאין בין ראשון ושני לשלישי. הר״ש:

רי״א האוכל אוכל ראשון כו׳ שני. כתב הר״ב דס״ל דלא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו. דלא גמרינן מנבלת עוף טהור דחדוש הוא (דכל שאר הטומאות מטמאות בגלוי ואין מטמאות בבית הסתרים הלכך גזירת הכתוב הוא ואין למדין ור״א סבר למדין) אלא מצינו שהמאכל חמור מן האוכל. דאילו מאכל בכביצה ואוכל עד דאכיל כחצי פרס. ור״א טומאה משיעורין לא גמרינן (דשיעורין מלתא באנפיה נפשיה הוא ולא משום חומרא וקולא. אלא אוכל דמטמא כביצה. כך שיער בו הכתוב כמ״ש הר״ב במשנה ה׳ (פרק ד׳ דמעילה) ופסול גוייה בכחצי פרס הכי תקון בו רבנן) גמרא שם:

ואוכל שני שני. כתב הר״ב לפי שמצינו שני עושה שני ע״י משקין כו׳. וא״ת מאי צריך להאי טעמא לימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך משום דזימנין דאכיל אוכלים טמאים ושדי משקים דתרומה כו׳. וי״ל דאי לאו דאשכחן בעלמא שני דעביד שני לית לן למגזר דלא להוי מילי דרבנן חוכא ואטלולא. תוס׳ דשבת פ״ק דף י״ד [ד״ה רי״א] ודחולין דף ל״ד שם. וכתבו עוד. וא״ת ואמאי לא קאמר ע״י ספר שכן מצינו בהדיא לרבי יהושע דאמר הכי במשנה ב׳ פרק ג׳ דידים. ותירצו שמא כשראה שלא קבל ר״א תשובתו במשקין. חזר והשיב לו מכתבי הקדש. כ״כ במסכת שבת [ד״ה מצינו]. אבל בחולין [סד״ה תנא] כתבו די״ל דלא בעי לאתויי אלא ממאכל (שני) דעביד מאכל אחר שני. דומיא למאכל (שני) דעביד אדם שני. ועוד דהא דספר עביד ידים שניות. וגם פוסלים את התרומה. לאו משום טומאה. אלא משום חומרא ע״כ. אבל לפי זה קשה מה השיב שם במסכת ידים. וכמ״ש שם הר״ש. ובפ״ג דחגיגה דף כ״ד הקשו. אמאי לא קאמר ביד שמטמאה חברתה. דהכי ס״ל לר״י התם במסכת ידים. ותירצו דלא חש להביא ראיה ממה שאמר איהו. ע״כ. ומ״ש הר״ב משום דזמנין אכיל כו׳ ושדי כו׳. ופסיל להו. והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה. דכתיב (במדבר י״ח:ח׳) את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלים טמאים שלא יהא רגיל אצל תרומה. רש״י דשבת. והרמב״ם בפ״א מהאה״ט כתב שמא יאכל כו׳ וישתה עליו משקה תרומה כו׳ וכבר בארנו שאסור לאכול תרומה טמאה. והא דכתב הר״ב ופסיל להו. הכי איתא בגמ׳. וטעמא דאכתי לא גזרו שיהיו משקים תחלה ולא מטמא להו ומ״מ בדעתם היה לגזור ולפיכך שפיר קאמר דמצינו שני עושה שני ע״י משקים כו׳ תוס׳ דשבת [ד״ה ושקיל] וכתבתים כבר שם במשנה י״ח דבר:

שליישי שני לקדש. כדמפרש דהאי שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה הוא. וטהרתה טומאה הוא אצל הקדש כדתנן בפ״ג דחגיגה. הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קדש וחיישינן באוכל שלישי דידי׳ דלמא ראשון הוא והאוכלו שני. כן לשון רש״י במסכת שבת. וכ״פ הר״ב במשנה ו׳ דשלישי בתרומה ראשון לקדש. והא דבחולין כתב רש״י דשלישי בתרומה מספקינן ליה בשני. לאו דליכא לספוקי אלא בשני ולא בראשון. דודאי אף

בראשון איכא לספוקי. דכטומאה היא אצל אוכלי קדש. ומשום דכי נמי לא מספקינן אלא בשני סגי לן. דהא אוכל אוכל שני נעשה שני. משום הכי לא כתב אלא דאיכא לספוקי בשני דבהכי סגי לן:

ולא שני לתרומה. כתב הר״ב דאי נגע בתרומה לא פסלה ומיהו אסור הוא לאכול בתרומה. ומדיוקא דייקינן למילתא דאמר אין שני לתרומה אבל שלישי הוי ונפסל גופו מלאכול בתרומה. והוא גמרא ערוך בחולין. לכך נראה בעיני שז״ש הר״ב והכי מוכח כו׳ צ״ל והכי מוכיח כו׳ ודו״ק. ובפ״ה דסוטה דף ל׳ כתבו התוס׳ בשם ספר הישר דלא נודע טעם גזרה זו אא״כ נאמר רבו בגזירות וגזרו גזירה לגזירה. ע״כ. ואשתמט להו גמרא ריש פי״ב דזבחים דף צ״ט. באכילה עבוד רבנן מעלה. בנגיעה לא עבוד רבנן מעלה:

לטהרת תרומה. ולא בחולין שנעשו על טהרת הקדש. דלאו כקדש דמו. דבטלה דעתו ואינה נתפסת עליהם שם טהרת הקדש. הר״ש. ועיין בסוף פירקין:

ג **השני פוסל**. טעמא במשנה ב׳ פ״ה דסוטה. וע״ש:

והשלישי נאכל בנזיד הדמע. כתב הר״ב דדוקא כשאין בנזיד הדמע כזית תרומה בכדי אכילת פרס. דחיוב אוכל תרומה בטומאת הגוף לא הוי אלא בכזית. ואין שום אכילה מצטרפת בין כזית דכל איסורין. בין ככותבת ליה״כ. אם שהה מתחלת אכילת השיעור ועד סופה יותר מכדי א״פ. שכך נתנה תורה שיעור לשהיית אכילה בבית המנוגע שהקפידה תורה בשוהה בו שיעור אכילה לטמא בגדים. רש״י פרק ב׳ דחולין דף ל״ה. ועל אכילת החולין טמאים לא הוזהרו אפילו הכהנים הר״ש ותוס׳ דחולין:

ד **והשני שבתרומה כו׳ מטמא לשלישי בקדש**. וטעמא אפרש במתניתין דלקמן:

והרביעי נאכל בנזיד הקדש. ואין לתמוה איך נאכלת התרומה כיון דטמאה היא. דמאחר דבתרומה עצמה אין בה ד׳ ליכא איסורא וכן במתני׳ דלקמן לענין חמישי בקדש. הר״ש ותוס׳ דחולין (דף ל״ד):

ה **והשלישי שבקדש**. דכתיב (ויקרא ז׳:י״ט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. מי לא עסקינן דנגע בשני. פירש״י דהא בכל טמא כתיב ושני אקרי טמא דכתיב (שם יא) כל אשר בתוכו יטמא כדתנן במ״ב פ״ה דסוטה. גמ׳ שם דף כ״ט:

שבקדש. עיין בסוף פרקין:

הרביעי פסול. יליף לה התם בק״ו ומה מחוסר כפורים שהוא טהור בתרומה אסור בקדש עד שיביא כפרתו כדתנן במ״ג פי״ד דנגעים. הג׳ שהוא פסול בתרומה. אינו דין שיעשה רביעי בקדש:

ו **לאוכלי תרומה**. כמו מאכלי תרומה. וכן בגמרא פ״ה דסוטה דף כ״ט אוכלי קדש ומשקי קדש וכן בר״פ ב׳ דמעילה בגמ׳. ופי׳ הר״ב מ״ז פ״ח דפרה:

מטמא שנים ופוסל א׳. פי׳ הר״ב דג׳ של תרומה חשוב אצל הקדש כאילו נטמא בשרץ עצמו. דבגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש. כדתנן בפ״ב דחגיגה. אבל אוכלין אין נעשין אב לעולם. לא מדברי תורה ולא מדבריהם. כמו שהשרישנו הרמב״ם בפ״י מהאה״ט (ה״ט) ולפיכך לא נוכל לחשבם כי אם כנטמאו בשרץ שיהיו ראשון:

ז **השלישי שבכולן**. כ׳ הר״ב לא משכחת שלישי בחולין אא״כ נעשו על טהרת תרומה. מסיים הר״ש או על טהרת קדש. ונראה לכאורה שהר״ב השמיט בכוונה כדי לפרש מתני׳ דהכא דסברה נמי שאין חולין נתפסים בקדושת הקדש. אבל קשיא אדידיה דבמתניתין דלקמן מפרש דהך דהכא סברה דחולין הנעשין על טהרת הקדש כקדש דמו:

ח **לא יעשם בבית הבד**. וכיוצא בזה שנינו במ״ז פרק בתרא דב״ב ושם פירשתי. והר״ב העתיק לא יעשה. וכ״ה במשניות שבגמרא דפוס ישן:

הרי אלו כחולין. טעמא כתבתי במ״ב (ד״ה לטהרות):

הרי אלו כתרומה. כתב הר״ב והני תנאי תרווייהו ס״ל חולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו וכלומר בין לענין שאין בו רביעי למגע. ובין לענין האוכלו שלא נפסל גופו. וזהו שכתב הר״ב בספ״ב דחגיגה דלאו כקודש דמו לכל הדברים. ומ״ש הר״ב שאין דבר כו׳ אלא קדש מקודש. גמ׳ פ״ב דחולין ד׳ ל״ה. ופרש״י קדש גמור שקדש גופו כגון בשר קרבן וחלות התודה שנשחט הזבח עליהן ומנחות שקדשו בכלי. אבל ג׳ של קדש המקודשת בקדושת פה לא והכי מפרש בברייתא דמסכת טהרות בפ״ק ע״כ. והעתיקה הרמב״ם בפירושו בפירקין מ״ה:

פרק ג

א **הרוטב וכו׳**. כבר בארנו שרוטב הוא מרק אשר אם יקפה ישוב דומה לדבק (ועי׳ ברפ״ט דחולין) וגריסין נזיד הפולין ומדרכן ג״כ שאם יקורר יקפה. וכן החלב אם יעמוד זמן מה יקפה. הרמב״ם:

טופח. פי׳ הר״ב ע״מ להטפיח וטופח לאו דוקא. הר״ש ספ״ק. ומשנה ח׳ פ״ח:

***[כביצה מכוון טהור**. כתב הר״ב דמכיון שיצתה טפה ראשונה חסר ליה מכביצה. עיין עוד מזה בלשון הר״ב בפי׳ משנה ה׳ דפרק בתרא]:

ב **ר״ש שזורי אומר אף היין**. בגמ׳ פ״ג דמנחות דף ל״ה. מכלל דת״ק סבר יין לא. אימא רש״ש אומר יין. ואני תמיה שהרמב״ם ברפ״ט מהט״א לא כתב אלא השמן או הדבש. והל״ל היין ג״כ. ולא השיגו הראב״ד. גם הכ״מ לא העיר בזה. ודעתי מכרעת דהרמב״ם ל״ג כלל. שהתמיה דמכלל דת״ק סבר יין לא. אינה תמיה. אלא כפירש״י דיין מי איכא למ״ד לאו משקה הוא. והוא מפרש למתני׳ דשמן תחלה לענין משקין היא. ולא בקרוש. אבל כי מפרשינן דמתני׳ מיירי בקרוש ליכא למתמה כלל:

אם היו פרודין. הרמב״ם בפ״ט מהל׳ ט״א העתיק פירורין בשני רישי״ן. ועיין מ״ש בפ״ח משנה ח׳:

אפילו הן סאה. ואית ספרים דכתוב ואפילו הן מאה. הר״ש. וכן העתיק הר״ב. גם הרמב״ם בפ״ט מהט״א [הלכה ה׳]:

ג **טמא מת שסחט כו׳**. טמא מת דוקא נקט. שאינו מטמא בהיסט. וה״ה לטמא שרץ. וכל טמאי מגע. וטמא מת לרבותא נקט דהוי אב הטומאה. משום דקתני סיפא אבל זב כו׳. רש״י פכ״ב דשבת דף קמ״ה:

זב שחלב כו׳. שהזב והדומה לו ר״ל זבה נדה ויולדת יטמא כל מה שישא. ואע״פ שלא יגע בהן. יטמאם במשא. ושוין בזה האוכלים והמשקים. כמו שנבאר בסוף זבים. הרמב״ם:

ד **הרי אלו טהורין**. פי׳ הר״ב אכביצה אוכלים ואכזית מן המת כו׳ קאי. דאע״ג דבפגול ונותר נמי שייכא טומאה. כדתנן בסוף פסחים. ובמשנה ד׳ פ״ד דמעילה. מיהו קי״ל דבכביצה. כמו שפסק הרמב״ם בפ״ח מהא״ה [הלכה ג׳] ואנן לא תנן אלא כזית. אלא כי תנן פגול ונותר לענין איסור ולא לענין טומאה. ומ״מ אי הוה כביצה פגול ונותר נמי דינא הכי לענין טומאה. וכן כתב הרמב״ם בפ״ד מהט״א [הלכה ה׳ ו׳]:

***[טמאים**. כתב הר״ב דכל השיעורים בתר גודלייהו אזלינן. כלומר ואע״פ שהגשמים המובלע בהם השלימה לכשיעור וכדכתב בסוף משנה דלעיל. ול׳ הרמב״ם ידוע שהשמש יכלה ליחות הגוף (וינגבם) ולכן יכמש והמים ילחלח׳ וירפם ויגדלם ויוסיף בגודלן. ואודיעך הנה עיקר אחד. והוא שהשיעורים כלם אמנם נשמר בהם שיעור הגודל. ולא נביט לרפיון החלקים וההתאבכות לא לענין הטומאה ולא לענין איסור והיתר. עכ״ל. וכ״כ הרמב״ם בחיבורו פ״ד מהט״א ובפ״ד מהאה״ט. ושם ביאר שאם בתחלה לא היה כשיעור וצמק וחזר ותפח לכשיעור מטמא לכשהיה מדין תורה. ע״כ. ומ״ש הר״ב ומהכא קי״ל דאין דיחוי כו׳ אינו נמשך על מ״ש דכל השיעורים כו׳ אלא ענין בפני עצמו הוא. לומר דאע״ג שכבר נתמעטו ונטהרו. כשחזרו ונתפחו לא אמרי׳ שכבר נדחו מאיסורים. וה״ל כמי שלא היה בו השיעור מתחלה אצל איסורים. דאין דחוי]:

משום פגול נותר וטמא. ותמיהני טמא מאן דכר שמיה. וקשיא נמי דה״מ למתני ברישא כזית טמא ועוד קשה דה״ל לסיומי נמי וחלב ובגמ׳ דמנחות פ״ה דף נ״ד מייתי לה למתני׳ וגרס וחלב. ול״ג וטמא:

ה ***[אם טמאות טמאות**. כתב הר״ב ודוקא במקום מציאתן כו׳ ולקמן שם כתב דדוקא כשלא ראוהו חי מבערב וכו׳]:

טהורה. כתב הר״ב ולא אמרינן כו׳ תחזור לטומאתה הישנה כדין כלי מתכות. כמו ששנינו בר״פ י״א ממס׳ כלים:

ו **בחזקת טהרה**. כתב הר״ב *(ואע״ג דספק טומאה ברה״י ספיקו טמא כדמסיים בפירושו לסיפא. ומ״ש הר״ב) דהכי ילפינן מקראי וכו׳ אלא לאו ש״מ כאן שיש בו דעת לישאל כאן שאין בו דעת לישאל (גמ׳ פ״ה דסוטה דף כ״ט) ופירש״י אלא לאו ש״מ הבשר אשר יגע דדבר שאין בו דעת הוא. דבשר הוי נוגע הלכך ספקו טהור. וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטומאת הגוף. דיש בו דעת לישאל. בההוא קאמר לך ספקו טמא:

וכל הפקח כו׳. כתב הר״ב דספק טומאה ברה״י כו׳ מסוטה ילפינן וכו׳ וסוטה יש בה דעת לישאל. ואיצטריך הא דוהבשר. ואיצטריך למגמ׳ מסוטה. דאי מוהבשר ה״א בין ברה״י בין ברה״ר. ואי מסוטה ה״א עד דאיכא דעת נוגע ומגיע (במטמא ובנטמא. כי סוטה דיש בה דעת ויש דעת בבועל המטמא קמ״ל דנפקא מכל טהור הא ספק לא יאכל כיון שיש בו דעת בזה שנטמא אבל במטמא לא בעינן דעת) צריכא. גמרא דסוטה שם. ולפי מ״ש במשנה ח׳ בשם התוס׳ לר״מ איכא למימר דאיצטריך לוהבשר. דלא תימא דוקא בפלגא ופלגא ול״ק דבלאו הכי (כתבו) התו׳ דסוטה דף כ״ח בד״ה ברה״ר וכו׳ כתבו בתירוץ אחד דהאי צריכותא אגב שיטפא נקט ליה. וכן עוד כתבו בפ״ק דחולין ד״ט דה״מ למימר צריכותא אחריתא *[וכן נמי ילפינן מסוטה דדוקא כשאין ג׳ הוי רה״י. כדכתב הר״ב במשנה ז׳ פ״ו]:

ז **וכן חמור**. כתב הר״ב ולא ידעינן אם נכנס במקום טומאה שאם השכיב עצמו על הארץ ונגע בקבר. הנה נטמאו הכלים. הרמב״ם:

כליו טהורין. פי׳ הר״ב לפי שאין בו דעת לישאל. דאילו באדם היה ספקו טמא. שהרי יש בו דעת לישאל ועיין בפי׳ הר״ב דלקמן משנה ט׳:

ח **והבצק בידו**. והוא ברה״י. הרמב״ם:

ר״מ מטהר. פי׳ הר״ב דר״מ לטעמיה דחייש למיעוטא וסבר דרוב וכו׳ ומיעוטא אין מטפחים ושמא אדם טהור לקחה ונתנה לו לפי שהיה חושש שלא יטמא התינוק את העיסה לכך תלינן באדם טהור. משא״כ ברפי״א דפרה. תוס׳ פ״ק דחולין ד״ט. ומ״ש הר״ב סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא. וא״ת אפילו בלא חזקה יטהר כיון דחייש למיעוטא הוי ספק ויש לטהר כיון דהוי דבר שאין בו דעת לישאל. וליכא למימר אע״ג דהוי ספק מ״מ לא גמרינן מסוטה לטהר אלא בפלגא ופלגא. דנהי דמסוטה לא נילף נילף מוהבשר. ויש לומר דבלא חזקה נמי טהור ולא נקט סמוך מיעוטא לחזקה. אלא לומר דחזקה לא הוי בהדי רובא. דאי הוי בהדי רובא. הוו מיעוטא דמיעוטא. ולמאי דפרישית לר״מ דלא חייש למיעוטא אלא מדרבנן להחמיר א״ש. דבלא חזקה לא הוה חייש למיעוט לטהר. אבל עם החזקה חייש למיעוטא מן התורה. לכך מטהר. תוס׳ פ״ו דחולין דף פ״ו. ובפ״ד דנדה דף י״ח [ד״ה סמוך]לא כתבו אלא תירוץ הראשון. ועמ״ש פ״ה מ״ז [ד״ה ועלבגדיו]:

וחכמים מטמאים. כתב הר״ב לטעמייהו דלא חיישי למיעוטא ומיעוטא כמאן דליתיה דמי. ורובא וחזקה רובא עדיף. גמ׳ דנדה שם ובפ״ד דקדושין דף פ׳. וא״ת למאי דפרישית בשם נ״י בר״פ בתרא דיבמות. דרבנן ס״ל סמוך מיעוט לחזקה והוה פלגא ופלגא. א״כ ה״נ לא הוה אלא פלגא ופלגא. והדר לספיקא [ט]. וכיון דתינוק אין בו דעת לישאל ספיקו טהור. ונ״ל דל״ק כלל ואדרבה תסייע ליה. דאמרי׳ התם בקידושין ר׳ יוחנן אמר אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה. ותניא כוותיה תינוק עשאו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל. וכתבו התוס׳ דאמאי אין שורפין. ועוד שהעולם מקשים מאי איריא שיש בו דעת לישאל. תיפוק ליה משום דס״ל לרבנן דמיעוטא כמאן דליתא. ורובא וחזקה רובא עדיף. וא״כ אפילו אין בו דעת לישאל טמא. דהא אין זה ספק טומאה אלא ודאי טומאה. ותירצו שאין זה רוב חשוב. ואי לאו דעשאוהו חכמים כמי שיש בו דעת לישאל. לא היו מטמאים. ע״כ. ולנ״י מעיקרא לאו קושיא היא. דרבנן דקאמרי רובא עדיף לא עדיף ממש. אלא כמו פלגא ופלגא. ואי לאו דעשאוהו כיש בו דעת לישאל. לא היו מטמאים. ומש״ה נמי כיון שהם עשאו אין שורפין:

אם יש בין משקה כו׳ כתב הר״ב ואם לאו טמאין שהרי נטמאו במשקין טמאין. לפי שחזקתם שהם ישתו. ואז יאכלו מזאת העיסה. הרמב״ם. וחזקה זו נמי אינה חזקה גמורה לשרוף עליה את התרומה. אלא לתלות עשאום חכמים כיש בו דעת לישאל כדאיתא התם בקידושין. ואיתא תו התם לא שנו אלא במשקים לבנים [אבל במשקים אדומים] אם איתא דנקיר מידע ידיע:

***[ר׳ אליעזר ב״י אומר כו׳**. כתב הר״ב דהלכה כמותו. וכ״כ הרמב״ם. ומשום דמשנתו קב ונקי. הכ״מ פי״ו מהא״ה]:

פרק ד

א **הזורק**. פי׳ הר״ב דס״ל להאי תנא זורק כמי שאין בו דעת לישאל דמי כו׳ הואיל והטומאה אינה נחה במקום וילפינן לה מקראי כמו שאכתוב במ״ח [ד״ה ספק]. וע׳ גם בפי׳ הר״ב במ״ט:

ככר לבין המפתחות. מפתח לבין הככרות. זו ואצ״ל זו קתני:

ב **השרץ מת**. רש״י פ״ק דחולין דף ט׳:

השרץ בפי החולדה. ה״ג בס״א. וכן שנויה בפ״ב דעדיות מ״ז. ואע״ג דהתם משום ר׳ יהושע אמרו לפני ר״ע. ה״נ אמרו משום ר״א מפריחי יונים פסולים לעדות. ומסתם סתם לן הכי במ״ח פ״ק דר״ה. ובמ״ג פ״ג דסנהדרין. ואע״ג דר״א שמותי הוא. וע׳ עוד לקמן בסמוך דיש לחלק. וע׳ ג״כ מ״ש לקמן פ״ו מ״ב. ומ״ש הר״ב או בפי הכלב. ממשנה דלקמן כתב כן:

של תרומה. אע״פ שהיא של תרומה. הרמב״ם:

ספקו טהור. כתב הר״ב ואפילו אדם שיש בו דעת לישאל אוחז בטומאה. דקי״ל ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליו (כלומר טמא כמי שיש בו דעת לישאל). ואפילו הכלי מונח ע״ג קרקע. כמ״ש במ״ב פ״ק דנדה. וכתבתיו ג״כ במ״ג פ״ב דעדיות. הכא דאין לטומאה מקום טהור. כדתנן לקמן ועברו בין הטהורים כו׳ והרי הטהורים יש בהן דעת לישאל ואפ״ה כיון שהטומאה אינה נחה. ספיקן טהור. וזה כדעת הראב״ד בסוף פרק ט״ו מהא״הט. והכ״מ כתב דמשמע ליה הכי. מדתנן במשנה ז׳ ואלו ספיקות שטהרו כו׳ ספק שרצים. והיינו הך דהכא. כמו שמפרש [הר״ב] במשנה י״ב. ומאי רבותא דהני דקתני אלו ספיקות שטהרו חכמים. אלא ודאי דהני אפילו שיש בהם דעת להשאל טהורים. ע״כ. ול״נ ראיה גדולה מזו. והיא המשנה דלקמן שכתבתי דבין הטהורים משמע. בין בני אדם הטהורים. דאי במאכלות. ה״ל למיתני בין הטהרות. ועוד עברו טהורים ביניהן. לא משמע ע״י זריקה אלא

ע״י אדם. וא״כ אדם אוחז בטהרה. והוה כדבר שיש בו דעת לישאל כמ״ש הר״ב במשנה ט׳. ועוד סיפא ואמר הלכתי למקום הלז וכו׳ אלא נראה ודאי דבבני אדם טהורים עסקינן. ואפ״ה ספיקן טהור מפני שאין לטומאה מקום ומכיון דהנטמא יש בו דעת לישאל ואפ״ה ספיקו טהור. כ״ש בטומאה הבאה ע״י שיש בו דעת לישאל. וקשיא לי מזה על הרמב״ם שכתב שכל אלו הספיקות שטהרו חכמים אפילו ברה״י. מפני שאין בהן דעת לישאל. והא דכתב הכ״מ דבפ״ק דחולין [דף ט׳] אמרו אמתניתין דהכא דטעמא משום דכרות אין בהן דעת להשאל. ומשם למד הרמב״ם דכל הני טהרות מטעם זה. עכ״ד. ואני אומר שאין משם ראיה כלל. שזה שאמרו כך לדחויי מאי דמותיב דשמעינן ממתני׳ דספק איסור להקל. ומשני. דטעמא דמסוטה גמרינן לה. ובסוטה יש בה דעת לישאל. משום דפשטא דמתניתין לא מיירי באדם האוחז אבל אילו היה אדם אוחז ויש בו דעת לישאל. אה״נ דאפ״ה היו טהורים. ומטעם שאין לטומאה מקום. אלא משום דפשטא דמתניתין לאו בהכי מיירי. מש״ה לא משני לה אלא כמשמעותא דמתני׳. והא ל״ק דאמאי לא מותיב ממתני׳ דלקמן דודאי דמינה ליכא לאותובי כלל. דבהדיא קתני טעמא מפני שאין לטומאה מקום. והרי הרמב״ם בעצמו כשהעתיק משנתינו שם בפרק ט״ו [הלכה ז׳]. מסיים בה מפני שלא נחה הטומאה. ומ״מ קשיא לי לסברת הר״ב דה״מ למיכתב רבותא טפי דאפילו אדם האוחז בככרות דאפ״ה טהורים. וכן בריש מסכת נדה בגמ׳ [דף ה׳] מפשט פשיטא לה לגמרא. דטפי איכא לאטמויי באדם אוחז בטהרה. מכשהוא אוחז בטומאה. אמתני׳ דהיתה יושבת במטה כו׳ ובלשון הר״ש יש טעות סופר. ואפשר להגיה בלשונו בענין שר״ל אפילו אוחז בככרות. והוי יודע דמשנה זו שנויה עוד בעדיות פ״ב מתני׳ ז׳. ושם לא הזכיר הר״ב כלל מאדם האוחז. ונמוקו עמו. דהתם משמיה דר׳ יהושע אמרוה. ותנן לקמן פ״ו משנה ב׳. דר״י מטמא בכה״ג. לפירוש האחר שכתב הר״ב. וע״ש:

ג **השרץ בפי החולדה.** והנבלה בפי הכלב. אורחא דמלתא נקט. וכה״ג נמי במתניתין דלקמן כזית מן המת בפי העורב:

היו מנקרין כו׳. אע״פ שמנקרין בה לא בטל המקום. הר״ש:

ד **הממלא בעשרה דליים.** כי׳ הר״ב זה אחר זה כו׳ דשמא השרץ היה בראשון. ולפי זה מיירי בדלי אחד שמילא בו עשרה פעמים בזה אחר זה. ומשום כך הגהתי בל׳ הר״ב לדלי ולה. במקום לדליים ולהן. וכמו שהוא ג״כ בגמ׳ פ״ק דנדה דף ג׳ שהביאה הר״ש. אבל מ״מ קשיא דההוא איתמר אברייתא וקתני בה המדלה עשרה דליים מים בזה אחר זה ופרש״י עשרה דליים עשרה פעמים בדלי אחד ומערה בכלי גדול. ע״כ. ויש לבעל הלשון שיאמר הרבוי על הדליים והמכוון על המים. שנשאבו עשרה פעמים בדלי. ואע״פ שהדלי אינו רק אחד. ואילו במתניתין דקתני הממלא בעשרה דליים. בבי״ת השמוש. משמע דדליים עצמן היו עשרה. אלא שהר״ש לא דקדק בכך. ואף ע״פ שהעתיק ג״כ בעשרה בבי״ת. והתוספות דנדה [שם] העתיקו למשנתינו בלא בי״ת. ומכ״מ פירשו הר״ש והתוס׳ למתניתין בשני פנים אחרים. דאיכא למימר דמיירי בממלא עשרה דליים בבת אחת והא קמל״ן דלא חיישינן שמא נגעו הדליים בשרץ ונטמאו. משום דהוי ספק טומאה צפה על פני המים. דאפילו ברה״י ספיקו טהור. כדתנן בפרקין [משנה ח׳]. א״נ מתני׳ מיירי בממלא עשרה דליים זה אחר זה מבור של יין או שמן דלא קתני מים. וקמ״ל דתשעה הדליים הראשונים טהורים. ולא אמרי׳ שהשרץ היה תחלה בבור וטמא הכל. אלא אמרינן דבדלי זה האחרון נפל תחלה בעודו *ריקם וכשדלאו לבור לבסוף. הוא טמא ומטמא כל מה שבבור. אבל שאר דליים הראשונים טהורים. ולשני הפירושים לא שייך כאן חלוק דאוגני כלל. ועיין במשנה ז׳ פרק בתרא. ולפירוש הר״ב טעמא דכולן טהורים עיין לקמן:

העליון טהור. מפני שהן כלים ואין בהן דעת לישאל. כך כתב הרמב״ם על בבא זו ודדליים. ברפי״ז מהא״ה. ותמה עליו הראב״ד שהרי טומאה הבאה בידי אדם היא. אבל הטעם שכל הטומאות כשעת מציאותן. ובמקום מציאותן. דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום היכא דאפשר למתלי בטהרה. ע״כ. וכתב הכ״מ דלדעת הרמב״ם י״ל שמאחר שלא נודע לאדם לא חשיבא באה בידי אדם. ע״כ. וצ״ל דהא דפ״ק דנדה משנה ב׳ היתה יושבת במטה חשיבא באה בידי אדם. ואע״ג דלא ידעה שנטמאה מ״מ הוי כמו נודע. הואיל ודרכן של נשים להתטמאות בנדות. והא דמסכת עדיות פרק ב׳ משנה ג׳ * [גבי מחט שנמצא בבשר נמי] עסוק בטהרות הוא. והוי דעת לישאל על הטהרות. ולא בעינן נודע בטומאה אלא כשהיא באה בידי אדם:

ה **על ששה ספיקות שורפין כו׳.** אע״פ שעיקר טומאתן בספק. הואיל דודאי ספיקות אלו טומאתן מן התורה. שהמת והזב טמאין מן התורה. הרמב״ם פי״ג מהא״ה. ועמ״ש בשם התוס׳ במ״ד ד״ה ספק. *[וכן עיין בפי׳ הר״ב שם. ובסוף מ״ט]:

בית הפרס. פי׳ הר״ב שדה שנחרש בה קבר. אבל לא שאבד בה קבר. אע״פ שנקרא ג״כ בית הפרס בפרק בתרא דאהלות משנה ג׳ (דבההוא) איכא ספיקא דאורייתא. וא״כ לחכמים אמאי קאמר (אף) ספק מגע ברה״י תולין. והא (תנן לקמן פ״ו) ספק רה״י טמא. הר״ש ותוס׳ דשבת:

ועל ספק עפר וכו׳. כך העתיקו הר״ב והר״ש. וכן הוא בגמ׳ פ״ק דשבת דף ט״ו. ומיהו לגי׳ הספר אפשר לומר דספק דבית הפרס קאי נמי אארץ העמים שרגילים לשנותן ביחד. ומ״ש הר״ב מספקינן ליה ברקב של מת. וכן הלשון בפירוש הר״ש ותמיהני דתנאים התנו ברקב כדפי׳ הר״ש ברפ״ב דאהלות. והיאך נחוש שנתקיימו בו כל אותן התנאים. ובפירש״י דשבת (שם) בקבר של מת:

על ספק בגדי ע״ה. פי׳ הר״ב דכולהו מספקא לן אם ישבה עליהן אשתו נדה. עיין מ״ש בספ״ב דחגיגה:

על ספק כלים הנמצאים. עיין במשנה ב׳ פרק ח׳ דשקלים:

על ספק הרוקין. עיין שם בריש הפרק:

על ספק מי רגלי אדם כו׳. כתב הר״ב ואע״ג דאיכא תרי ספיקות כו׳. כ״כ רש״י דשבת. והקשו התוספות *(ד״ה ועל) דאמאי (טמא) כיון דהוי ספק ספיקא. ופירשו דנקט (שהן כנגד) מי רגלי בהמה. משום דכשהן זה אצל זה. הן ניכרות טפי שהן של אדם. וליכא אלא ספק אחד:

ו **תולין על מגען וכו׳**. שאינו יודע באיזה מהן נגע או איזה מהן נשא או הסיט. הר״ש:

בזמן שהן לחין. פי׳ הר״ב אי אפשר שלא ידבק מהן כל שהוא בגוף הנוגע בהן וכו׳. ודין רה״י יש לו כו׳. כ״כ הרמב״ם בשם התוספתא. וכן הר״ש. ומסיק דאתיא אפילו כרבנן דרבי יהושע פ״ו מ״ב דאע״ג דמטהרי בטומאה ברה״י וטהרה ברה״ר. לא מטהרו אלא בספק נכנס. ואין לתמוה אמאי משום דחשבי׳ משאו כרה״י. אע״ג דקאי ברה״ר. דדכוותא אשכחן בריש מסכת נדה (דף ג׳) דמטמאין מעל״ע שבנדה אפילו ברה״ר. ע״כ. ועיין פ״ז מ״ג:

ועל משאן בין לחין בין יבשין. ולא קתני הכא על משאן ועל הסיטן. דדילמא היסט ביבש טהור ברה״ר כמו מגע כיון דלא *(הוי עליה). וה״מ נמתני ועל מגען והסיטן ברה״ר בזמן שהן לחים. הר״ש:

ובין יבשין. כתב הר״ב ולא יבש כל כך שאינו יכול לחזור ולהשרות וכמה שרייתן שנינו ברפ״ז דנדה (משנה ב׳):

ז **אלו ספיקות שטהרו חכמים**. עיין מ״ש בזה במ״ב בשם הראב״ד דאפילו יש בהן דעת לישאל ומש״ה קתני אלו שטהרו ולהרמב״ם דסובר דהני נמי דוקא כשאין בהן דעת לישאל. כי קתני אלו לאו למימרא שנשתנו אלו משאר ספיקות. שאע״פ ששאר ספיקות טמאות. אלו טהורות. אלא הספיקות שטהרו חכמים מטעם שאין בו דעת להשאל מני ואזיל. הכ״מ פט״ו מה׳ אבות הטומאות (הל׳ ח׳):

ספק נזירות ספק בכורות. אינם ענין לטומאה וטהרה ומפני כן השמיטן הרמב״ם ברפי״ד מה׳ אבות הטומאות. והכניס במקומן ספק עובר ועומד. וספק שתי רשויות [הכ״מ שם הל׳ א׳] ושתיהן במ״ב פ״ו ולענין משנתינו נראה בעיני שאלו השנים עשר בב״ד א׳ טיהרום. ומש״ה מנאן ביחד שכיוצא בזה כתבו התוס׳ פ״ק דשבת דף ט״ו אמתני׳ דלעיל על ששה הספיקות דלא חשיב אלא הנהו דתקינו באושא אבל לא סגי לן לתרוצה דבפלוגתא לא קמיירי. דאכתי תקשה דלא ליתני לא הנהו (משום) דאית בהו פלוגתא ולא הני נמי שאינם ענין לכאן. וניחא נמי לפי זה דלא קא מני ספק זיבה דהוי דומיא דספק נגעים. כדתנן סוף נזיר. וברפ״ב דזבים. וכה״ג בספק בכור איכא כמה ספיקות (בשאר דיני ממונות) דקי״ל בהו המע״ה:

ח **ספק טומאה צפה על פני המים**. דכתיב (ויקרא י״א:ל״א) בכל השרץ השורץ. כל מקום שהוא שורץ טמא אפילו צף. וכתיב על הארץ דמשמע דבעינן שיהא מונח על הארץ ולא צף. הא כיצד ודאי מגעו. טמא. ספק מגעו טהור. בגמ׳ פ״ט דנזיר ד׳ ס״ד. ונראה דאסמכתות הן. מדתנן שטהרו חכמים וטעמא דמדאורייתא אין טמא אלא הודאי. ועי״ל דהואיל ולא נתפרשו בכתוב בפי׳. שפיר שייך למתני שטהרו חכמים. ותסייעיה להרמב״ם בשיטתו בלשון דמדברי סופרים שהעתקתי לשונו במ״ג פ״ז דאהלות. וכתב הר״ש לעיל מתני׳ ג׳ דהאי טעמא נמי בנזרקים דר״פ. מדמייתי התם ברייתא דקתני הנזרקים לעולם טהורין. ומתני׳ דקתני מפני שאין לטומאה מקום. משום דכל היכא שיש לטומאה מקום. קרינא ביה על הארץ ע״כ. אע״ג דהתוס׳ דהתם סוף דף ס״ג ע״ב (ד״ה צפה) נסתפקו אי ה״ה צפה באויר שזורקה אדם באויר:

רש״א בכלים טמא בקרקע טהור. דדריש אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור דמשמע דצפה בקרקע טהורה. וכתיב יטמא עד הערב. הא כיצד צפה בכלים טמא בקרקע טהור. (דדוקא דומיא דמעין ובור שהם מים שע״ג קרקע) תוס׳ [ד״ה כתיב] ובגמרא שם [ונ״ל דיש ט״ס בגי׳ זו. דז״ש יטמא עד הערב הוא לעיל מקרא דאך מעין כו׳ כמה פסוקים ולכן נ״ל דאלו השתי תיבות עד הערב הם ט״ס ולא מייתי אלא מיטמא. דבהך קרא גופיה דאך מעין דבסופו כתיב ונוגע בנבלתם יטמא וכן רש״י לא העתיק אלא יטמא. אע״ג דהתו׳ העתיקו ג״כ עד הערב:

רבי יוסי אומר. כתב הרמב״ם והתבאר ר״י והגעתו בענין אמתי:

ט **היתה ככר טמאה בידו כו׳**. והביא המשל באיש טמא וככר טמא. להודיענו שאין הבדל בין היות הספק נופל במי שיש בו דעת לישאל או שאין בו דעת לישאל. הנה ספק המשקים לענין אם נטמאו בעצמן טמא כ״כ הרמב״ם. ולפי זה נוסחתו כגי׳ הספר דג׳ וזרקה. וכן העתיק בחבורו פי״ד מהא״ה [הלכה ז׳] אבל הר״ב והר״ש נראה דגרסי כנ״א ופשטה. דאי גרס וזרקה. ה״ל לפרושי ברישא מאי דפירשו בסיפא דכגון שהיה לנו ספק אם לאחר שנחה כו׳:

י **לאוכלים טמא ולכלים טהור**. פי׳ הר״ב דדריש קרא וכו׳ יטמא לטמא אחרים. הלכך ספק טומאה לטמא אוכלים טמא. ולכלים טהור. דק״ו הוא ומה כלי שמטמא משקה אינו מטמא כלי משקין הבאים מחמת כלי אינו דין שלא יטמאו את הכלים. מאי אמרת משקים הבאין מחמת השרץ. הא לא אתיין אלא בק״ו ממשקין הבאים מחמת כלי דיו לבא מן הדין להיות כנדון. בגמ׳ פ״ק דפסחים דף י״ח:

כיצד שתי חביות כו׳. מדקתני כיצד משמע דברישא דמקל לבין הככרות מודה רבי וסי. וכן מוכח בתוספתא בהדיא. ויש ליתן טעם דרישא ספק נגע. אבל הכא העיסה עצמה נעשית מן המשקים. וקשה דבספ״ק דפסחים [דף ט״ו] אמרינן דר׳ יוסי קסבר דטומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא (כדפי׳ הר״ב שם וכאן). וי״ל דהתם בסוף כל הסוגיא אמרי׳ דר״י בשיטת ר״ע רבו אמרה. וליה לא ס״ל. אלא קסבר אליבא דנפשיה. דטומאת משקין לטמא חחרים דרבנן. הר״ש (ועיין בתוספות דפסחים סוף דף ט״ו ד״ה ר״י) ולי עוד ראיה מדקתני בסיפא זה הוא ספק משקים כו׳. וביבמות פ״ג משנה ג׳ וז׳ דייקי׳. זו היא למעוטי מאי כו׳. ומל׳ התוספתא מוכיח כן מקל [שהיא] מלאה משקין טמאין וזרקה כי׳ לא זהו ספק משקים שנחלקי עליו חכמים. אלא איזהו ספק משקים שנחלקו עליו חכמים שתי חביות כו׳:

יא **ספק ידים ליטמא כו׳**. אע״ג דלא פי׳ בה דבר במשנתינו. חזר ושנאה כדי לחזור על כולן שלא לדלג אחת מבינתים. אבל בספ״ב דמס׳ ידים האריכה המשנה. ורבי יוסי פליג התם דאמר ליטהר טמא:

ספק רה״ר טהור. ה״נ לא חזר ושנאה. אלא איידי דאינך. והרמב״ם כ׳ וז״ל. התחיל לבאר זה. לפי שהוא הבדיל בו הבדלים רבים ויבארנו בפ׳ אשר אחר זה. והתחיל לבאר ספק ד״ס וכו׳:

ספק רה״ר טהור. פי׳ הר״ב ספק טומאה ברה״ר טהור שכן מצינו צבור כו׳ וכ״כ הר״ש בשם התוספתא דספק טומאה ברה״י טמא מסוטה ילפינן. כמ״ש הר״ב בפ׳ דלעיל משנה ו׳. והדר אמרי׳ ומפני מה ספק רה״ר טהור מצינו שהצבור וכו׳ גם הרמב״ם העתיקה בפירושו לעיל. וכן בחבורו רפט״ז מהא״ה ואיכא למידק דכיון דמסוטה ליכא למילף אלא כי סוטה שהיא ברה״י במקום סתירה לא איצטריך מידי למילף מינה דבר״הר טהור. דהא ודאי ממילא ברה״ר טהור וכבר כתבתי כן בפ״ח דעדיות מ״ד בשם התו׳ ודהכי איתא נמי בגמ׳ (דנדה דף ג׳) דטעמא דרה״ר טהור משום דהעמד דבר על חזקתו. ומצאתי בתוס׳ פ״ה דסוטה דף כ״ח (ד״ה מכאן) שכתבו דלא כמ״ש בשמם בעדיות. אבל פירשו דהלכתא גמירי לה דוקא הוא. דמשום העמד דבר על חזקתו לא מצינא לטהורי בר״הר. דה״א דסתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בהווה. וה״ה לכל ספק טומאה בכל מקום שנולדה. דמסברא אין לטהר זו יותר מזו. וסד״א דגזירת המלך כך היא בכל ספק טומאה. אלא הלכתא גמירא לה להעמיד ספק טומאה ברה״ר אחזקתה דלא מחתינן לה טומאה מספק. ע״כ. והדר כתבו התו׳ ירוש׳ בסגנון התוספתא שכתבו הרמב״ם והר״ש ומהשתא איכא לפרושי ג״כ בזה הדרך. דאע״ג דבסוטה ונסתרה כתיב ה״א דלאו דוקא וכו׳ הלכך לטהר ספק טומאה שברה״ר צריכין אנו למילף ממקום אחר:

ספק ד״ס אכל אוכלים טמאים וכו׳. וכן כל כיוצא באלו מולדות *[טומאות שהן מד״ס. הרמב״ם (ריש) פט״ו מהא״ה ועיין בפ״ק דשבת במשנה י״ח דבר. ובסוף מסכת זבים ובמ״ג פ״ק דמכילתין:

ספיקו טהור. אם נפל עליו הספק אם אכל כו׳ או שלא יהיה דבר מזה הרמב״ם בפירושו ובחבורו רפ״טו [מהאה״ט] (מהט״א) ולכ״ע מפרש הכי. דלת״ק אפילו ודאי אכל ונסתפק אם טבל. ספיקו טהור. כדתנן במ״ב פ״ב דמקואות. ובפ״י מה׳ מקואות (ה׳ ו׳). העתיק דברי ת״ק דהתם:

***[אבל דבר שהוא אב הטומאה**. והוא מד״ס. פי׳ הר״ב כגון דם תבוסה כו׳ וכגון הא דבנבלת עוף טמא דבמ״ג פ״ק דמכילתין ופירוש דם תבוסה במ״ה פ״ג דאהלות:

יב **ספק שרצים פירש הר״ב השליך שרץ בין הככרות כו׳ בתוספתא**. כמו שהתבאר בתחלת זה הפרק. הרמב״ם:

ספק נזירות מותר. עיין מ״ש בזה במ״ה פ״ק דנזיר:

בין טהורה. והיא בעלת מום שיתננה לכהן ואין בה למזבח כלום:

יג **האשה שיש עלי׳ ספק חמש לידות כו׳**. משנה זו שנויה בספ״ק דכריתות. וע״ש בפירוש הר״ב:

פרק ה

א **וגוש מבית הפרס**. עיין בספי״ג דאהלות:

הלך באחד מהן. אדסליק פתח (עיין מ״ש בריש שבת)והאהיל דנקט בתר הלך. משום דתרוייהו משום ספק האהיל. הר״ש:

ר״ע מטמא. כתב הר״ב דספק כו׳ ה״מ כשעשה טהרות כו׳. ואפשר דאם נודע לו שהוא בספק קודם שעשה טהרות. אם היה עושה טהרות אח״כ. היו טמאות [לר״ע]. הר״ש:

ב **ר״י מטמא בכולן ומטהר בשביל שדרך ב״א להלוך וכו׳**. והוי כאין לו תקנה. שכ״כ הר״ש דר״י נמי דוקא כשעשה טהרות *[מטהר. כמו לר״ע:

ג **שני שבילים**. ברה״ר. הר״ש:

וטהר. כך העתיק הרמב״ם ברפי״ט מהא״ה. כלומר שטהר בהערב שמש. ולענין תרומה. דטבול יום פוסל התרומה מדאורייתא. כדפירש הר״ב בסוף זבים. ובס״א ל״ג כלל ובמשנה בגמ׳ הגירסא טהור]:

ד **השרץ והצפרדע ברה״ר נגע כו׳**. זה הדין כמו הדין הקודם (ואמנם משמיענו) זה הדין בטומאת השביל והמשפט בטומאת מגע (שהכל) משפט אחד. ואפילו לר׳ יוסי שאומר דרכו של אדם להלוך ואין דרכו ליגע. רמב״ם:

ה ***[ועשה טהרות**. משום ר׳ יוסי [טו] איצטריך למתני ועשה טהרות. דכר״ע ס״ל לגבי אדם. כמ״ש במ״ב בשם הר״ש. תוס׳ דכתובות דף כ״ז]:

רי״א בין כך ובין כך טמאים. כתב הר״ב לא נחלקו ר׳ יוסי ור׳ יהודה כשבאו לישאל בבת אחת דד״ה טמאין בגמ׳ פ״ק דפסחים דף י׳. וכתבו התוספות דנראה דהיינו מדרבנן. דמדאורייתא אפילו בבת אחת טהורים ע״כ. ומ״ש הר״ב וכשבאו לישאל בזה אחר זה ד״ה טהורים. כתבו התוס׳ פ״ב דכתובות דף כ״ז לא שיאכל אדם א׳. דא״כ יאכל ודאי טומאה דהכי אמרי׳ בפ׳ שני דשבועות דף י״ט וכו׳. ומ״ש הר״ב על מה נחלקו על הבא לישאל עליו ועל חבירו כו׳ ר״י מדמי ליה לבת אחת דכיון דאיהו ידע באידך. וידע דכי מטהרי ליה לחבריה לא מטהרי ליה. סבר ר״י דמיחזי כשקרא. וה״נ בכרכום. (משנה ט׳ פ״ב דכתובות) אפילו אי אתיא כל חדא בפני עצמה. ידעה בגוונא דאידך וידעה שפיר דלכולן מטהרינן. ומש״ה מקשינן מינה כו׳ (כמו שכתבתי שם בס״ד) הר״ן דכתובות:

ז **ועל בגדיו הולכין אחר הרוב**. כתב הר״ב אם רוב אנשי העיר זבים וזבות דאע״ג דבגדי ע״ה מדרס כדתנן ספ״ג דחגיגה. לאו דע״ה עושהו מדרס. אלא שמא ישבה עליהן אשתו נדה. כ״כ הר״ש. ועיין ר״פ דלקמן ובמ״ה. וכתב עוד הר״ש דקשה דמשמע דאתיא כר״מ. ולר״מ נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע לה רובא (וכמ״ש הר״ב בפ״ג מ״ח) ע״כ. ולפי מ״ש לעיל פ״ג (מ״ט) תירוץ א׳ של תוס׳ לא ס״ל ר״מ סמוך מיעוטא לחזקה אלא מדרבנן להחמיר [יז]:

ר״מ מטהר. עמ״ש בזה במ״ד פ״ג דעירובין:

כשעת מציאותן. וכתב הר״ב בפ׳ ג׳ מ״ה דדוקא במקום מציאותם נמי וכו׳:

ח **שוטה אחת בעיר**. בקמץ הטי״ת כמו כי רועה היא (בראשית כט). וכתב הרמב״ם וידוע הוא שהאשה השוטה לא תשמור עצמה ולא תדע עתות וסתה. ולא תשתדל בזה כפי מה שיגזרהו התורה. ע״כ. ומ״ש הר״ב דוקא אשה שוטה אבל אדם שוטה כו׳. כן לשון הר״ש. ומיהו מסיים ואין האיש רגיל כו׳. והכ״מ פי״ח מהא״ה (הלכה י״א). העתיק לשון הר״ש. אבל איש שוטה כו׳:

כל הרוקין שבעיר טמאין. לא ירצה בזה שהן טמאין בספק ותהיה כמו הרוקים הנמצאים. כי רוקים הנמצאים לא התאמת אצלנו איש טמא. אמנם פה אשר נתאמתנו היות רוק טמא נמצא בזאת המדינה ושבה טומאה קבועה. הנה כל רוק שימלא בזאת המדינה הוא טמא כרוק הזב האמתי וזהו כוונת אמרו טמאים. הרמב״ם:

ט **וחכ״א הוא נאמן ע״י עצמו**. פי׳ הר״ב דמתרצינן דבוריה כו׳ וכה״ג שנינו ברפ״ג דכריתות. לענין אכלת חלב שוגג או מזיד ואמרי׳ התם בגמרא. דאיצטריך לאשמועינן הך דהכא דבכי הא דהכא נמי מתרצינן דבוריה. ועיין בפירוש הר״ב רפ״ח דנזיר. ובפרק דלקמן משנה ו׳:

שנים אומרים נטמא ועד אומר לא נטמא כו׳. הא תרי ותרי עיין בסוף מ״ח פ״ב דכתובות. והר״ש מייתי תוספתא דברה״י ספיקו טמא ברה״ר ספיקו טהור. והקשה מסוגיא דפ״ג דערובין [דף ל״ו] ובתוספתא ריש דף ל״ו מתרלין ואין להאריך בזה:

עד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא כו׳. עיין (מ״ש) ברפ״ג דכריתות:

פרק ו

א **ספקו טמא**. ל׳ הר״ב ומטמאינן מספק כל אדם וכלים וכו׳ ומיירי כשאדם אוחז בכלים. דאלת״ה כלים אין בהן דעת לישאל. וכל שאין בו דעת לישאל טהור כדתנן במ״ז פ״ג:

ב **הטמא עומד וכו׳**. פי׳ הר״ב מצורע עומד כו׳ כמו ששנינו במ״ז פי״ג דנגעים. וע״ש *(וטמא עובר הספק אם עמד. הרמב״ם). ומ״ש הר״ב פ״א כגון שרץ וכו׳ כך פירש הר״ש. והקשה מהר״ר וואלף וורמייזא דהא במ״ז פ״ב דעדיות קתני לה משום ר׳ יהושע דמטהר ע״כ. ולי לא קשיא דהתם לא כתב הר״ב דאדם אוחז והכא מיירי בבני אדם העוברים ויש בהם דעת לישאל. וכבר כתבתי בזה לעיל פ״ד מ״ב. אבל הרמב״ם פסק בעדיות כר׳ יהושע. ופסק

בכאן דלא כר״י. דאיהו מפרש הכא כפירוש קמא שכתב הר״ב כך נ״ל. והא דכתב הר״ב כגון שרץ כו׳ צ״ל דא״נ מת בפי העורב דתנן נמי התם גבייהו. דאל״ה ספק האהיל לא שייך כלל ולא ה״ל להר״ב לפרש משום דאין חילוק בין יש מקום כו׳ ומ״ש כדהוכחנו לעיל פ׳ הזורק מ״ד:

הטומאה ברה״י וטהרה ברה״ר. פי׳ הר״ב כגון חנות וכו׳ כדקתני באידך בבא. הר״ש. ויש לדקדק למה לא הזכיר רה״י ורה״ר בטמא עומד וטהור עובר ובטהור עומד וטמא עובר כאשר הזכיר בטומאה וטהרה. ואפשר לומר דרישא ודאי בטומאה מצומצמת לרה״ר או לרה״י. ודיקא נמי מדקתני לה בלשון טמא עומד ועובר. אבל סיפא לאו בטומאה וטהרה מצומצמת לרה״ר. אלא בטומאות שהן לפני ולפנים. *(אלא שאדם עומד בחוץ ויכול לפשוט את ידיו ליגע בטומאה. א״נ שהן לפני ולפנים) והספק שמא נכנס הטהור לפני הטומאה. ואם הטהרה ברה״י והטומאה ברה״ר. שמא נכנסה הטומאה אצל הטהרה *(ובכולם ר״י מטמא וחכמים מטהרים) ורישא להודיעך כחו דר״י דאע״ג דמיטמא ודאי או מטמא ודאי ברה״ר (מודה) [טמא] הואיל וא׳ מהן ודאי ברה״י כדאמרן. וסיפא להודיעך כחן דרבנן. דאע״ג דאיכא לספוקי דילמא ברה״י ממש אפ״ה מטהרי רבנן *[דקא] סברי הא דאמר ספק טומאה ברה״י טמא. דוקא כי איתנהו לתרווייהו ברה״י בודאי. אלא שהוא ספק נגע ספק לא נגע. אבל כי הוי ספק בואה. טהור [ועיון במ״ד] כ״כ הראב״ד במ״ז פ״ג דעדיות. וזה קרוב לפירוש האחר שכתב הר״ב. אבל לפירוש הראשון שכתב הר״ב מעיקרא לאו קושיא הוא דרהטא דמתניתין דנגעים הוא דנקט:

ג **עלה לראשו.** כתב הר״ב ראשו של אילן חשיב רה״י וכו׳ ואע״ג דלא הוי רה״י אצל שבת הוי רה״י אצל טומאה ופירש הרמב״ם הואיל ואין האדם יכול להשתמש בהן ואינו רגיל להלוך בהן:

ספיקו טהור. דשמא לא נכנס כלל וספק רה״ר טהור. אבל סיפא ודאי נכנס לרה״י. הלכך ספקו טמא. ואע״פ שאמרו (במתניתין דלקמן) כל מה שאתה יכול לרבות ספקות וס״ס טמא. מ״מ והוא שיכנס למבוי או לבקעה שיש בהם הספק אבל אם לא ידע אם נכנס בהם אם לא נכנס כלל. טהור. הראב״ד פ״ך מהא״ה [הלכה ט׳]:

ד **ברה״י טמא.** דמן הדין אפילו חד ספקא ראוי לטהר דאוקמא אחזקתה. וכיון דמטמינן בחד ספיקא דילפינן מסוטה. מה לי חד ספיקא מה לי כמה ספיקות. תוס׳ פ״ג דב״ב דף נ״ה. ודפסחים פ״ק דף י׳:

ברה״ר טהור. איידי קתני דהא אפילו חד ספק טהור. והרמב״ם בחבורו (שם) היפך הלשון. וכתב ברה״ר טהור. ברה״י טמא:

נכנס למבוי. והטומאה בחצר. ידוע שהחצר (והמבוי) רה״י כמו הבית. הרמב״ם ועיין במ״ב פ״ז דנדה:

והטומאה בחצר. לא טומאה ודאית. אלא כלומר מה שמביא עלינו לספק אם נטמא אותו דבר הוא בחצר:

רבי אלעזר ה״ג בלא יו״ד. כ״כ התוס׳ פ״ג דב״ב דף נ״ה (ד״ה ר״א):

ו **עד שיאמר לא נגעתי.** כתב הר״ב לאו דוקא כו׳ כ״כ הר״ש. דהכי מוכח בפ״ק דפסחים גבי חולדה וברדלס מצויין שם דף ט׳ בתוספות בד״ה ספק גררוהו כו׳ אבל התם תרי ספיקות הוו וחדא מינייהו גרירת חולדה וברדלס. וכתבו דהוי ספק הרגיל ומשום כך מטהרינן אפילו ברה״י. ונמצינו למדין דדוקא בספק ספיקא כי התם. ול׳ הרמב״ם בפי״ח מהא״ה (הלכה ב׳). כל ספק ברה״י טמא. עד שיאמר ודאי שלא נטמאתי:

השבילים המפולשים לבורות כו׳. שהיה בראש המבוי חפירה נחפרה בקרקע. אם בור או שיח או מערה ויעמיד להן זה מקום כותל וישוב מבוי שאינו מפולש. לפי שלא יוכל אדם לבא מצד אחד ולצאת מצד אחר. הרמב״ם. ופי׳ בורות שיחין ומערות. במשנה ה׳ פ״ה דב״ק. ובפ״ק דמסכת מקואות משנה ד׳:

ז **בימות החמה.** ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה. תוספתא כתבוה הרמב״ם והר״ש:

רה״י לשבת. עיין בפי׳ הר״ב במשנה דלעיל:

ורה״ר לטומאה. עיין מ״ש במשנה ג׳ פי״ח דאהלות [ד״ה שדה]:

ובימות הגשמים. פי׳ הר״ב שהיא זרועה כו׳ ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שנייה. תוספתא. וכתבו התוספות פ״ט דב״ב דף קנ״ג [ד״ה ובימות הגשמים] דמשתרד רביעה שנייה לאו היינו מפני רוב המים. אלא שמשם ואילך גדילים הזרעים ודריסת הרגל מזקת להם כדתניא וכו׳:

ח **ר״א אם עומד כו׳ ורואה כו׳.** עיין מ״ש בזה במשנה דלקמן:

ט **הפרון רה״י לשבת ורה״ר לטומאה.** פי׳ הר״ב הפרון דומה לבסילקי ויש לו שני פתחים מכוונים זו כנגד זו. וכ״כ הרמב״ם בשם התוספתא. וקשה דלפלוג רבי יהודה כמו במתני׳ דלעיל. וראיתי בתוספתא פ״ז גם הר״ש הביאה כן דגרסי׳ בדברי ר״י איפכא דכשרואה וכו׳ הוא רה״י לשבת ורה״ר לטומאה. ואם לאו רה״י לכך ולכך. ולפי זה לא קשיא ולא מידי. אבל במתני׳ ודאי דקשיא. וראיתי עוד שהתוספתא לא הזכירה כלל הפרון אבל תרי גווני בסילקי קתני. ובשניה תני עלה פלוגתא דר״מ וחכמים. ומפני כן חשב הרמב״ם שהוא פי׳ הפרון דמתני׳. אבל הר״ש כתב בשם הערוך. וז״ל הפרן

פי׳ בערוך בית שהוא עומד באמצע רה״ר. וי״מ כגון מגדל ששלש רוחותיה בתוך הים ורוח א׳ ליבשה כמות מגדל של אלכסנדריא של מצרים. עכ״ל. נראה דסובר שהתוספתא תרי גווני בסילקי מפרשת. ואין אחד מהם פירוש להפרון כלל:

י **האסטוונית**. פי׳ הר״ב מקום צר כו׳ שהסוחרים יושבים שם. וכתב הרמב״ם (וז״ל כבר נתבאר בגמרא שהאיצטבא) היא כרמלית. ואמר פה רה״י לשבת ר״ל שהיא אינה רה״ר לשבת. וכך כתב הר״ב במשנה ג׳ פ״י דעירובין. דאיצטבא היא כרמלית:

חצר שהרבים נכנסים בזו כו׳. עיין מ״ש בסוף מכילתין:

פרק ז

א **וירד לשתות**. מים מן היאור. ה״ג בפרק ב׳ דכתובות דף כ״ד:

***[והחיצונות טמאות**. כתב הר״ב שהעוברים מתחככין בהן ובגדיהן עוברין על פיהן. וכ״כ הר״ש והוא לשון רש״י פ״ב דכתובות דף כ״ד. ואין הלשון מדוקדק שהרי לא מצינו בשום מקום שאהל מטמא אלא במת. וכדתנן בפ״ק דכלים משנה ד׳ חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל. מה שאין כולם מטמאין. וא״כ כשגם בגדיהם עוברים על פיהם. אין כאן אלא אהל. ואין מדרס מטמא טומאת אהל. ועוד שאף אהל המת אינו מטמא אלא באחד מג׳ דרכים השנויין בפט״ו דאהלות. שהאהל מאהיל על המת ועל אדם וכלים. או שהמת מאהיל על אדם וכלים. או הם מאהילים על המת. ולכן ה״ל לכתוב ובגדיהם עוברים ונכנסים לפיהם שאז ודאי מתטמא כלי חרס מאוירו ועיין לקמן]:

אר״י בד״א במותרות אבל באגודות הכל טהור. פירש הר״ב במותרות שהעוברים ושבים מסיטין אותן אבל באגודות שא״א להסיטן הכל טהור. ותימא דלקמן משנה ה׳ מפרש שאין ע״ה מטמא בהיסט. והר״ש כתב וקצת קשה מאי טעמא דר״י דמחלק בין מותרות לאגודות. ע״כ. והרמב״ם פירש *(טעמא דת״ק דחיצונות טמאות משום מגע. וכתב אדר״י) וז״ל ריא״ש שאם היו כולן בשבכה אחת הנה הכל טמא (שמא) יניע הזב הכל ויהיו טמאים בהיסט הזב ואפי׳ הקדרות אשר לא נגע בהם. ע״כ. וצ״ל דגרסתו הכל טמא. וכן מצאתי מוגה בנא״י. ומ״מ קשה לפירושו דאמאי מטמאים מסתמא וחוששים להיסט הזב. ומאי שנא מהא דתנן במשנה ז׳ פרק ה׳ ועל בגדיו הולכין אחר הרוב:

ג **אומנים**. אלו אומנים הן ע״ה בלי ספק. הרמב״ם:

אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט כו׳. מבלי רדת אל הדבר ההוא. או לעלות על דבר גבוה. ואז ישיגהו *[וכן נתבאר בתוספתא. הרמב״ם]:

ד **אשת חבר שהניחה לאשת ע״ה טוחנת כו׳**. לשון הרמב״ם היה עולה בדעתינו שחכמים מודים לר״מ באש׳ לפי שהיא רבת (העסקים והמשמוש בדברים שאינם נוגעים לה) ושהיא תמשמש על מה שלא תפקד ותחפש ותהפך. והשמיענו שהן חולקים אפילו בנשים. ע״כ:

פסקה הרחים הבית טמא. וחכ״א דבסיפא קיימא נמי אדהכא. והיינו דפסק הרמב״ם בפי״ב מה׳ משכב דאפי׳ פסקה הרחים אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשוט את ידם וליגע:

משמשת כמו ממשמשת. כמו אסור לשמש בצרור. פ׳ המוציא יין (שבת דף פ״א) כלומר ממשמשת בתוך הבית. מלשון כי מששת את כל כלי (בראשית ל״א:ל״ז הר״ש):

ה **[ואת היוצאין**. עיין לקמן בסיפא]:

אבל המשכבות והמושבות וכו׳ טהורין. כתב הר״ב שאין ע״ה עושה משכב כו׳ דלא גזרו אלא על טומאת מגעו בלבד כמו שמפרש ר״ת (בנדה דף ל״ג ד״ה ותיפוק ליה) משום דאין לך אדם מעביר חבית ממקום למקום. ומיהו טעם זה לא יתכן גבי מדרס וצ״ל דהיסט ומדרס חומרא יתירא היא ואין יכולין לעמוד בה. אבל יכולין ליזהר ממגעו ומצינורא שלו לפיכך גזרו על מגעו וכן על צינורא שלו. כדלקמן פרק בתרא משנה ו׳ כך כתב הר״ש. ונראה בעיני דאף ר״ת כך הוא אומר דמשום דאין יכולין לעמוד לא גזרו שז״ש משום דאין לך אדם כו׳ לאו טעמא אדהכא הוא. אלא ה״ק כמו שמצינו במקום אחר דחשו חכמים משום דאין לך אדם כו׳ והוא בספ״ו דב״מ כמ״ש שם הר״ב. ה״נ הכא חששו בכיוצא בזה. כיון שא״א ליזהר ולא גזרו כו׳ וכדברי כן הוא בתוספות פ״ב דחגיגה דף י״ט (ד״ה בגדי ע״ה) שכתבו בזה הלשון. ותירץ ר״ת דודאי אינו מטמא מדרס והיסט. דמשום תקנת השוק נגעו בה. כדאמרינן לפי שלעולם לא ימצאו אדם מעביר חבית ממקום למקום. ואין גוזרין גזירה על הצבור אא״כ יכולין לעמוד בה. ע״כ:

ואם אינו רואה כו׳ הכל טמא. וא״ת הא תנן לקמן פ״ח (מ״ה) אשת עם הארץ שנכנסה לתוך בית של חבר להוציא בנו או בהמתו הבית טהור מפני שנכנסה שלא ברשות. וי״ל דשאני הכא שהפקיד ביתו לע״ה שאין ע״ה מקפיד על חבירו. הר״ש:

ולא את היוצאים. והר״ב העתיק ולא את היושבים וכך העתיק הר״ש וצ״ל דאף ברישא גרסי׳ הכי והכא הוצרכו לפרש עלה אע״פ שאם עומד וכו׳:

אפילו מובל. כתב הר״ב דחיישי׳ שמא נכנס כו׳ והסיטה. וכן לשון הר״ש וכן בר״פ דלקמן. ומשום כלי המוקף צמיד פתיל. נקט והסיטה דאינו ראוי למשכב ומושב:

ו **אם יש עמהם כנעני נאמנים לומר לא נכנסנו**. וכו׳ כך הנוסחא בס״א וכן העתיקוה הר״ב והר״ש. ומ״ש הר״ב דמרתתי מן הכנעני שמא יענישם כו׳ דמיירי בכנעני חשוב שאימתו מוטלת עליהן הכי איתא בגמ׳ פ״ג דחגיגה דף כ״ו אבל נוסחת הרמב״ם היא כנוסחת הספר. דגרס אם יש עמהם כנעני נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו וביאר הטעם בשם התוספתא. מפני שאימת הכנעני עליהן ולא ישלחו ידיהן. וכתב עוד שהתבאר בתוספתא שהגבאים אם לא יהיה המשכון בידיהם. ולא יהיה שם ביניהן מעיד שנכנסו לבית. ואמרו הן נכנסנו ולא נגענו. נאמנים. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (ואם היו אחרים מעידים שנכנסו אין נאמנים לומר לא נגענו) ע״כ. והיינו דדייקי׳ למתני נאמנים לומר נכנסנו כלומר שהם האומרים נכנסנו. ואין כאן אחרים מעידים שנכנסו. ור״ש הביא התוספתא. וכתב עלה שיש בה ט״ס. ולשיטת הרמב״ם היא נכונה ואין בה טעות:

וכן הגבים כו׳. כך הוא בנ״א. וכך שנוי במ״ו פ״ג דחגיגה:

או אשה. פי׳ הר״ב דשמא היא נדה או זבה משא״כ באיש שאינו רגיל בזיבות כמו האשה. כדפי׳ הר״ב בפ״ה משנה ח׳:

ז ***[בחלון**. עיין מה שכתב הר״ב בר״פ ששי דמעילה]:

בכנעני כליו טהורים. כ׳ הר״ב אין בהם משום איסור יי״נ דלענין טומאת מגע מאי שנא כנעני ומאי שנא ישראל. הר״ש:

ח **וחכמים מטמאים**. פירש הר״ב מאחר שהסיח דעתו פי׳ מטהרת גופו. אבל הא דתנן במ״ג פ״ג דחגיגה האונן ומחוסר כפורים צריכים טבילה לקדש אבל לא לתרומה. וכתבתי הטעם בשם הרמב״ם שהסיחו דעתן. ושמא נטמאו *[הא אף לתרומה צריכין הכא טבילה] התם לא הסיחו דעתם מטהרת גופם קאמר. אלא שהסיחו דעתם מלאכול בקדש. שהרי הם אסורים לאכלו. אנו חוששים שמא הסיחו דעתם גם מטהרת גופם. וצריכים טבילה אף ע״פ שאומרים שהם יודעים שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם והוא מעלה בקדש. ולא החמירו עליהם להצריכם הזאה ג׳ וז׳ לחוש שמא נטמאו במת. שמאחר שהם אומרים שיודעין שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם. דיינו שנגזור עליהם טבילה משום מעלה בעלמא. הכ״מ פי״ג מהא״ה [הלכה ג׳ בשם מהרי״ק]:

שהידים עסקניות. פי׳ הר״ב ונגע ולאו אדעתיה. וכלומר שנגעו במקום הטנופת וצריכים נטילה לנגיעת תרומה. אבל לא בשביל דחיישינן שמא יגעו בטומאה. דא״כ ליבעי כל גופו טבילה. ועוד למה סתם ידים שניות ליחוש שמא נגעו באב הטומאה. הכ״מ [שם] בשם הרא״ש:

ט **וכי מפני מה ר״ע מטמא וחכמים מטהרין אלא שהנשים כו׳**. כאומר לא נחלקו ר״ע וחכמים אלא במצאה את חברתה אבל לא במצאה העני. דהתם אף ר״ע מודה לחכמים. כך נ״ל:

גרגרגניות. כתב הר״ב [יט] תרגום כי הייתי כו׳. והוסיף הרמב״ם שענינו הומות לאכול מן הגרגרת והוא השפוי כובע. ע״כ. *[כלומר שכ״כ מתאוות לאכילה עד שלא תספיק לה מה שאוכלת מתוך הוושט. אלא תרצה שתאכל גם מן הגרגרת. אבל ז״ש והוא השפוי כובע. לא ידעתי מה טעמו לפרש כן]:

***[לידע מה היא מבשלת**. ואם יכשר בעיניה. תאכל ממנו]:

פרק ח

א ***[הרי אלו טמאין**. כתב הר״ב משום אשתו נדה שמא הסיטה וישבה. עיין מ״ש בפרק דלעיל משנה ה׳]:

ר״א אף התנור טמא עד שיעשה כו׳. לפרושי מלתא דת״ק קאתי. ומש״ה העתיקו הרמב״ם בפי״ב מה׳ משכב [הלכה י״ז]:

ב **רוצצת**. פי׳ הר״ב שהכסוי דוחק כו׳ מלת ויתרוצצו תרגום ודוחקין. הר״ש רפ״ד דאהלות *[ומ״ש הר״ב דכשאשתו כו׳ או נשענת. שהוא אחת מחמשה דרכים שהזב מטמא את המשכב כדתנן בספ״ב דזבים]:

טמאין מדף. פירש הר״ב טומאה קלה וכו׳. עיין בפי׳ הר״ב במשנה ו׳ פ״ד דזבים:

ג **המאבד ביום ומצא ביום טהור**. פירש הר״ב דמסתמא אם היה אדם מוצאו ונוגע בו היה מגביהו כדרך מוצא אבדה. וכן לשון הר״ש וכלומר שהיה מגביהה ונוטלה לו:

בלילה כו׳ טמא. פי׳ הר״ב מדרס וטמא מת וכו׳ הכי איתא בתוספתא. ותימא דבתוספתא הביאה הר״ש תני בה טמאים מדרס וטהורין מטמא מת. וכן ראיתי׳ בפרק תשיעי מהתוספתא. גם הרמב״ם בפירושו כתב ברה״ר טמאין מדרס. וגבי רה״י כתב מדרס וטמא מת. ש״מ דברה״ר טהורין מטמא מת איברא דהראב״ד השיג על לשונו שבחבורו פי״ח מהא״ה [הלכה ז׳] שסתם וכתב ברה״ר טמא ומשמע ליה בין למדרס בין לטמא מת אבל הכ״מ דייק

מרישא דהך טמא אינו אלא מדרס בלבד. ואני אומר שילמד הסתום שבחיבורו מן המפורש שבפירושו. ומעתה דברי הר״ב אין להם על מה שיסמוכו. ואפילו על ל׳ הרמב״ם שבחיבורו נמי לא וז״ל הר״ש בפי׳ התוספתא טמאים מדרס וטהורים מטמא מת דמחמרינן במדרס טפי מבמת. משום דכנענים ונשים שכיחי. מת לא שכיח. ומתני׳ דקתני טמא היינו מדרס. וכל מידי דלא חזי למדרס כגון סאה ותרקב וכיוצא בו טמא מגע זב ע״כ:

זה הכלל כו׳. לא אתי לאתויי מידי אלא סימנא בעלמא כמו שכתבתי בכיוצא בזה משמא דגמ׳ מ״ב פ״ד דמגילה. ועוד אחרים שכתבתי במ״ג פ״ג דכלים:

השוטח כלים ברה״ר טהורין ברה״י טמאין. פי׳ הר״ב דאין כאן אלא ספק שמא נגע. דלמדרס אין לחוש שאין דרך העוברים לדרוס על הבגדים השטוחים ליבש אבל אפשר שנגעו בהם. משא״כ באבדה שאין רואים ודורסים עליה. ולכך אין מקום לחלק בזה בין יום ולילה כמו באבידה וכשמשמרן אפילו נגיעה לא נגעי. הכ״מ פי״ח מהא״ה (ה׳ י׳):

ואם היה משמרן טהורין וקמ״ל דלא חיישינן דילמא אתא חד ונגע ולאו אדעתיה:

ונפלו והלך להביאן טמאים. מפני שנעלמו מעיניו. הרמב״ם שם:

נפל דליו כו׳. טמא מפני שהונח כו׳ לשון הרמב״ם ולא יסתפק עליך אמרו (בכלים) טמא אע״פ שהוא בתוך הבור לפי שהוא מעת שהגיע ברשות ע״ה שבטמא מת ע״כ. והטעם שלא חלקו חכמים בכלים שברשות ע״ה. הכ״מ פי״ב מה׳ משכב (הלכה כ״ב):

ד **וחכמים מטהרין**. כשלא נגנב ממנו כלום. הרמב״ם שם (הלכה ט״ו):

ו **כל המיוחד לאוכל אדם טמא כו׳**. כתב הר״ב דיש חילוק בין אפוקי טומאה מיניה וכו׳ גמ׳ פ״ה דכריתות דף כ״א. ומשמע דבאוכל שכבר נטמא מיירי והיינו לאפוקי טומאה מיניה וז״ל הרמב״ם בפירושו כמו שמצאתיו בנא״י טומאת אוכלין אינה אלא למאכל אדם בלבד ומה שאינו ידוע במאכל אדם הנה א״א לו מבלי מחשבה. והוא שיביאהו למאכל אדם. וזה הדבר הידוע למאכל אדם אם נפסד שאינו ראוי למאכל אדם אז לא תטמא. לאמרו ית׳ מכל האוכל אשר יאכל פרט לאוכל סרוח לפי שהוא לא יאכל. ואם נטמא האוכל ואח״כ נפסד אחר הטמאו הרי הוא נשאר בטומאתו עד שיפסול מלאכול הכלב. ויהיה שיעור המאמר כל המיוחד למאכל אדם שנטמא טמא עד שיפסל מלאכול הכלב עכ״ל. וכך הם דבריו שבחבורו פ״ה מהל׳ טומאת אוכלין (הלכה י״ד):

רבי יוחנן בן נורי מטמא. לא משום דבעי מחשבה לכלב וחשיב לה מחשבה אלא לא בעי מחשבה כלל רש״י פ״ו דנדה דף צ׳ ותניא בגמ׳ דריב״ן טעמיה מק״ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה (כדתנן בריש מכילתין) לא יטמא טומאה קלה שלא במחשבה אמרו ליה לא אם אמרת בטומאה חמורה שלא מצינושום טומאה חמורה שתהא צריכה כו׳ כמש״כ כבר בריש מכילתין:

העלהו טמא. ולא דמי להעלהו חש״ו דפרק בתרא דמכשירין גבי הכשר דלא חשיב מעשה משום דאיכא למתלי דמפני הכנימה עבד ולא שירד עליהם טל. ומיהו קשיא דה״נ איכא למימר דלהאכילו לכלב העלהו ולא להאכילו לכנעני ושמא הב״ע כגון שהעלהו ונתן לכנעני. הר״ש:

ואין להם מחשבה. עיין ספכ״ה דכלים:

ז רבי אליעזר אומר כתב הר״ב דהלכה כמותו דהכי אפסיק בגמ׳ פ״ק דנדה דף ז׳:

ואין פוסלים את האוכלים. פי׳ הר״ב אפילו דתרומה אבל לקדש אין אחורים כדתנן ברפ״ג דחגיגה וספכ״ה דכלים:

ופוסלין את האוכלים. כ׳ הר״ב ק״ו מטבול יום וכו׳ ואחר יאכל מן הקדשים וכו׳ דקרא בתרומה משתעי כדמפרשינן בגמרא פרק הערל (יבמות דף ע״ד) והעתקתים במשנה ג׳ פ׳ בתרא דנגעים:

ח **ומשקה טופח כו׳**. דוקא במשקה המכשירים פליגי הכא תנאי. אבל מי פירות אין מחברין האוכלים כדתנן במסכת טבול יום פ׳ ו׳ (משנה ד׳) ואפילו ר״א בר יהודה איש ברתותא לא קאמר אלא בעיסה שנילושה במי פירות. אבל בשתי חתיכות של בצק מודה דאין מי פירות מחברן. הר״ש. ולי אין משם ראיה דמשמע דכל הנהו דוקא לטבול יום דקליש טומאתו הוא דלא הויין חבור. אבל לשאר טומאות לא קמיירי התם. וכן נראה מדברי הרמב״ם בהלכות טומאת אוכלים ספ״ז. ועוד בפירוש הר״ב דחלה פרק ב׳ משנה ב׳ מוכח דבידים מסואבות אי הוה מוכשר היו מי פירות מחברין. ומצינו חומר בידים מבטבול יום כדתנן התם *[ולענין טופח עיין בסוף פירקין]:

מלמטן דאם היה מלמעלן היה המשקה זב בשלשתן ומחברן. הר״ש:

רוצצות משקה. פי׳ הר״ב דוחק כי ההוא דלעיל (משנה ב׳) גבי תיבה. הר״ש:

אוכל פרור. לשון הר״ב שהוא חלוק לפירורים פירורים וכ״כ הר״ש. ומסיים א״נ פרוד בדלית מלשון שני פרידי עפר על פרידה אחת של תרווד רקב דפרק המפלת (נדה דף כ״ז) ע״כ. ועיין בס״פ דלקמן:

ט **מקול שהיא מלאה משקים טמאים**. אע״פ שמצינו במשנה י״ז פי״ז דכלים. מקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגלית בכאן. אין נ״ל לפרש שהוא חלול ונתמלא בו מים* אלא מיירי שעל פני כולו נתמלא במשקים טמאים. וכן מצאתי בפי׳ הרמב״ם בנא״י שכתב המקל אם נשרה במשקים טמאים כו׳:

משקים טמאים. אין הכוונה כל המשקים ואפי׳ המכשירים אלא ר״ל בכאן המים בלבד. שאין השקה מועלת אלא למים בלבד. וכדפי׳ הר״ב במ״ג פ״ב דביצה:

הנצוק. פי׳ הר״ב קלוח צנור וכו׳ ור״ל שמערה מכלי טהור לכלי טמא וע׳ במ״ט וי׳ וי״א פ״ה דמכשירין:

והקטפרס. עמ״ש במ״ח פ״ו דמקואות:

ומשקה טופח. פי׳ הר״ב שאין בו כל כך משקה כו׳ שיוכל להטפיח דבר אחר. משמע דאם טופח ע״מ להטפיח דמחבר. וקשה מדתנן במ״ז וט׳ פ״ו דמקואות עירוב מקואות כשפופרת הנוד וכו׳ וכן מוכיחין כמה משניות. והר״ש נתלבט בזה מאוד וכן התוס׳ דיבמות פ״ק דף ט״ו ופ״ב דגיטין דף י״ו אבל בפ״ב דחגיגה דף כ״א (ד״ה כעובייה) העלו דיש לחלק וליישב כל המשניות. דבקרקע שוה היכא דליכא כותל כלל סגי בטופח ע״מ להטפיח. והיכא דאיכא נקב בכותל בעינן (קליפת שום) כרוחב שפופרת הנוד. וע״ג כותל סגי כקליפת השום וע׳ לעיל בספ״ז:

והאשבורן. פי׳ הר״ב מקום עמוק שנקוו בו מים. וז״ל רש״י בפרק כל שעה (פסחים דף מ״ב) אשבורן לשון שבירה שמשתבר הקרקע ונאספים המים שם עכ״ל:

פרק ט

א **אבל לא זיעת הקופה**. פי׳ הר״ב דקופה אינה מחזקת המשקים וכו׳ מסיים הר״ש אלא א״כ זפותה. כדאשכחן בפ״ק דשבת [דף י״ז] גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות ע״כ. ותמיהני דהא מה״ט גזרו בענבים כדפי׳ הר״ב שם במשנה י״ח דבר. אבל על המסיקה לא גזרו. וכמ״ש ג״כ הר״ב במשנה ב׳ פרק דלקמן. ואי איתא דבזפותה זיעתו זיעה. לגזרו נמי אף במסיקה. והתם שמאי גזר והלל שתק כדפי׳ הר״ב לקמן משנה ד׳. והתוס׳ מחלקים שם. אבל לא יתכן לפי׳ הר״ב והר״ש דהכא. והרמב״ם מפרש שאם הזיעו בשעת קביצה והיינו במעטן הוכשרו. אבל כשהזיעו בקופה בשעת התנשאם אין זה הכשר. ע״כ. ולטעמא דכתב הר״ב בפ׳ דלקמן משנה ב׳ למה לא גזרו על המסיקה ל״ק ולא מידי [כב]:

***[שיעור זיעה ג׳ יום**. כתב הר״ב דמשקה היוצא כו׳ ואינו מכשיר כו׳ אלא ז׳ משקין כו׳ דתנינן להו במ״ד פ״ו דמכשירין. ושם כתב הר״ב טעמן]:

רבן גמליאל אומר משתגמר מלאכתן. עמ״ש במ״ט ד״ה נמצא:

ב **נפלו עליהן משקין טמאים אין טמא אלא מקום מגען**. פי׳ הר״ב אין מוכשר כו׳ פ״א נפלו כו׳ משקים טמאים כו׳. מלשונו זה שבשני הפירושים נראה דל״ג ליה בהדיא במתני׳ טמאין. וע׳ עוד במשנה דלקמן. וא״ת לפי׳ הראשון היאך מפ׳ טמא מוכשר. כבר כתב הרמב״ם בפי׳ מ״ד פ״ק דמכשירין. וז״ל הרבה אומרים במשנה הזאת (ר״ל מס׳ מכשירין) טמא. בעבור מוכשר וטהור על הדבר שאינו מוכשר:

ג **נפלו עליהן משקין טמאין**. ל׳ הר״ב נפלו עליהן משקים טמאין לאחר שנגמרה מלאכתן וכו׳ הרי כל הזיתים טמאין. ולכאורה חסורי מחסרא במתני׳ וצריך לגרוס טמאין טמאין תרי זמני. אבל נראה דלא חסרי׳ ולא מידי שכן גם במשנה דלעיל נראה מפי׳ הר״ב דגרס משקים סתם והמכוון בו *[לפי׳ הב׳] טמאין וכן גם בכאן כי קתני משקים. היינו משקים טמאים. וטמאים דקתני בהדיא קאי אזיתים. וז״ל הרמב״ם אמר שאלה הזיתים אשר הן מוכשרים אם נפל עליהן משקים. ר״ל משקים טמאים. הנה הזיתים כולן ואפילו אותן אשר לא נגעו במשקים טמאין:

המוהל היוצא מהן. כו׳ גם זו שנויה בפ׳ בתרא דמכשירין מ״ה:

ד ושייר קופה אחת יתננה כו׳ והר״ב העתיק [צ״ל ישייר] ושייר קופה אחת ויתננה כו׳ וה״ג לה בגמרא פ״ג דחגיגה דף כ״ה:

לעני הכהן. פי׳ הר״ב דתרומה מועטת כזו כו׳ אין רגילים לתת אותה אלא לכהן עני. משום דלמשחה בהם כתיב. ואין זה דרך גדולה לעשיר. ומ״מ קשיא אמאי מהמנינן ליה. ובתוס׳ דחגיגה כתבו דהגורס לעני כהן שבוש הוא בידו. ע״כ. והרמב״ם כתב וז״ל אם נשלם שעת הגתות ונשאר לאדם שארית מן הזיתים אינו רשאי לסוחטן ולהוציא מהן תרומה שמן. לפי שאינו נאמן על טהרתה ולא (תלקח) ממנו כמו שנתבאר בחגיגה. ואמנם יטול מהן התרומה בעודם זיתים (וישאנה) לכהן. ואמרו לעני הכהן ולא אמר לכהן לפי שברוב (שהזיתים) ינתנו לעני למעוטם. ושמן הזית ינתן אפילו לעשיר. ע״כ. והכי מסתברא דמיירי במפריש מן הזיתים מדתנן ושייר קופה. ואין הקופה מחזקת שמן. כדפירש הר״ב בריש פירקין. והיינו נמי דפירש הר״ב

בדרש״א מעל״ע של גמר לקיטת הזיתים. דמידי איריא אלא בזיתים ולא בשמן. ובדר״י נמי מפרש הרמב״ם דיוליך לו המפתח מיד. ויבא הכהן ויסחטם נגדו. ויקח ממנו תרומת שמן בטהרה:

ה **שימתונו**. פי׳ הר״ב שיתרככו. ועיין בפירושו למשנה ב׳ פרק ו׳ דמכשירין:

מוכשרין. לשון הר״ב במוהל. וכן לשונו בפי׳ משנה ו׳ פ״ד דעדיות. וכבר כתבתי שם שיש להגיה במוחל בחי״ת:

וב״ה אומרים אינן מוכשרין. פי׳ הר״ב דלא נגמרה מלאכתן עדיין. וכ״כ הרמב״ם. ותמיהני דהא בריש פירקין תני בה״א משיתחברו שלשה זה לזה והיינו קודם שתגמר מלאכתן. וכן מבואר בהדיא בדברי הרמב״ם פי״א מהט״א (הלכה י״ג). וראיתי שכתב שם במשנתינו (זאת) שאינן מוכשרים שהרי דעתו עליהן לכבשן. וניחא השתא לפי׳ הר״ב והר״ש במשנה דלקמן דלמלחם דבגג אינו מעכב ההכשר. ומ״מ נ״ל לומר דר״ג דלעיל אינו חולק על ב״ה. אלא תרי תנאי הן אליבא דב״ה. דהיינו ת״ק ור״ג. והשתא ניחא הך דהכא דר״ג אליבא דבית הלל אמרה. וכן מוכח נמי במתניתין ז׳:

הפוצע זיתים. של תרומה. הרמב״ם שם:

ו **לגרגרן**. פי׳ הר״ב כדי לסופתם במלח. פי׳ לטובלם במלח. כך פירש״י בפ״ז דב״מ דף פ״ט. ובערוך לגרגרן פירוש לגלגלן:

נתנן בגג שילקו או שיפתחם. והרב העתיק נתנן בגג שיפתחם וימלחם וכך העתיק הר״ש. וה״ג בס״א. ומ״מ אין להגיה כך בספר לפי שגיר׳ הרמב״ם אינה כן. אבל גירסתו נראה שהוא נתנן בגג שילקו ושיפתחם. שכ״כ בחבורו פ״א מהט״א או שנתנן בגג שילקו אע״פ שעתיד לפתחן ויפרוס אותן. ובפירושו בנא״י אם שמם בגג ג״כ להתעפש. ואפילו חשב אח״כ שימתחם בגג ויתנגבו אחר התעפשם:

ז **רצה ליטול מהן**. לשון הר״ב זיתים שלא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו. וכן לשון הרמב״ם בפירושו אבל בנא״י שלא הוכשרו. וכן בפי׳ הר״ש דלא הוכשרו:

קוצה בטומאה. פורש הר״ב קוצה מן האום של זיתים. עיין בפירוש הר״ב במשנה דלקמן:

בית הלל אומרים אף מחפה בטומאה. פי׳ הר״ב כיון שלא נגמרה מלאכתן. וכ״כ הרמב״ם. ועיין מה שכתבתי כבר בזה במשנה ה׳:

בקרדומות של מתכת. כתב הר״ב דנקט קרדומות לרבותא לפי שהן כלי ברזל ומוכנים לטומאת מת יותר משאר כלים. כ״כ הרמב״ם. ומסיים כמו שבארנו בפתיחה. ונ״ל שרמז על מ״ש שם שבכלי מתכות לבד יש דין זה ואינו בשאר כלים שאם נטמאו כשישברו נטהרו. וכשיחזור ויעשה מהן כלי יחזרו לטומאתן הישנה. וכדתנן ברפי״א ממסכת כלים ואע״פ שזה אינו אלא מגזירתם אבל לענין קבלת הטומאה מן המת כל הכלים שוים חוץ מכלי חרס כמ״ש בפתיחה. ועוד בריש מסכת אהלות. וכמ״ש שם ג״כ הר״ב. *[אבל לשיטת ר״ת וסיעתו. יש חילוק בטומאה דאורייתא בין כלי מתכות לשאר כלים. דכלי מתכות עליהם דוקא נאמר חרב הרי הוא כחלל וכשיטה זו כתב הר״ב ברפי״ו דאהלות]:

ח **אם היה משקה מהלך הכל טמא**. ל׳ הר״ב נטמא המשקה בשרץ ונטמאו כל הזיתים ע״י חבור משקה. כלומר [שבמשקה] נטמאו כולם שכולם מחוברים למשקה שכך פירש במ״ג גבי נפלו עליהן משקין טמאים. וז״ל הרמב״ם במשנתינו זו בפ״ט מהט״א [הלכה ז׳] אם היה משקה מהלך הכל טמא. שכיון שנטמא מקצת המשקה נטמאו כולם והשמן מטמא כל הזיתים. ע״כ. אבל יצא לו להר״ב בל׳ זה שכתב ע״י חבור השקה. מהגמרא דשלהי מסכת ע״ז דף ע״ה. והביאה הר״ש. דמחלקינן בין זיתים דהכא. לדאתמר התם. ע״ה שמושיט ידו לגת ונגע באשכלות. דאיכא למאן דאמר אשכול וכל סביבותיו טמא וכל הגת כולה טהורה. וכן הורו רבנן. ואמרינן דשאני זיתים דלא מפסקי ולא מידי ובגת מפסקו אשכלות. ופירש״י לא מפסיק מידי. שהמשקה מחברן ובזיתים אין אשכולות:

ישאלו הבדדים לומר לא נגענו כו׳. פי׳ הר״ב נאמנים לומר כו׳. ועיין בפרק דלקמן משנה ב׳:

בשערה. דשער הוי שומר ומטמא. כמו שפירש הר״ב במשנה ד׳ פ״ט דחולין:

ט **פרודים**. פי׳ הר״ב לאחר שתקע יתד באום להפריד האום לכמה חלקים פרודים. וה״ג הר״ש במתני׳ בדלי״ת. וכתב שבתוספתא גרסינן ברי״ש. והרמב״ם בפירוש המשנה כתב בדלי״ת. ובחבורו פ״ט מהט״א העתיק ברי״ש. ועיין מ״ש בס״פ דלעיל. ומ״ש הר״ב בכל גוש וגוש. הוא לשון התוספתא. ומאי דקרי לה בתוספתא גוש. קרי ליה במתני׳ פירוד. כמ״ש הר״ש:

טמא. כתב הר״ב דאע״ג דאין הגוש חבור משתקע היתד באום כו׳. וכ״כ הר״ש מטעם התוס׳ דס״ל דאף לזיתים שבגוש עצמו אינו חבור. אבל להרמב״ם בחבורו [שם הלכה ז׳] טעם אחר שכתב וז״ל האוכל שהוא כביצה מטמא המשקה המעורב בהן והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פירורין על גבי פירורין והמשקה מלמטה אע״פ שנגע בכביצה אין טמא אלא מקום מגעו. ע״כ:

אין טמא אלא מקום מגעו. לשון הר״ב כלומר אותו גוש בלבד שהשרץ נגע בו אבל שאר גושים טהורים. דכי ממח ביה נמי ראשון ושני ה״ל שאר גושים

שלישי. הר״ש:

נמצא במעטן הגג טמא. פי׳ הר״ב דמקודם שהעלה הזיתים לגג היה השרץ במעטן וכ״כ הר״ש. ותמיהני דמאי שנא נמצא במעטן מנמצא בגג. והא ה״נ איכא למימר שלאחר שהעלה הזיתים לגג נפל השרץ במעטן. וכיוצא בזה פירשתי בשם התוס׳ והר״ש במשנה ד׳ פ״ד בממלא בעשרה דליים כו׳ בפי׳ השני דלא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור כו׳. וכ״פ הר״ב בעלמו במשנה ז׳ דפ׳ דלקמן. ובתוספתא והביאה הר״ש תני למתני׳ דברי רבי וקתני וחכ״א נמצא בגג אינו טמא אלא גג. במעטן אינו טמא אלא מעטן. וכן פסק הרמב״ם בפי״ז מהא״ה. ויראה לי משום דקשיא ליה אמתני׳ כמו שהקשיתי לשאול. מש״ה פסק כחכמים ולא השגיח על הכלל שבידינו. דסתם במתני׳ ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם דמתני׳ כמו שתמה עליו הכ״מ בזה והיינו נמי דהרמב״ם סמך לזו אחר מתני׳ ז׳ דפ׳ דלקמן:

וכן מטלית מהוהא טהורה. פי׳ הר״ב מהוהא בגד שנתחרך כו׳ דשוב אינו מקבל טומאה. טהורה. ולא אמרינן שמא טמא היה מתחלה קודם שנתחרך. וכן פי׳ הרמב״ם ולכאורה משמע שאילו היה טמא מתחלה קודם שנתחרך לא פרחה טומאתה ממנה. ומיירי דודאי נגעו בו הזיתים אחר שנתחרך והספק שמא טמא היה קודם שנתחרך או לא היה טמא. וקשה דבפכ״ז ממסכת כלים מוכח בהדיא דכשנמהא מתטהרת. ובפ״ק דנדה דף ד׳ מייתי לה למתני׳ דהכא ופירש״י מטלית של טלית של זהב היתה. המהוה הבלויה מצאה בלויה על גבי זיתים טהורה מלטמא הזיתים דאמרי׳ הכי נפלה עלייהו לאחר שבלתה וטהרה מטומאתה. יכן פי׳ הר״ש והשתא הויא דומיא דספק שרץ שרוף *[והא דרש״י מפרש מהוהא בלויה. כ״כ ג״כ הר״ב בסוף פכ״ד. וספכ״ז דכלים]: *[כשעת מציאתן. עיין בפי׳ הר״ב במשנה ה׳ פ״ג ובמשנה ו׳ פ״ה]:

פרק י

א **אמר ר׳ יוסי.** כתב הר״ב כר״מ ס״ל כו׳ ור״י סבר דחוששין במגע אבל אין בקיאין בהיסט וכו׳ וכ״כ הר״ש. ונ״מ אם היה שם טומאה שמטמא במגע ואינו מטמא בהיסט. כדתנינן להו בריש מסכת כלים. אבל קשה דמשנתינו מיירי שהיו שם כלים טמאין מדרס והם מטמאים אף בהיסט וכמ״ש הר״ב [והייתי יכול לתרץ דאכתי נ״מ דעל הנגיעה נאמנים לומר לא נגענו כדתנן בפ׳ דלעיל מ״ח ועל ההיסט א״א שיהיו נאמנים כיון שאינן חוששין לה. אלא דבמתני׳ דלקמן התנה הר״ב דהא דנאמנין על הנגיעה דוקא כשיש חבר עמהם. ועיין מ״ש שם] ולכן נראה כפי׳ הרמב״ם שמפרש דר״י אדר״ש חולק שאמר שאם הכלים טמאין להזן בית הבד טהור. וקאמר ר״י שאעפ״כ בית הבד טמא לפי שאף ע״פ שלא יגעו בהן להיותן טמאים. הנה יסיטום שאינן יודעים שהיסט יטמא:

ב **הבדדין והבוצרין כו׳.** כתב הר״ב הא דלא נקט המוסקים והבוצרים לפי שגזרו כו׳ שפעמים אדם הולך לכרמו וכו׳ וזה לא שייך במסיקה. תוס׳ שם. ושם במי״ח דבר מפ׳ הר״ב טעם אחר ושניהם שם בגמ׳ די״ז ועיין מ״ש באותו טעם בר״פ דלעיל:

נאמנים לומר לא נגענו. כתב הר״ב וכגון דחבר עומד עמהן כו׳ וכ״כ הר״ש. ותימה דבפ׳ דלעיל מ״ח לא הצריכו שיהא החבר עומד עמהן והרמב״ם לא הצריך כן לא התם ולא הכא ועיין לעיל:

ג **כיון שהכניסן לרשות המערה דיו.** דברי ר״מ. דכיון שנכנסו למקום הטבילה על דעת לטבול לא חשדינן להו שלא יטבילו. ולא החמיר ר״מ במגען בריש פרקין אלא משום דאין חוששין ליזהר. ולא שנחזקהו ברשע. וכמ״ש בשם הרמב״ם בספ״ק דעדיות ע״ש:

ד **ואם נתן בידים טמאות טמאן.** כתב הר״ב בידים תחלות עסקינן ורשב״א היא כדאיתא פ״ב דחולין דף ל״ג ולאו אדהכא אתיא ולפיכך ל׳ הר״ש כדאשכחן. והכי תניא רשב״א משום ר״מ אומר ידים תחלות אף לחולין וכי הא (דתנן ברפ״ג דידים) הכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות. דברי ר״ע. ומסיק התם אמאי לא מוקים כר״ע:

ה **אם יש לו חותם טהור.** שאף ע״פ שהגרגר נטמא שהרי הוכשר הואיל ולגת בצרן מ״מ אין אוכל מטמא כלי ואפילו אם ע״י דריכה יצא ממנו משקה אין אותו משקה מטמא הכלי כיון שאין שיעור באוכל לטמא המשקה כדפי׳ הר״ב לקמן גבי כביצה מכוון:

טהור. והוא שלא נגע במשקה. הראב״ד פ״ט מהט״א (הלכה ד׳) ואף ע״פ שפשוט הוא נ״ל שהכריחו לכתוב כן. מדבסיפא מתנה במקום המופנה:

במקום המופנה. פירש הר״ב מקום פנוי כו׳ לא יין ולא ענבים. דענבים נמי היו מתטמאים בכביצה:

ו **ספיקו טהור.** כתב הר״ב ובתוספתא אמרו דבור של שמן. טמא ברשות היחיד. הרמב״ם סוף פרק י״ח מהא״ה [הלכה יו]:

ז ***[נמצא השרץ בראשונה כולן טמאות**. צריך לי עיון דהא סתמא קתני וכי לא בדק ולא כסה אימא לאחר שמילאה נפל בה והא [צ״ל והראשונה] בלבד תהיה טמאה]:

ח **בזמן שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו.** בזמן שהרבים נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שכנגדה. הרמב״ם פ״כ מהא״ה (ה׳ ז׳):

ושל גת. והר״ב העתיק של גת וכן הר״ש. וכך הוא במשנה שבגמרא דפוס ישן:

***[והעקל.** פי׳ הר״ב שאחר שסחטו הזיתים נותנים הגפת כו׳ שאותו הפסולת נקרא גפת כדפי׳ הר״ב ברפ״ג דשבת]:

מנגבן. במים ואפר כדפי׳ הר״ב בשלהי מסכת ע״ז וכ״פ הר״ש:

בשבולת הנהר. פי׳ הר״ב מקום שהמים רודפין מל׳ ושבולת שטפתני (תהלים סט ג) ולפי שדרך הספינות ללכת (שם) נקרא שבולת מל׳ שביל. ובשלהי מסכת ע״ז אמרינן דמניחן שם עונה. או יום או לילה. גבי מעין שמימיו רודפין. הר״ש: